

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

AJAKIRJANDUSEETIKA KOODEKSI TÕLGENDAMINE VÄHESE TÖÖKOGEMUSEGA AJAKIRJANIKE POOLT

Bakalaureusetöö

Lenel Karu

Juhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Tartu

2013

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	1
1. TÖÖ TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	3
1.1 MORAALIFILOSOOFIA ERINEVAD SUUNAD.....	3
1.1.1 Reeglipõhine eetika ehk deontoloogia.....	3
1.1.2 Tagajärjepõhine eetika ehk teleoloogia.....	4
1.1.3 Kuldreegel.....	4
1.1.4 Aristotelese kuldne kesktee.....	5
1.2 EETIKAKOODEKSI MÕISTE JA FUNKTSIOONID.....	5
1.2.1 Eetikakoodeksi mõiste ja liigid.....	5
1.2.2 Eetikakoodeksi funktsioonid.....	7
1.3 EETILISE KÄITUMISE JA OTSUSTE TEGEMISE PROTSESS.....	9
1.3.1 Esimene samm: kogu informatsiooni.....	11
1.3.2 Teine samm: analüüsi informatsiooni.....	12
1.3.3 Kolmas samm: otsusta ja kaitse seda otsust.....	12
1.4 EETILISE KÄITUMISE DILEMMAD JA KONFLIKTID.....	13
1.5 EESTI AJAKIRJANDUSEETIKA KOODEKS ANALÜÜS.....	14
2. MEETOD.....	17
3. VALIM.....	19
4. TULEMUSED.....	20
4.1 AJAKIRJANIKE TÄHTSAMAD PÕHIMÕTTED JA VÄÄRTUSED.....	20
4.2 EESTI AJAKIRJANDUSEETIKA KOODEKSI PUNKTIDE TÕLGENDAMINE.....	21
4.2.1 Avalik huvi vs põhjendamatud kannatused (ajakirjanduseetika koodeks 1.5).....	21
4.2.2 Meediaga suhtlemisel kogematused inimesed (ajakirjanduseetika koodeks 3.2).....	23
4.2.3 Inimese eraelu puutumatus vs avalik huvi (ajakirjanduseetika koodeks 4.9).....	24
4.2.4 Ajakirjaniku vastutus (ajakirjanduseetika koodeks 1.4).....	25
4.2.5 Avaliku elu tegelased (ajakirjanduseetika koodeks 1.6).....	26
4.3 EETIKA EESTI AJAKIRJANDUSES.....	26
5. JÄRELDUSED.....	29
5.2 KUIDAS TÕLGENDAVAD VÄHESE TÖÖKOGEMUSEGA AJAKIRJANIKUD EESTI AJAKIRJANDUSEETIKA KOODEKSIT?.....	29

5.2 KUIDAS KIRJELDAVAD INTERVJUEERRITUD AJAKIRJANIKUD OMA EETILISI DILEMMASID JA KONFLIKTE AJAKIRJANDUSEETIKA KOODEKSI JÄRGIMISEL?.....	30
5.3 KUIDAS LAHENDAVID INTERVJUEERITUD AJAKIRJANIKUD EETILISI DILEMMASID?.....	31
DISKUSSIOON.....	32
KOKKUVÕTE.....	33
SUMMARY.....	34
KASUTATUD KIRJANDUS.....	35
LISA 1.....	36
LISA 2.....	44
LISA 3.....	46

Sissejuhatus

Eesti ajakirjanduseetika koodeks on kehtinud üle kümne aasta. Eetikakoodeksi järgimine mõjutab ajakirjanduse usaldusväärust ja eetilisust. Ajakirjanike eetilise käitumise ja moraalsete valikute juures on olulised reflekteerimisoskus ja ajakirjanikele olulised väärtused. Kui oluliseks peavad ajakirjanikud eetika järgimist oma igapäevatoos?

Viimasel ajal on ühiskonnas hakatud rääkima eetikakoodeksi vananemisest ja sellest, kuidas ajakirjanduslikud praktikad ei lähtu piisavalt eetikakoodeksis väljendatud normidest. 2012.aasta 28.aprilli Postimehe artiklis „Ajakirjanduseetikast ja meedia moraalist” tõi Rain Kooli välja, et kuigi ajakirjanike tööd peaks reguleerima eetikakoodeks, saab mitmeid punkte tõlgendada erinevalt ja kõmuajakirjanduse eksisteerimist see ei takista. Andrus Ansip on Postimehe 2012.aasta 13.septembri artiklis „Ansip:ajakirjanduse jaoks eksisteerib süülisuse presumpatsioon” öelnud, et ajakirjandus on lähtunud eesmärgist luua draamatikat, saada pealkirju ja klikke. Kati Saara Vatmann soovib oma 2012.aasta 4.juulil ilmunud artiklis „Ajakirjanduseetika on surnud – elagu ajakirjanduseetika!” hakata väljaannete, portaalide ja kanalite juhtidel hädasti sõela tihendama, et „eetikavabad krantsid žurnalismuses oma koha ja palga nimel nii sõna kui teoga (või tegemata jätmisega) ligimesi ei tapaks”. Eelnevad näited toovad esile, kuidas mõistetakse Eesti ühiskonnas ajakirjanduseetika koodeksi rolli ja funktsioone. Koodeksi tõlgendamine on võrdlemisi pealiskaudne ning analüüs peaks olema põhjalikum, et hinnata koodeksi mõju või selle puudmist Eesti ajakirjandusele.

Euroopa Liidu seitsmenda raamprogrammi projekti MediaActi raames 2011/2012 aastal uuriti, kuidas suhtuvad ajakirjanikud erinevatesse mediaregulatsiooni vahenditesse. Uuringu tulemusel selgus, et üle Euroopa peavad ajakirjanikud eetikakoodeksit väga oluliseks. Kas ajakirjanikud seda ka sisuliselt tunnevad ja mõistavad koodeksi funktsioone?

Minu bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas tõlgendatakse Eesti ajakirjanduseetika koodeksit vähese töökogemusega ajakirjanike poolt. Bakalaureusetöös püüan kõige pealt välja selgitada, kui oluliseks peavad ajakirjanikud professionaalsete väärtuste hulgas eetikat ning milline on Eesti ajakirjanduseetika koodeksi roll ajakirjanike jaoks. Oma töös uurin lähemalt, milliseid eetilisi dilemmasid tekib koodeksi kasutamisel ning arutlen ajakirjanikega vastutuse määratlemise ja sõnastamise üle koodeksis. Lisaks uurin ajakirjaniku ja ajakirjandusorganisatsiooni vastutuse jagunemist. Uue põlvkonna ajakirjanike

koodeksi tõlgendamise oskuse välja selgitamine on oluline toimetajatele, väljaannete omanikele ja ajakirjanikele endile.

Ajakirjanike professionaalseid väärtusi on uuritud ka varem. Kaidi Kasenõmm uuris oma 2011.aasta bakalaureusetöös suure töökogemusega ajakirjanike professionaalseid väärtusi. Tema eesmärk oli välja selgitada, kuidas märkavad ajakirjanikud oma töös eetilisi konflikte ja mis motiveerib neid dilemmades otsuseid tegema. Töö tulemustest selgus, et ajakirjanike väärtused ja käitumine on väga erinev, sõltuvalt, milliseid ajakirjanduse funktsioone peavad nad primaarseks.

Minu töö keskendub võrreldes varasemate uuringutega konkreetselt Eesti ajakirjanduseetika koodeksi tõlgendamisele vähese töökogemusega ajakirjanike hulgas. Töö jaguneb viieks peatükiks. Esmalt tutvustan erinevaid eetikateooriaid ja moraalsete valikute tegemise etappe, lisaks käsitlen Eesti ajakirjanduseetika koodeksis esinevaid võimalikke eetilisi dilemmasid. Meetodi peatükis kirjeldan valitud uurimismeetodit ja intervjuude läbiviimise protsessi. Valimi peatükis kirjeldan oma töös osalevaid ajakirjanikke ja nende töökogemust ning valimi moodustamise põhimõtteid. Tulemuste peatükis annan vastused uurimisküsimustele ja toon välja peamised järeldused. Diskussioonis analüüsin uurimistöö tulemusi laiemas kontekstis ja annan soovitusi teema edasiseks uurimiseks. Kokkuvõte annab lühiülevaate minu tööst ja olulisematest tulemustest.

Minu töö uurimisküsimused on:

- 1) Kuidas tõlgendavad vähese töökogemusega ajakirjanikud Eesti ajakirjanduseetika koodeksit?
- 2) Kuidas kirjeldavad intervjuueeritud ajakirjanikud oma eetilisi konflikte ja dilemmasid eetikakoodeksi järgimisel?
- 3) Kuidas lahendavad intervjuueeritud ajakirjanikud eetilisi dilemmasid?

1. Töö teoreetilised lähtekohad

Käesoleva töö esimene peatükk „Töö teoreetilised lähtekohad” on jaotatud viieks alapeatükiks. Esimesena toon välja erinevad eetikateooriad, millest ajakirjanikud saavad moraalsete valikute tegemisel lähtuda. Teisena vaatlen lähemalt eetikakoodeksi mõistet ja tähtsamaid funktsioone. Kolmandana kirjeldan eetilise käitumise ja otsuste tegemise protsessi. Neljandas alapeatükis toon välja professionaalsed väärtused, mis satuvad ajakirjanikel kõige sagedamini konflikti ja seavad nad eetiliste dilemmade ette. Viimasena esitan analüüsi Eesti ajakirjanduseetika koodeksi punktidest, mida oma töös lähevalt käsitlen.

1.1 Moraalifilosoofia erinevad suunad

Ajakirjanikud saavad eetiliste küsimuste otsustamisel lähtuda erinevatest käitumisvõimalustest. Moraalifilosoofias eristatakse erinevaid suundi, mis annavad võimaluse vaadata professionaalset eetikat eri aspektidest.

Hinnatud ajakirjanik ja professor Gene Foreman, kelle juhtimisel võitis „The Philadelphia Inquirer” 18 Pulitzeri preemiat, avaldas 2009.aastal raamatu „The Ethical Journalist: Making Responsible Decisions in the Pursuit of News.” Foreman (2009) on välja toonud neli moraalifilosoofia käitumisviisi:

- 1) Reeglipõhine eetika
- 2) Tagajärjepõhine eetika
- 3) Kuldreegel
- 4) Aristoteelse kuldne kesktee

Neid käitumisviise võivad ajakirjanikud kasutada eetiliste dilemmade lahendamisel või moraalsete valikute tegemisel.

1.1.1 Reeglipõhine eetika ehk deontoloogia

Reeglipõhine mõtlemine keskendub normide järgimisele ning rõhutab tõde. See lähenemisviis seab tähtsaks reeglid, sest need tähistavad õiget käitumist. Deontoloogia seab eetilised

kohustused kõige olulisemaks ning konkreetne situatsioon ei oma tähtsust. Endise õigusprofessori ja omanimelise eetikaõpingute instituudi rajaja Michael Josephsoni sõnul tuleb eetikale alluda „hoolimata sotsiaalsetest tavadest ja loomulikest kalduvustest vastupidisele” (Foreman, 2009:76)

Reeglipõhise mõtlemise tugevus peitub selle lihtsuses. Seda teooriat on keeulisem rakendada olukorras, kus reeglitest hoolimata tekib eetiline dilemma erinevate käitumisprintsipiide vahel. Reeglipõhine mõtlemine on selge ja konkreetne, kuid ei ole paindlik erandite tegemiseks.

1.1.2 Tagajärjepõhine eetika ehk teleoloogia

Tagajärjepõhine väärtusselitus ei lähtu reeglitest, vaid käitumise tagajärgedest. See nõuab tagajärjede mõjude hindamist erinevate osapoolte jaoks. Teleoloogia ei ole nii universaalne kui reeglipõhine mõtlemine ning sõltub konkreetsest situatsioonist. See teooria lubab konkureerivate väärtuste vahel otsustades arvesse võtta tagajärgi, mis ilmned võivad.

Tagajärjepõhise väärtusselituse tugevus on paindlikkus, mis lubab inimesel teha valik konkureerivate eetiliste printsipiide vahel. See teooria annab võimaluse ajakirjanikule kaaluda ka teisi võimalusi lisaks reeglipärasele otsustamisele. Ajakirjanikul tuleb kaaluda kõiki võimalikke käitumisprintsipiide ning iga alternatiivi puhul analüüsida kasu ja kahju erinevate huvigruppide jaoks. Foremani (2009) sõnul on paindlikkus ka selle teooria nõrk pool, sest seab kasulikkuse printsibiist kõrgemale. Ta toob välja ka asjaolu, et mõnikord on raske kui mitte võimatu tagajärgi ette näha.

1.1.3 Kuldreegel

„Mitte teha teistele seda, mida sa tahaksid, et teised ei teeks sulle” – see lause võtab kokku kuldreegli põhiidee. Kuldreegli rakendamine on seotud vastastikuse mõistmisega. Kuldreegli teooriast lähtumine õpetab mõistma, millised võimalikest tegutsemisviisidest on eetilised või mitte-eetilised. See eeldab enesedistsipliini, et vältida kahju põhjustamist. Ajakirjanikul tuleb mõelda ennast allika asemele ning lähtuda empaatiavõimest.

Reporter, kes järgib kuldreeglit, ei kirjuta inimesest naeruvääristavat või ahistavat lugu, sest ei sooviks enda suunas sellist kohtlemist. Ajakirjanik hoiab allikat kursis materjali kasutamisega ja ei hangi informatsiooni salaja. (Foreman, 2009)

Kuldreegel üksi ei ole siiski piisav juhtnõör ning keerulisem on seda rakendada situatsioonis, kus kahel või rohkematel huvigruppidel on konkureerivad huvid. Kui ajakirjanikul tekib eetiline dilemma huvigruppide seisukohast, ei anna kuldreegel suunda otsuse tegemiseks. Kuldreegel sisaldab loogilisi ja selgeid väärtusi ning empaatiavõime on ajakirjanikule kahtlemata hädavajalik. Ometi peab ajakirjanik analüüsima konkreetset situatsiooni parima lahenduse leidmiseks.

1.1.4 Aristoteelse kuldne kesktee

Kreeka filosoofi Aristoteelse kuldne kesktee seab oluliseks kompromissi leidmise olukorras, kus kõik teised variandid ei anna soovitud tulemusi. Ajakirjanikud saavad tihti kasutada kuldset kesktee oma otsuste juhtimiseks. Näiteks kui kõrge uudisväärtusega video või foto graafika laad solvab teatud osa publikust. Teleloo puhul võib kuldne kesktee selles olukorras viia otsuseni publikut enne video näitamist hoiatada või valida sobivam kellaaeg video näitamiseks, kui publiku hulgas ei leidu lapsi. Ajalehe või ajakirja puhul võib kuldse kesktee tulemusel foto avaldada must-valgelt, mitte värviliselt; lehekülje sees, mitte esikaanel; pigem väikselt kui suurelt. Online-uudiste leheküljel saab pakkuda fotost hoiatavat kirjeldust ja nõuda lingi juurde pääsemiseks klikkimist. Eelpool toodud näited on hea võimalus kuldse kesktee rakendamiseks. Igas situatsioonis see aga universaalne ei ole ning kuldset kesktee ei pruugi esinedagi. (Foreman, 2009)

Neli klassikalist eetikateooriat näitavad erinevaid võimalusi moraalsete otsuste langetamiseks. Kuldreegel on väärt kaalutlemist igas situatsioonis. Reeglipõhise mõtlemise tugipunktiks saab kasutada erinevaid eetikakoodekseid. Tagajärjepõhist lähenemisviisi tuleks kasutada kindlasti siis, kui loos esinevad mitmed erinevad huvigrupid, kellele tagajärjed on samuti erinevad. Aristoteelse kuldset kesktee tuleb kaaluda siis, kui teised variandid ei anna soovitud tagajärge. Siiski ei ole vooruse eetika tagavaratee. Erinevate eetikateooriate ja moraalsete käitumiseviiside tundmine annab ajakirjanikele võimaluse kaalutleda eri lahenduste vahel enne lõplikku otsustamist.

1.2 Eetikakoodeksi mõiste ja funktsioonid

1.2.1 Eetikakoodeksi mõiste ja liigid

Tartu Ülikooli eetikakeskuse „Eetikakoodeksite käsiraamatus” (2009) mõistetakse eetikakoodeksi all eelkõige kirjapandud normide ja/või väärtuste kogumit, mis on toeks

mingis valdkonnas tekkivate moraaliprobleemide lahendamisel ja õigete käitumisviiside valikul.

Eetikakoodekseid saab jagada eri tunnuste nagu vormi, eesmärgi, hõlmavuse ja sihtgrupi alusel. Eetikakoodekseid saab liigitada ka organisatsioonide kaupa. Väga oluline on eetikakoodeksi puhul sisuloome. Eetikakoodeksid on Tartu Ülikooli eetikakeskuse „Eetikakoodeksite käsiraamatus” jagunenud sisu iseloomu alusel järgmiselt (Eetikakeskus, 2009: 25):

- 1) Normatiivsed. Normatiivne eetikakoodeks sisaldab käitumisnorme, mille täitmist rangelt oodatakse. Levinud on kirjelduse negatiivne vorm („ei tohi”, „pole lubatud” jne). Tavaliselt koostab sellise koodeksi tippjuhtkond, kes kontrollib ka selle täitmist.
- 2) Väärtustele tuginevad. Väärtustele tuginevad koodeksid on deklaratsioonid ettevõtte moraalipoliitika kohta. Tavaliselt on need lühikesed ja üldsõnalised, mistõttu need on normatiivsetega võrreldes kestvamad, kuna üldsõnalisi deklaratsioone pole vaja nii tihti muuta kui detailseid koodekseid.
- 3) Sotsiaalseid kohustusi võtavad. Sotsiaalseid kohustusi võtvates ehk väljapoole suunatud koodeksites deklareeritakse, millised kohustused organisatsioon ühiskonna ees võtab. Nende organisatsioonide tegevus mõjutab sageli ühiskonda laiemalt.

Eetikakoodekseid saab jagada eri tunnuste alusel mitmeks grupiks. Professionaalsed koodeksid on sageli aga kombinatsioon mitmest erinevast võimalusest.

Ajakirjanduse reguleerimiseks on loodud erinevaid vahendeid. Halliki Harro-Loit toob oma artiklis „„Ajakirjandus ja vastutus: Eesti ajakirjanike hoiakud Euroopa kontekstis” (Harro-Loit, 2012: 30) välja klassikalised eneseregulatsioonivahendid (eetikakoodeks, meedianõukogud, ombudsan), vastava seadustiku ning meediakriitilise suunaga professionaalsed väljaanded.

Ajakirjanduseetikakoodeks on on ajakirjanikule teejuhiks õiglaste ja ausate otsuste tegemisel. Ajakirjanduseetikakoodeks koosneb väärtustest ja käitumisprintsipiidest, mis suunavad ajakirjanikke tegema professionaalselt moraalset otsuseid. Lars Bruun ja Kaarle Nordenstreng (1979) defineerivad eetikakoodeksit kui „sotsiaalsete ja professionaalsete

kavatsuste ja tegutsemispõhimõtete komplekti, mida ajakirjanikud peavad järgima oma erialasel käitumisel.” (Bruun, Nordenstreng 1979, Juuscla 1991,7)

White (1989) järgi on eetikakoodeksite omaksvõtmine peaaegu alati vastus välisele kultuurilisele, tehnoloogilisele ja sotsiaalpoliitilisele muutusele laiemas ühiskonnas – ajakirjanikud peavad oma staatust kaitsma, sest näevad muutuseid ohuna. (White 1989, 46 & 55-56).

Eve Rohtla on Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamatus oma artiklis „Kuidas Pressinõukogu täna oma rolli näeb? Pressinõukogu tegevussuundadest ja probleemidest” välja toonud, et ajakirjanduseetikakoodeksit ei saa võtta kui seadusetähte, mis peab olema täpne ja üheselt mõistetav. Eetikakoodeks peab olema avatud vaidlusteks. „Ajakirjanduseetikakoodeks ei fikseeri hetkeseisu, vaid püüab luua kokkulepet tulevikuks, mis aitab vähendada meediakonflikte.” (Rohtla, 2012: 97)

1.2.2 Eetikakoodeksite funktsioonid

Ajakirjanduseetika koodeksi peamine funktsioon on suunata ajakirjanikke tegema professionaalseid otsuseid ja rõhutada peamiseid väärtuseid, mida ajakirjanikud peaksid oma töös järgima. Latila (1995) toob välja, et eetikakoodeksite üks peamine funktsioon on ajakirjanike vastutuse näitamine erinevate huvigruppide ja osapoolte ees.

1) Vastutus avalikkuse ees

Ajakirjanduse funktsioneerimiseks nii majanduslikult iseseisvana kui ka sõltumatuna seaduslikest regulatsioonidest on hädavajalik, et avalikkus usaldab meediat ja on sellega rahul. Seetõttu on esimene oluline eetikakoodeksite funktsioon veenda avalikkust ajakirjanike heades kavatsustes ehk näidata vastutust avalikkuse ees. (Latila, 1995)

1) Vastutus riigi ees

Riik reguleerib meediat seadusandlusega. Pressivabaduse olemasolu või puudumise määravad riigi seadused ja ettekujutus ajakirjanduse rollist ühiskonnas. Seadusandliku regulatsiooni suurenemise vältimiseks tuleb ajakirjanikel näidata eetikakoodeksites vastutust riigi ees. (Latila, 1995)

2) Vastutus allikate ja referentide ees

Allikad ja referendid on meediaga seotud, pakkudes informatsiooni, mis toimib ainult juhul, kui meediat usaldatakse. Refent ja allikas võivad kattuda, mistõttu hea suhe nendega on ajakirjanikele oluline informatsiooni leidmiseks. Kolmas oluline eetikakoodeksite funktsioon on säilitada hea suhe allikate ja referentidega, kaitsta nende õigusi ehk näidata vastutust nende ees. (Latila, 1995)

3) Vastutus tööandjate ees

Tööandjad reguleerivad ajakirjanikke palga ja töökohtade kaudu. Tööandjatel on võim ajakirjanikele väljundi pakkumise üle ja seega on ajakirjanike vastutus nende ees tugev. (Latila, 1995)

Eetikakoodeksites on ajakirjanike vastutus üldiselt jagatud kolmeks tasandiks: individuaalne, organisatsiooni ja institutsionaalne tasand. Individuaalne tasand hõlmab ajakirjaniku isiklikku vastutust oma töö käigus. Individuaalset vastutust rõhutab näiteks Eesti ajakirjanduseetika koodeksi 1.4 esimene lause „Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest.”

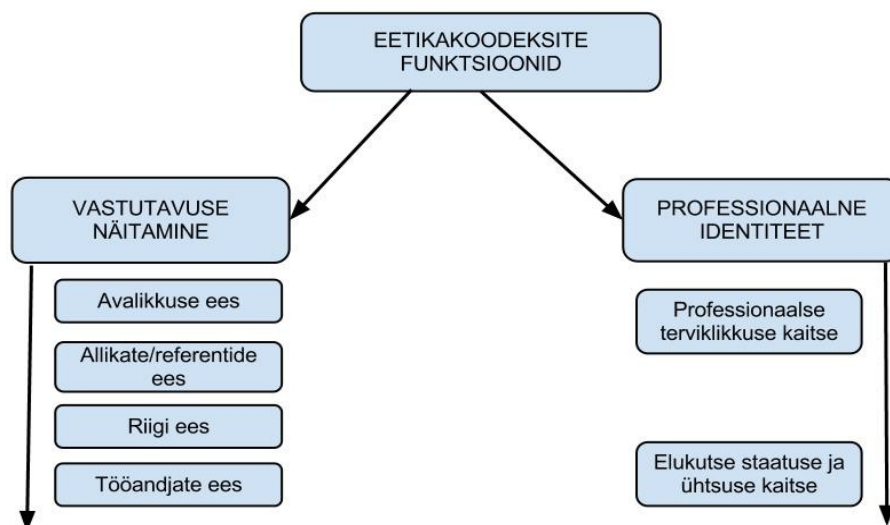
Organisatsiooni tasand tähendab väljaande või toimetuse vastutust. Vastutust organisatsiooni tasandil rõhutab näiteks Eesti ajakirjanduseetika koodeksi 1.4 teine lause „Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.”

Institutsionaalne tasand tähendab ajakirjanduse vastutust tervikuna ja laiemalt. Sellist vastutust rõhutab näiteks Eesti ajakirjanduseetika koodeksi 1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.”

Vastutuse näitamine ei ole eetikakoodeksite ainus peamine funktsioon. Ajakirjanikud näitavad vastutust oma vabaduse ja identiteedi kaitsmise eesmärgil. Professionaalse terviklikkuse hoidmine ja tugevdamine on teine peamine eetikakoodeksite funktsioon. Latila (1995) on toonud oma uurimustöös välja professionaalse terviklikkuse kaitsmisest tulenevat kaks lisafunktsiooni:

5) Professionaalse terviklikkuse kaitsmine väliste sekkujate eest

6) Ajakirjaniku elukutse staatuse ja ühtsuse kaitsmine.

Joonis 2. Eetikakoodeksite funktsioonid

Allikas: Autori koostatud, tuginedes Latila (1995) funktsioonide jagunemisele.

1.3 Eetilise käitumise ja otsuste tegemise protsess

Ajakirjanikule on eetilisel käitumisel abiks erinevad eetikateooriad ning eetikakoodeksite põhimõtted. Konkreetsetes väljaandes töötav ajakirjanik saab lähtuda ka oma toimetuses järgitavaks koodeksist. Eetikakoodeks iseenesest ei taga aga seda, et ajakirjanikud teeksid alati moraalselt kaalutletud otsuseid. Eetilise käitumise ja otsustamise määravad ka ajakirjaniku enda väärtused ning erialased teadmised ja oskused. James Rest (1994) selgitab, et eetilisel käitumisel on neli etappi:

- Moraalne tundlikkus (teadlikkus konfliktist ja võimalikest valikutest);
- Moraalne hinnang (võime arutleda ja näha erinevaid osapooli);
- Motivatsioon hierarhiseerida mingeid väärtusi;
- Iseloomukindlus (julgus lähtuda otsustamisel oma väärtustest, kui keeruline see ka ei oleks).

Moraalne tundlikkus on teadlikkust sellest, kuidas meie teod mõjutavad teisi inimesi. See eeldab, et ajakirjanik märkab võimalikku väärtuste konflikti, teadvustab seda ja tajub erinevaid väärtuste ja lojaalsuste valikuid konkreetse situatsiooni puhul. Ajakirjanik ei pruugi igas situatsioonis moraalseid dilemmasid märgata, mistõttu ei kaalutle ta ka alternatiivsete käitumisprintsiipide üle, näiteks olukorra analüüsimine võimalike tagajärgede seisukohast. Moraalne tundlikkus võimaldab paremini konfliktseid olukordi märgata ja sealt edasi neid ka analüüsida ja hinnata (Rest 1994).

Moraalse hinnangu faas tähendab seda, et kui ajakirjanik on teadlik erinevatest käitumisprintsiipidest, siis selles etapis ta otsustab, milline neist on tema jaoks moraalselt enim õigustatud (Rest 1994).

Kolmanda sammuna peab ajakirjanikul olema motivatsioon hierarhiseerida moraalseid väärtusi võrreldes teiste väärtustega (näiteks enesekehtestamine või organisatsiooni huvid). Küsimus on selles, kas ajakirjanik on motiveeritud asetama moraalsed väärtused teistest kõrgemale või mitte (Rest 1994).

Viimane etapp eeldab ajakirjanikult sobivaid iseloomuomadusi – tugevust, meelekindlust, julgust ja püsivust jääda kindlaks vastuvõetud otsustele ja surve all enda moraalsetest valikutest mitte loobuda. Vastasel juhul ei ole ka eelneva kolme etapi edukast täitmisest kasu. Kui aga ajakirjanik ei märkagi moraalseid valikuid, ei jõua ta ka väärtuste kaalumise, hierarhiseerimise ega otsustamiseni. Lood sünnivad pigem juba sissekujunenud reeglite ja käitumismustrite järgi (Rest 1994).

Eetilise käitumise juures mängib rolli ajakirjanike erialane oskus hinnata keerulist olukorda ja teha sellest ülevaatlik kokkuvõte, mis on täpne, selge ja kaasahaarav. Foreman (2009) toob oma raamatus „The Ethical Journalist: Making Responsible Decisions in the Pursuit of News” välja, et kogunud ajakirjanikule tundub see oskus intuiitiivne, kuid on tegelikult loogiline protsess, mis nõuab kolme sammu:

- 1) Kogu faktid.
- 2) Analüüsi fakte.
- 3) Otsusta – milliste faktidega arvestada ja millistest vabaneda, milliseid rõhutada ja millised kõrvale jätta.

Intuiitiivsus ei ole siinkohal täiesti vale, sest võib ajakirjaniku suunata õigele otsusele. Kui kõhutunne on käsitletava valiku suhtes kahtlev, tuleks see uuesti läbi vaadata. Lisaks

kõhutunde peaks aga leidma ka otsust toetavad faktid ja ratsionaalsema selgituse kui emotsioonid.

Seega on eetilise otsustusprotsessi eesmärk langetada otsuseid, mida saab kaitsta ratsionaalsetel alustel. Sellist otsust ei pruugi kõik omaks võtta, kuid mõistlik kriitik on kohustatud tunnistama, et ajakirjanik on selle kohusetundlikult läbi kaalunud ja tema argumendid on mõistlikud. „The Virtuous Journalist” autorid kirjutavad, et otsustajalt saab paluda „mõistlikku ja süstemaatilist lähenemist” lahenduste otsimiseks. See on kriitiline mõtlemine.” (Foreman, 2009:107)

Ühe sellise „mõistusliku lähenemise” lahendusena on Foreman (2009:108) toonud Bob Steele kümme küsimust, mida kasutada korrapäraseks otsustamiseks:

- 1) Mida ma tean? Mida on mul vaja teada?
- 2) Mis on minu ajakirjanduslik eesmärk?
- 3) Mis on minu eetilised tähelepanekud?
- 4) Milliseid organisatsioonilisi poliitikaid ja professionaalseid juhtnööre ma peaksin arvesse võtma?
- 5) Kuidas ma kaasan erinevate vaadetega ja ideedega teisi inimesi otsuse tegemisse?
- 6) Kes on huvigrupid – need, kes on mõjutatud minu otsusest? Mis on nende motivatsioonid? Millised on legitiimsed?
- 7) Mis juhtuks, kui rollid vahetuksid? Kuidas ma ennast tunneksid, kui mina oleks ühe huvigrupi kingades?
- 8) Millised on minu tegude võimalikud tagajärjed? Lühiajalised? Pikaajalised?
- 9) Millised on minu alternatiivid, et maksimeerida mu tõerääkivuse vastutustundlikkust ja kahju minimeerimisest?
- 10) Kas ma selgelt ja lõpuni välja suudan õigustada oma mõtlemisviisi ja otsust? Oma kolleegidele? Huvigruppidele? Avalikkusele?

Eelnevalt väljatoodud ajakirjaniku kolmeastmelise otsustusprotsessi etappide vahele saab jaotada Bob Steele küsimused, mis aitavad situatsiooni põhjalikumalt analüüsida.

1.3.1 Esimene samm: Kogu Informatsiooni (Bob Steele küsimused 1-3)

Informatsiooni kogumisel on tähtis teada, mida on vaja uurida. Liigset informatsiooni pole vaja, tähtis on loo seisukohalt oluline informatsioon ja faktid. Kui faktides esineb vigu ja ebatäpsusi, loob see kõikuma kogu loo vundamendi. Ajakirjanduslikust eesmärgist sõltub nii allikate valik, loo iseloom kui ka sõnum, mida lugejatele pakkuda soovitakse. Vastus küsimusele, mis on minu eetilised tähelepanekud, nõutab eetiliste teemade defineerimist. Olukorras võib ka selguda, et tegemist ei olegi eetilise dilemmaga. (Foreman, 2009)

Eetiliste dilemmade välja selgitamisel peab ajakirjanik eristama eetilisi ja mitte-eetilisi väärtuseid. Eetilised väärtused ajakirjanduses hõlmavad tõerääkivust, lubaduse pidamist, konfidentsiaalsuse ja privaatsuse austamist, õigluse ja erapooletuse toetamist, kahju minimeerimist, huvide konfliktide vältimist ja ajakirjaniku vastutustunde täitmist olulise informatsiooni teatamisel avalikkusele isegi siis, kui selline teguviis ei ole populaarne. Mitte-eetilised väärtused hõlmavad võiduhimu ja huvitava loo saamist, mis tõstaks tiraaži, saadete reitingut või online-kliikide arvu. Mitte-eetiliste väärtuste saavutamisel ei ole midagi halba, kui seda ei tehta eetiliste väärtuste arvelt. (Foreman, 2010)

1.3.2 Teine samm: Analüüsi informatsiooni. (Bob Steele küsimused 4-9)

Informatsiooni ja kogutud materjali analüüsimisel saab lähtuda eetikateooriatest ja -koodeksitest. Kasutada saab üldlevinud professionaalseid eetikakoodekseid (näiteks Professionaalsete Ajakirjanike Ühingu 1996.aasta koodeks) kui ka enda toimetuse eetikakoodeksit. Igas konkreetsetes situatsioonis tuleks võrrelda eri lähenemisi ja leida parim lahendus. Oma dilemmade üle saab toimetuses arutleda, kaasates loo tegemise protsessi teisi ajakirjanikke, reportereid ja toimetajaid. Ajakirjanikel võib olla individuaalne kogemus sarnase juhtumiga.

Huvigruppide mõjude ja võimalike tagajärgede analüüsimiseks tuleb rakendada tagajärjepõhist mõtlemist. Ajakirjanik peab välja selgitama, kes võib leida otsusest kasu ja keda see võib kahjustada. Empaatiavõime testimiseks tuleb ajakirjanikul kasutada kuldreeglit. See aitab vastata küsimusele kuidas tunneks ennast ajakirjanik, kui ta oleks ise otsusest mõjutatud inimese asemel. Aristoteelse kuldne kesktee on teooria, millest saab ajakirjanik lähtuda üheksandale küsimusele vastamiseks. (Foreman, 2009)

1.3.3 Kolmas samm. Otsusta ja kaitse seda otsust (Bob Steele 10.küsimus)

Ajakirjanikul tuleb oma otsuseid põhjendada ning argumendid peavad põhinema kindlatel alustel. Ajakirjanik peab oma valikuid kriitiliselt hindama, kas need on õige lahendus olukorrale. Foreman (2009:110) toob argumentide hindamiseks välja Michael Josephsoni nimekirja:

- 1) Kõik otsused arvestavad teiste heaoluga.
- 2) Eetilised väärtused on alati tähtsamad mitte-eetilistest.
- 3) Eetilise põhimõtte rikkumine on kohane ainult siis, kui see on selgelt vajalik teise põhimõtte eelistamiseks antud situatsioonis.

Lisaks on soovitatav läbida kolm testi (Foreman,2009:110):

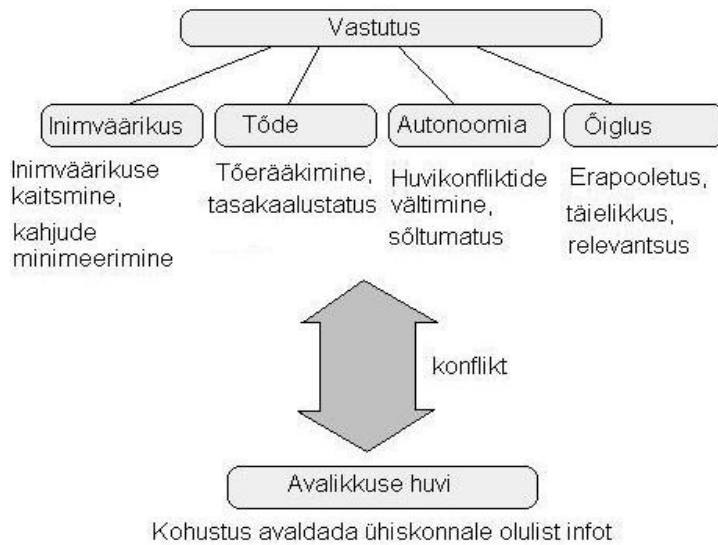
1. „Esilehe test” – kuidas sa tunneksid, kui see, mida sa teed, ilmuks homme hommikul riiklike ajalehtede esikaanel?
2. „Ema test” – Mida su ema arvaks sinu otsusest?
3. „Jumal on mu tunnistaja” – kujuta ette, et sa oled just käsi piiblil vandunud rääkima kogu tõde ja ainult tõde ning sa pead selgitama oma otsust avatud kohtule.

Kahe Pulitzeri preemia võitja Donald L. Barlett on järelalusel, et „ükskõik mida sa kirjutama hakkad, sa pead tundma ennast mugavalt loo jutustamisel 12-le võõrale. Kui sa tunneksid ennast mugavalt oma lugu vandekohtule rääkides, siis see on kõhutunde kindel märk.” (Foreman, 2010:110)

Eelpool nimetatud võtted eetiliseks otsutamiseks aitavad ajakirjanikul jõuda õiglasele ja erapooletule otsusele. Parima lahenduse leidmiseks ja enesekontrolliks on toodud kümme läbimõeldud küsimust, kolmeastmelise uudiste teatamise protsess, nimekiri oma argumetide hindamise jaoks ja kolm testi, mis peaks ajakirjanikku veenma oma loo eetilisesuses.

1.4 Eetilise käitumise dilemmad ja konfliktid

Eetilise käitumise järgimisel võib ajakirjanikel tekkida dilemmasid, kui otsustada tuleb kahe eetilise väärtuse vahel. Sellises olukorras tuleb ajakirjanikul teha valik ning konfliktide põhjustamine võib olla vältimatu. Kaidi Kasenõmm on oma bakalaureusetöös (2011) toonud välja eetiliste väärtuste konfliktid.

Joonis 3. Peamised konflikti sattuvad väärtused ja käitumisprintsüübid ajakirjaniku töös
 Allikas: Autori koostatud, Lambethi (1986) ja Cooperi (Alsius 2010 kaudu) liigituste põhjal.'

Kasenõmm on vastutuse paigutanud skeemil kõige üles, kuna see seotud kõigi ülejäänud nelja väärtusega ja küsimusega, kelle/mille suhtes on ajakirjanikud valikuid tehes ja väärtusi valides lojaalsed.

Jooniselt võib välja lugeda, et avalikkuse huvi satub konflikti teiste eetiliste väärtustega nagu inimväärikus, tõde, autonoomia, õiglus. Ajakirjanikel võib oma töös tekkida olukordi, kus informatsioon on allikale kui inimesele kahjulik, rikub tema väärikust, on konfidentsiaalne või tekitab huvide konflikte, kuid on samal ajal oluline informatsioon avalikkuse jaoks. Sellises olukorras tuleb ajakirjanikul otsustada, kas avalikkuse huvi kaalub üle teiste eetiliste väärtuste rikkumise.

1.5 Eesti ajakirjanduseetika koodeksi analüüs

Eesti ajakirjanduseetika koodeksi analüüs on oluline eetiliste dilemmaade välja toomiseks, mis ajakirjanikel võivad koodeksi tõlgendamisel esienda. Oma bakalaureusetöös käsitlen eetiliste dilemmaade ära tundmiseks ja lahendamiseks Eesti ajakirjanduseetikast järgmiseid punkte:

1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.”

Selles punktis kujuneb dilemma avalikkuse huvi ja inimväärikuse vahel. Ühelt poolt peab ajakirjanik jagama avalikkusele olulist informatsiooni ja ei saa varjata midagi tähtsat ja vajalikku inimeste/ühiskonna jaoks. Teiselt poolt ei saa ajakirjanik oma tegevusega inimväärikust rikkuda. Ajakirjanikul tuleb siin kaalutleda kahe erineva väärtuse vahel ning jõuda võimalikult eetilisele ja õiglasele otsusele.

3.2 Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.

Selles punktis tuleb ajakirjanikul hinnata inimeste võimalikku kogemust avaliku kommunikatsiooni sfääris ja vajadusel hoiatada neid räägitu võimalike tagajärgede eest. Mõnikord võib see tähendada, et ajakirjanik kaotab „hea loo” ning värvika materjali.

4.9. Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.

Selles punktis kujuneb dilemma avalikkuse huvi ja privaatsuse vahel. Ajakirjanik ei tohi oma tegevusega rikkuda inimese õigust privaatsusele. Kui aga tegemist on olulise informatsiooniga avalikkusele, siis tuleb ajakirjanikul kaalutleda selle esitamise üle. Ajakirjanikul tuleb selle punkti juures analüüsida erinevate väärtuste tähtsust ja otsustada, kas informatsioon avaldada või mitte.

Lisaks eelpool toodud kolmele punktile analüüsin lähemalt Eesti ajakirjanduseetika koodeksi punkte 1.4 (ajakirjaniku vastutus) ja 1.6 (avaliku elu tegelased), et selgitada välja võimalikud eetilised dilemmad ka nende punktide juures.

1.4 Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.

Selles punktis tuleb ajakirjanikul selgelt mõista, mida tähendab vastutus enda sõnade ja loomingu eest. Ajakirjanikul tuleb olla kindel oma väidetes, faktides ja allika tsitaatides. Ajakirjandusorganisatsioon vastutab omakorda selle eest, et avaldatav informatsioon ei sisaldaks ebatäpseid fakte või informatsiooni, mis on moonutatud. Siin punktis kajastub eetikakoodeksi vastutuse näitamise funktsioon individuaalsel ja organisatsiooni tasandil.

1.6 Poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse

tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.

Selles punktis arutlen ajakirjanikega avaliku elu tegelaste käsitlemise üle. Ajakirjaniku dilemma avaliku elu tegelaste puhul on nende privaatelu ja inimeste huvi vahel piiride seadmine. Avaliku elu tegelaste elu ja tegude kohta tunneb ühiskond suuremat huvi, kuid info avaldamisel tuleb jälgida privaatsuse ja inimväärikuse säilitamist. Ajakirjanikul tuleb olla õiglane ka avaliku elu tegelaste endi suhtes.

Eesti ajakirjanduseetika koodeksi analüüsiga tulid esile peamised eetilised dilemmad, mis ajakirjanikel koodeksi tõlgendamisel tekivad. Eetiliste dilemmade juures tuleb ajakirjanikel kaalutleda eri väärtuste vahel ning otsustada, mis on konkreetse situatsiooni juures oluline. Ajakirjanikud ei saa lähtuda ainult enda huvist „hea loo” saamiseks, vaid peavad arvestama allikate ja erinevate huvigruppidega ning otsuste tagajärgedega. Eesti ajakirjanduseetika koodeksi analüüsi tulemusel selgusid need konfliktised väärtused ja printsiibid, mida töös edasi uurida.

2. Meetod

Oma bakalaureusetöö empiirilise osa läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivseid süvaintervjuusid. See meetod annab detailse ülevaate vastaja arvamustest ja põhimõtetest. Kvalitatiivsed süvaintervjuud võimaldavad küsida lisaküsimusi vastuste täpsustamiseks ja vastaja põhjalikuks mõistmiseks. Eetikat ei saa mõõta kvantitatiivsete meetoditega ja kvalitatiivsed süvaintervjuud võimaldavad saada antud teemast selge ülevaate.

Intervjuu kava koosnes ligi 20-st küsimusest, kuid täpsustavate küsimuste arv sõltus konkreetsest intervjuueeritavast. Intervjuu läbiviimine algas küsimustega intervjuueeritavate tausta ja ajakirjandusliku profiili kohta. Järgnevad küsimused keskendusid eetikakoodeksi rollile intervjuueeritavate jaoks. Nende küsimustega püüdsin välja selgitada, kui tuttavad on intervjuueeritavad koodeksiga ning kui palju on seda kasutanud või selle üle arutlenud. Intervjuu küsimus „Kelle jaoks on ajakirjanduseetikakoodeks oluline?” andis ülevaate, kui vajalikuks ajakirjanikud koodeksit nii endale kui üldiselt ajakirjanduse jaoks peavad. Koodeksi tundmisest andis ülevaate ka see, kui palusin ajakirjanikel sõnastada ajakirjaniku hea tava käitumisprintsüübid ja seejärel küsisin neilt, kas need on kirjas ka eetikakoodeksis. Eraldi küsimus käsitles veel ajakirjanduseetikakoodeksi rolli loo tegemise käigus ja enda argumentide kaitseks kaebuste puhul. See aitas välja selgitada, kas ajakirjanikud kasutavad koodeksit pidevalt või ainult siis, kui see on hädavajalik.

Intervjuu teises blokis andsin intervjuueeritavatele ajakirjanduseetikakoodeksi ja neil tuli leida lähilugemisega küsimustele vastused. Intervjuueeritavad pidid käsitlema järgmiseid punkte eetikakoodeksist ja selle peamise mõtte lahti seletama:

1.5 Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.

3.2 Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.

4.9. Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.

Ajakirjanduseetikakoodeksiga töötamine andis hea ülevaate, kuidas ajakirjanikud üldse koodeksist aru saavad ja seda tõlgendavad. Ajakirjanikud said teha ka ettepanekuid teemade paremaks sõnastamiseks. Koodeksiga töötamisel tulid välja eetilised dilemmad

ja tekkis arutelu nende lahendamise üle. Intervjueeritavatel tuli tuua oma argumentide põhjendamiseks konkreetseid näiteid eri situatsioonidest.

Lisaks eelpool välja toodud neljale punktile tuli intervjueeritavatel leida ajakirjanduseetikakoodeksist üles kahele märksõnadele vastavad punktid. Need punktid, mida ajakirjanikel tuli otsida ja mille osas toodi välja eetilisi dilemmasid, olid:

1.4 Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.

1.6 Poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.

Intervjuu viimases osas esitasin küsimused Eesti ajakirjanduse eetilise, peamiste konfliktide ja nende parandamise võimaluste kohta. Intervjueeritavatel tuli tuua näited ebaeetilisusest või probleemidest, mida nad on ajakirjanduses märganud. Intervjuudes toimus diskussioon ka ajakirjanike vigade ja professionaalsuse parandamise osas.

Pärast esimest kahte intervjuud ja seminaritöö lõpetamist minu intervjuu kava muutus. Ma kohendasin küsimusi, kuna intervjuude tulemusel tekkisid uute diskursustena ajakirjaniku vastutuse küsimus ja eetikakoodeksi kasutamise tähtsus enda kaitsmiseks kaebuste korral. Seetõttu ei ole esimesed kaks intervjueeritavat kõigile küsimustele vastanud, millele vastasid järgnevad ajakirjanikud.

Kokku viisin läbi üheksa intervjuud eri väljaannete ja töökogemusega ajakirjanike hulgas. Viis intervjuud viisin läbi näost-näkku, kolm skype-vestluse käigus ja ühe e-maili teel. Intervjuud viisin läbi erinevates asukohtades ilma kõrvaliste isikute juuresolekuta.

3.Valim

Minu bakalaureusetöö valimi moodustasid üheksa vähese töökogemusega ajakirjanikku. Vähese töökogemuse piiritlesin maksimaalselt 6-aastase töötamisega ajakirjandusväljaannetes. Minu arvates on kuus aastat piisav aeg, et saada hea ülevaade ajakirjanikutööst, kuid oma nišš ja stiil on veel kujunemisjärgus ning kogemusi ei ole piisavalt.

Sellise valimi hulgas ei ole minu teemat varem käsitletud. Varasemalt on uuritud ajakirjanike eetilisi väärtusi ja põhimõtteid, kuid suurema töökogemusega ajakirjanike hulgas. Mina leian, et tähelepanu peaks pöörama ka uue põlvkonna ajakirjanikele, sest nemad kujundavad oluliselt Eesti ajakirjanduse tulevikku.

Minu valimi moodustasid eri väljaannete, tausta ja töökogemusega ajakirjanikud, et saada võimalikult lai ülevaade. Valimi hulgast olid kaks vastajat tudengid, kes praktiseerisid ajakirjandusväljaannetes. Kaks vastajat töötasid üleriiklikes päevalehtedes, üks rahvusringhäälingus ja neli vastajat kohalikes ajalehtedes.

Intervjueeritavad kodeerisin järgmiselt:

T- tudeng, õpib ajakirjandust

K- kohalikus väljaandes töötav/töötanud ajakirjanik

Ü- üleriigilises väljaandes töötav ajakirjanik

M- mees

N- naine

1- eristav number

4. Tulemused

Oma bakalaureusetöös intervjueerisin üheksat vähese töökogemusega ajakirjanikku. Esiteks palusin intervjueeritavatel sõnastada oma tähtsamad põhimõtted ja väärtused ajakirjanikuna,

et selgitada välja, kui oluliseks peetakse professionaalsete väärtuste hulgas eetikat. Lisaks on ajakirjanike väärtuste ja põhimõtete tundmine oluline, sest need mõjutavad ajakirjanike otsuseid ja eetiliste dilemmaide lahendamist.

4.1 Ajakirjanike tähtsamad põhimõtted ja väärtused

Intervjuude tulemusel selgus, et tähtsaimaks pidasid ajakirjanikud järgmiseid väärtusi ja põhimõtteid:

- Ausus
- Objektiivsus
- Head suhted allikatega
- Lugeja väärtustamine
- Täpsus

Aususe ja objektiivsuse all peeti silmas, et lugu oleks tasakaalus. See tähendas, et kõik osapooled tuleb loos alati esitada ja neile võrdselt sõna anda.

„Ma ei julge lubada endale pohhuisimi teatud asjades, et no okei, sellele poolele me püüdsime sõna anda, aga ta väga ei leidnud, ei saanud aega, ma ei saanud teda kätte paari esimese numbriga, et las siis jääb...” (TM1)

Aususe all pidasid ajakirjanikud silmas veel sõltumatust.

„Püüan olla alati ja kõiges aus ning mitte kallutatud ühegi institutsiooni või korporatsiooni huvide suunas.” (KN2)

Allikatega suhtlemisel rõhutas üks ajakirjanik omavahelist koostööd, et tulemusena oleksid rahul mõlemad. Ta tõi välja, et head suhted ja allikate hoidmine on ajakirjaniku jaoks väga oluline.

„Ma üritangi teha seda, et teen hästi tihedalt oma allikatega koostööd, et kõik osapooled jääksid rahule.” (ÜN1)

Lugeja väärtustamise all pidas üks ajakirjanik silmas pidevate väljakutsete ja põnevate teemate pakkumist. Tema sõnul on Eesti ajakirjanduse üks suurimaid probleeme lugeja

alahindamine, mistõttu teatud teemadel ei kirjutata, sest kardetakse, et need on lugeja jaoks liiga keerulised.

„Minu meelest see on hästi tobe, kas või mingid uuringud või teemad, et no ära kirjuta sellest, see ei huvita kedagi, liiga keeruline lugeja jaoks. Minu meelest see on vale.” (ÜN2)

Eetika all peeti silmas, et allikale ei tehtaks liiga ja sündmus oleks tõetruult kajastatud.

Täpsuse all peeti silmas eelkõige faktide tõesust. Ühe olulise väärtusena lugudes nimetati korrektseid ja täpseid fakte. Üks ajakirjanik tõi eraldi välja numbrid ning rõhutas statistika jälgimist ja kontrollimist.

„Ja no mis minu jaoks on hästi oluline, on statistika. Ajakirjanduses on meeletult eksitud statistikaga, täpselt see, et püüda numbreid õigesti tõlgendada. Hästi palju on ajakirjanduses seda, et me teeme lugusid selle peale, et..no üks hea näide on, et reformierakonna toetus tõusis augustis. Kui sa tegelikult numbrite peale vaatad, siis näed, et see tõus on umbes selline statistiline viga. See on ka asi, mille eest ma isiklikult püüan hästi seista. Iga kord, kui mul on mingid numbrid, siis mitte teha uudist seal, kus tegelikult seda numbrit ei ole.” (ÜN2)

4.2 Eesti ajakirjanduseetikakoodeksi punktide tõlgendamine

Intervjuudes lasin ajakirjanikel lugeda ja lahti seletada mõned Eesti ajakirjanduseetikakoodeksi punktid. Palusin sõnastada eetilised konfliktid ja dilemmad, mis võivad nende punktide järgimisel tekkida. Tulemustest annab ülevaate tabel 1 (Lisa 1).

4.2.1 Avalik huvi vs põhjendamatud kannatused

(ajakirjanduseetikakoodeks 1.5)

1.5 punkti tõlgendamisel osutus keeruliseks põhjendamatud kannatuste määratlemine ning otsustamine, millises olukorras on avalik huvi õigustatud.

Ajakirjanikud tõid välja, et avalik huvi on olulisem, kui teema mõjutab ja puudutab suurel hulgal inimesi.

„No vaata, siin juba tekivad avalikkuse huvid mitmest punktist. Näiteks kui on tegemist mingisuguse ametnikuga või inimesega, kelle ametist sõltub inimeste ohutus, tervis, see, kuidas jaotatakse mingisuguseid eelarvelisi küsimusi... Või kui on näiteks mingisugune ametikoht..ütleme, et tema ametikoht nõuab eetilisi väärtuseid, kes peaks olema teistele eeskujuks, näiteks president. Ja kui presidendil on tekkinud kuskil näiteks salapoeg, siis

iseenesest see ei ole riigile oluline, aga ebaeetiline on see, et ta on president ja on varjanud seda.” (TM1)

Lisaks toodi välja ka see, et kui informatsiooni avaldamata jätmine põhjustab kellelegi kahju, siis tuleks informatsioon avaldada.

„See, et ma rääkimata jätan, teeb kellelegi halba või võib kellelgi midagi juhtuda, kas või ühel inimesel. Kui keegi saab kahju sellest, et mina teadsin, aga ei öelnud kellelegi.” (TM1)

Ka allika positsioonist sõltub otsuste tegemine. Kui allikas on avaliku elu tegelane, siis on avalikkusel ka suurem huvi. Kui allika käitumisest sõltub teiste heaolu või kui allikas on ühiskonnas eeskujuks, võib avalik huvi sõltuvalt olukorrast tema kannatused üle kaaluda.

„Kui tegemist on avaliku elu tegelasega ja on eelnevalt näha olnud, et inimesed loevad nendega seotud artikleid, siis ju inimesi huvitab ja see on avalikkuse huvi.” (ÜN1)

„Kui presidendil on tekkinud kuskil näiteks salapoeg, siis iseenesest see ei ole riigile oluline, aga ebaeetiline on see, et ta on president ja on varjanud seda.” (TM1)

Intervjuudest selgus, et ajakirjanike otsuseid mõjutab oluliselt toimetaja või ülemus. Mitmes intervjuus tuli välja, et ajakirjanik on sunnitud lugu tegema, sest nii on ette nähtud. Sageli ei tunne vähese töökogemusega ajakirjanikud ennast veel piisavalt kindlalt, et keelduda.

„...ehk siis see oli jälle nii, et juhatus või targemad tegelased otsustasid, et kuna see oli kõigile näha, siis me kasutame seda. Ma ei ole kindel, kas too kord oli tõesti vaja avalikkusele seda informatsiooni teada, no see on jällegi küsitav.” (ÜN1)

„Ma tean, ma näen seda, et ta ei taha minuga rääkida, aga samas mind on sinna saadetud ja ma pean seda tegema. Ja lõppkokkuvõttes me räägime, see jutt on võrdlemisi sisutu, inimesel on pisarad silmis, aga ma pean selle tegema. Mul ei ole muud valikut ja nii ta lihtsalt läheb.” (ÜM1)

Otsuse tegemine sõltub ajakirjaniku sisetundest. Intervjueeritavad tõid välja, et eetikakoodeks ei ole nii täpselt olukordasid paika pannud ja sageli mõjutab otsust ajakirjaniku sisetunne.

„See oleneb tema sisetundest, mis on tõeliselt vajalik informatsioon avaldamiseks ja mis mitte.” (KN3)

„Seega jääb see ajakirjaniku südametunnistusele, et kas ta teeb seda õigesti või valesti..”
(KN3)

4.2.2. Meediaga suhtlemisel kogenematud inimesed (ajakirjanduseetikakoodeks 3.2)

Seda punkti tõlgendasid ajakirjanikud selgemini. Nad tõid välja, et mõistavad erinevust meediaga kogenematute ja kogunud allikate vahel.

Meediaga suhtlemisel võib isik muutuda kogenumaks oma ameti või isiku tõttu. Üks ajakirjanik tõi välja, et kuigi superstaari telesaates esineb ka alaealisi, siis on nad muutunud juba avaliku elu tegelasteks ja peavad arvestama meedia suurema tähelepanuga.

Intervjuudes rõhutasid ajakirjanikud, et allikale tuleb selgitada intervjuu alguses, missuguse ajakirjanikuga on tegemist, millisest väljaandest ja kus lugu ilmub. Tavainimene, kes pole varem ajakirjanikega suhelenud, vajab põhjalikumalt selgitustööd.

„Sa pead ikka selgelt väljendama, et sa teed artiklit, sellist asja ei ole, et kuule räägime siin niisama ja ma siis järgmine päev lähen ja kirjutatan selle suurele esikaanele. ” (ÜN1)

Pärast intervjuu algust ajakirjanikud sageli oma rolli meelde ei tuletata, kuna ei taha tekitada pinget. Kui allikas satubki jutuhoogu, siis on võimalik saada mõni hea tsitaat. Mõni ajakirjanik küsib ka intervjuu lõpus uuesti üle, kas võib materjali kasutada.

„Kui ma poole pealt talle meelde tuletan, siis ma võin mõnest heast tsitaadist ilma jääda, no ta muutub võib-olla kohmitsetuks ja ei julge enam midagi öelda.” (KN3)

Ajakirjanikud tõid välja, et rõhutada tuleb täisnime esitamist loos. Inimesi võib hoiatada ka internetikommentaari eest, mis võivad olla negatiivsed. Üks ajakirjanik tõi välja selle, mida ta ise peaks rohkem jälgima.

„Üks asi, mida ma ei tee, aga mida tegelikult peaks võib-olla tegema, on see, et peaks ütlema, mis konteksti see jutt läheb. Kui sa võtad inimeselt kommentaari, siis no keegi teine räägib samas artiklis vastupidist juttu.” (ÜN2)

Kui allikas räägib ajakirjanikuga „off-the-record”, siis peab see ka jutu lõpuni nii jääma. Ajakirjanik ei tohiks informatsiooni enda huvides ära kasutada.

Üks ajakirjanik tõi allikatega suhtlemisel välja võimalikud kolm tüüpi: avalikud, poolavalikud ja tundlikud allikad. Ta rõhutas siiski, et palju sõltub konkreetsest situatsioonist ja sisetundest.

„No üldiselt õpetatakse koolis, et ei tohi puudega inimesi eksponeerida ja purjus inimesi, aga sa ei saa alati konkreetset öelda, sest mõnikord sa tunnedki, et see inimene ei adu täpselt ära, kuhu ta jutt läheb ja mida võib kaasa tuua, et seda kindlasti seda mitte lehte panna..”(ÜN2)

Üks ajakirjanik aga tõi välja, et ta kasutabki vajadusel allika kogenematust ära. Ta leidis, et nii õpivadki allikad oma vigadest ja edaspidi paremini ajakirjanikega suhtlema.

„Mul nagu sisemiselt oleks justkui hea meel, kui ta näiteks räägikski kellegi kohta midagi. Kuna on lihtsalt kogenematu, siis ta ütleb kellegi kohta, no oletame, ta on sportlane, et ta on kellestki parem, ta arvab, et ta on kellestki parem.. Siis minul oleks muidugi hea, sest mina saaksin vägagi informatiivse loo”(ÜM1)

4.2.3. Inimese eraelu puutumatus vs avalik huvi (ajakirjanduseetikakoodeks 4.9)

Selle koodeksi punkti tõlgendamise juures tekitas küsimusi avaliku huvi ja privaatsuse vahele piiri tõmbamine. Intervjuudest selgus, et eraelu puutumatus rikkumine on õigustatud siis, kui eesmärgiks on kahju ära hoidmine. Seevastu kellelegi kasu toomine ei peaks olema põhjus privaatsuse rikkumiseks.

„Kui on selline olukord, kus mitte avaldamine mingisugust kahju ei tooks, aga avaldamine võib-olla tooks veidi kasu, siis ma pigem ei avaldaks seda.” (KN3)

Veel toodi privaatsuse rikkumise õigustuseks välja korruptsioon.

Ajakirjanikud tõi välja, et privaatsus on väiksem avaliku elu tegelaste puhul, kuid sõltub ka sellest, kui nähtavale ta enda eraelu toob.

*„Privaatsus on ka selline asi, et no kui sa oled Ott Lepland ja lähed avalikku ööklubisse ja ameled kolme erineva naisega, siis sa ei tee seda ju privaatset. Kui sa teed seda oma kodus ja keegi teine ei näe, siis on see privaatne. Nii kaua, kui see pole avalik, on see privaatne.”
(ÜN1)*

Üks ajakirjanik tõi välja, et 4.9 punkt eetikakoodeksist ei oma enam tähtsust, sest tänapäeval on avalik huvi igas teemas ja privaatsust ei väärtustata.

„No ma ütlen, keegi käib kellegagi käest kinni, see ju peaks justkui olema ka eraelu, aga see lajatatakse esimese asjana üles kohe. See ongi ju see, mis tänapäeval minu meelest üldse kõige rohkem müüb ajakirjanduses...” (ÜM1)

Ajakirjanikud tõi välja, et privaatsusest kirjutamine on tingitud lugejatest, keda huvitab avaliku elu tegelaste eraelu või üksikasjad. Eelkõige on see probleem levinud online-meedias, kus on rohkem „kõmu” ja „sensatsiooni”. Raskem on selle teemaga tegeleda tabloidis ja kollases meedias, kus sihtrüüp ja sisu on sensatsioonilisem.

4.2.4. Ajakirjaniku vastutus (ajakirjanduseetikakoodeks 1.4)

Ajakirjaniku vastutuse punkti tõlgendamisel eetikakoodeksist tekkis intervjuueeritavatel segadus sõnade ja loomingu määratlemisega. Ajakirjanikud tõi välja, et sõnad võivad olla nii kirjutatud kui räägitud ja see peaks olema koodeksis täpsemalt kirjas, milliste sõnade eest ajakirjanik vastutab. Intervjuudest tuli välja, et loomingu võtab ajakirjaniku vastutuse selgemini kokku, sest võimaldab hõlmata ajakirjaniku tegevust laiemalt.

„See võiks olla kuidagi seletatud, kuidas ajakirjanik vastutab või milliste sõnade eest, kas oma suuliste sõnade eest või nende eest, mis kirja läheb.” (ÜN1)

Lisaks tekitas punktis segadust ajakirjaniku ja ajakirjandusorganisatsiooni vastutuse jagumine omavahel. Intervjuueeritavad tõi välja, et need kaks asja koos ühes punktis võivad tekitada segadust. Ajakirjaniku vastutus on intervjuueeritavate arvates siiski suurem, sest allikas pöördub esimesena loo autori poole ja ajakirjanik peab võtma vastutuse.

„Mina ajakirjanikuna pean tegelema tagajärgedega, sest lugeja ei tea, et vahel on veel üks lüli ehk toimetaja.” (ÜN1)

Samas ei saa vastutus olla ainult ajakirjanikul, vaid toimetusega peab toimuma koostöö.

„See on ka vale, et ainult ajakirjanik vastutaks, siis ajakirjanikud ei julgeks mitte midagi teha. Siis sul ongi see oht, et oled oma esimesel töökohal ja sa ei julge millegagi riskida, sest mõtled, et mis ma nüüd teen, pärast kaevavad mu kohtusse, kust ma võtan selle raha eksole. Vastustus peaks kuidagi jagatud olema...” (ÜN2)

4.2.5. Avaliku elu tegelased (ajakirjanduseetikakoodeks 1.6)

Avaliku elu tegelaste definitsiooniga olid üldiselt kõik intervjueeritavad rahul ning leidsid, et see on koodeksis esitatud selgelt ja loogiliselt. Üks ajakirjanik leidis, et see punkt võiks olla täpsemalt defineeritud, sest looming ja informatsiooni jagamine on liiga üldiselt sõnastatud.

„Selle järgi on ju avaliku elu tegelane absoluutselt iga inimene, kes üldse mingi loomeinimene on. Ma panen paberile...kolm korda tõmban pintsiliga ja üritan seda maha müüa,seega ma oleks justkui ka avaliku elu tegelane.”(ÜM1)

Küsimusi tekitas kriitika ja suurema tähelepanu omistamine avaliku elu tegelastele. Ajakirjanikud tõid välja, et suurem tähelepanu peaks olema seotud avaliku elu tegelase eriala, ameti või tegevusega.

„Ehk siis poliitikute puhul nende poliitika, kui me räägime majanduslikust võimust, siis need inimesed, kes seda võimu omavad ja seoses teemadega, kus nad seda võimu kasutavad. Poliitiku eraelu ei tohiks sinna alla käia.” (KN3)

„Usun, et nende isikliku elu põhjendamatu kritiseerimine ja laiema avalikkuse ette laiali laotamine on miski, millele tuleks siiski piirid seada.” (KN2)

Kritiseerimisega toodi välja ajakirjaniku erapooletus. Ajakirjanik ei tohi ega saa valida pooli, mistõttu ka kriitika tegemisega tuleb olla ettevaatlik.

4.3 Eetika Eesti ajakirjanduses

Intervjuude viimases pooles küsisin ajakirjanike arvamust Eesti ajakirjanduse hetkeolukorra kohta ning palusin välja tuua probleeme, mis neid häirivad.

Ajakirjanikud tõid välja:

- Süütuse presumptsiooni rikkumine
- Poolikud lood online-väljaannetes
- Fotodega manipuleerimine
- Kuulujutud
- Sõnakasutus

- Ajakirjanike vähene objektiivsus
- Lood pole tasakaalus
- Allikate ärakasutamine

TN1 tõi välja süütuse presumptsiooni rikkumise Eesti ajakirjanduses. Ta ei osanud tuua küll kindlaid näiteid, kuid tunnistas, et on mitmel korral märganud lugu, kus ajakirjanik on süüdistanud kedagi enne kohtuotsust ning rikkunud allika mainet. Seetõttu pakkus ka TN1 välja, et lahendus oleks objektiivsuse suurendamine ja rangem jälgimine.

Teise probleemina toodi välja poolikute lugude esitamine Internetis. Lood on esitatud esimese kolme lõiguga ja lõpuni saavad lugeda ainult need, kes maksavad. Esimeses kolmes lõigus aga ei jõua kõiki osapooli sisse tuua ja seetõttu võib inimestele jääda mulje, et lugu pidigi selline olema ning nad saavad ainult ühe osa informatsioonist.

Intervjuudes toodi välja ka fotodega manipueerimine. Fotod ajalehes peavad lugejat lugema kutsuma, kuid sageli on need tobedad, naljakad kellegi kulul. Uudistekülg aga peaks jääma neutraalseks, ironia või sarkasm ei sobi sinna.

„Näiteks meil on lugu ministrist, et ta astus ämbrisse ja siis on mingist teisest kontekstist saadud pilt, kus peaminister astubki ämbrisse..” (ÜN2)

Sellised lood tulenevad aga suurel määral aja- ja inimeste puudusest. Ühes intervjuus rääkis ajakirjanik, et uudistetoimetuses on tempo meeletu, aga inimesi vähe. Isegi, kui ajakirjanik tahaks oma loo trükini kohal olla, on see raske, sest siis peaks tööl olema 15 tundi.

„See on tohutu probleem, et me teeme kiiruga ja sa ei jõua kontrollida, sa ei jõua seda keelt ilusaks teha, ma tunnen ise, et mul oleks vaja veel päev aega ja lugu läheb juba lehte ja sa kiirustad.” (ÜN2)

Veel toodi olulise probleemina välja kuulujuttude põhjal lugude tegemine. Seda aga on hakatud võtma kui paratamatust, sest lugejale kõmu meeldib ja müük suureneb.

„Aga kui sa jura ei tee, siis sind lastakse lahti. See ongi kõige lihtsam, nii see asi käib tänapäeval. Sa ikkagi peaaegu oled kohustatud seda tegema ja kui ei tee, siis teeb keegi teine...” (ÜM1)

KM1tõi välja sõnakasutuse, mis sageli näitab ajakirjaniku hoiakut või eelistusi ja seab objektiivsuse kahtluse alla. Ta tõi näiteks Pealtnägija puuküürnike loo, kus Mihkel Kärmas oli selgelt kallutatud hoiakuga. Ajakirjanike erahuvide probleemi tõstatas ka teine intervjuueeritav.

„Ajakirjanike isiklike poliitiliste huvide põrkumine eetikakoodeksiga on see, mis mind isiklikult enim riivanud on.” (KN2)

Mitu ajakirjanikku tõid välja tasakaalustatuse probleemi, lugedes ei saa sõna kõik osapooled.

„Vahel artiklit lugedes jääb mulje, et ei ole isegi üritatud teist poolt kätte saada ja samas võib see konflikti teine pool ka meelega keelduda kommentaarist.” (KN3)

„Peakski olema see, et sa ei mõtle ainult klikkidele ja müügile, vaid sa mõtled ka selele, et kõikide osapoolte kommentaarid oleksid olemas.” (ÜN1)

TM1 tõi välja lihtsameelsete ja rumalate inimeste ärakasutamise. Ta tõi näiteks Peeter Võsa saate, kus allikateks on sageli olnud „sellised, kes ei adu olukorda”.

„No eks see tuleb kodusest kasvatuses ka, et kas juba väiksest peale teed lombakate üle nalja või on sul on mingi sümpaatia ka kaasa tekkinud inimese suhtes.” (TM1)

Samuti ei olnud TM1 kindel, kas neile allikatele oli selgeks tehtud, kuhu ja mille jaoks intervjuu läheb. Lahendusena ei osanud ta välja pakkuda muud, kui kaotada veebitoimetajate hulgas klikkide järgi lugude tegemine. Seda võiks aidata näiteks nende palga tõstmine.

„Kui sa ikkagi tead, sul on faktid olemas, et see inimene on halb, ta on halba teinud, need lapsed kiusasid õpetajat, 7-minutine video on tervele maailmale näha, siis aga miks sa käitud neutraalselt. Sa ütlegi, et need on kaagid, pätid, kusjuures tegelikult nad on.” (KM1)

5. Järeldused

Siin peatükis esitan käesoleva bakalaureusetöö tulemuste analüüsil põhinevad peamised järeldused uurimisküsimuste kaupa.

5.1 Kuidas tõlgendavad ja mõistavad vähese töökogemusega ajakirjanikud Eesti ajakirjanduskoodeksit?

Vähese töökogemusega ajakirjanike jaoks on eetikakoodeks üldine raamistik, mida nad igapäevaselt oma töös ei kasuta. Mõned ajakirjanikud olid eetikakoodeksit viimati lugenud koolis või mitu aastat tagasi. Eetikakoodeksiga on ajakirjanikud rohkem kokku puutunud loengutes või õppejõudude soovitusel ning siis, kui toimetuses töötamist alustasid. Ajakirjanikutöö jooksul on neile aga peamised põhimõtted ja väärtused enda arvates piisavalt selgelt pähe kulunud, et eetikakoodeksi roll pole vajalik. Nii mõnigi intervjueeritav tõi välja, et eetikakoodeksit võib kasutada enda kaitseks kaebuste vastu. Ajakirjanikud leiavad, et teoorias on koodeks vajalik ja peaks olema olemas, kuid praktikas sellel suurt väärtust ei ole. Ajakirjanikud pöörduvad küsimuste ja probleemide puhul pigem oma vanemate kolleegide või toimetajate poole.

Eetikakoodeksi lugemisel ja punktide tõlgendamisel selgus, et koodeksi sõnastus on nende jaoks liiga üldine ja vananenud. Kaks ajakirjanikku tõi välja tõsiasi, et 15 aastat tagasi vastuvõetud koodeksit peaks hakkama kaasaegsemaks muutma. Eelkõige on ajakirjanike arvates vajalik lisada koodeksisse online- ja sotsiaalmeediat puudutavaid punkte. Koodeksi aegumine ja vähene kasutamine võivadki olla omavahel seotud. Eetikakoodeksi lugemisel ja analüüsimisel selgus, et nii mõnedki punktid võiks ja saaks sõnastada lühemalt ja selgemini. Ajakirjanikel tekkis probleeme mõistete nagu „põhjendamatud kannatused”, „avalik huvi” lahti seletamisega. Oma otsuseid ei osanud ajakirjanikud konkreetsete argumentidega niivõrd hästi põhjendada, sageli esines vastustes selgitusena „see oleneb olukorrast”, millega ajakirjanikud pidasid silmas, et iga konkreetne situatsioon ja selle lahendamine on erinev.

5.2 Kuidas kirjeldavad intervjueeritud ajakirjanikud oma eetilisi konflikte ja dilemmasid eetikakoodeksi järgimisel?

Eetikakoodeksi lugemisel ja punktide tõlgendamisel selgus, et ajakirjanikele tekitab enim küsimusi ja dilemmasid otsustamine, kas avalik huvi on olulisem eraelu puutumatusel/ allika kannatustest. Intervjueeritavad tõdesid, et raske on otsustada, millist informatsiooni on avalikkusel teada vaja ja mille saaks avaldamata jätta. Näiteks toodi välja, et avalik huvi

kaalub üle isiku huvi siis, kui tema ametikoht mõjutab suurel hulgal inimesi või nõuab eetiliste väärtuste pidevat jälgimist. See on olulisem ka siis, kui on tegemist isikuga, kes on inimeste eeskuju. Mitu erinevat dilemmat tekkisid avaliku elu tegelaste käsitlemisega. Avaliku elu tegelastele suunatud tähelepanu on kindlasti suurem ja silmapaistvam, kuid peaks samuti reeglitele vastama. Ajakirjanikud tõid välja, et avaliku elu tegelasi peaks käsitlema eelkõige nende tegevusala või ameti järgi, kuid samal ajal tekitab lugejatele põnevust ka nende detailne eraelu.

Lisaks tõid ajakirjanikud ise välja mõned raskemad dilemmad. Üks peamiseid konflikte tekib siis, kui ajakirjanik on allikaga isiklikes suhetes ja see mõjutab intervjuud. Kui allikas on sõber või hea tuttav, eeldab ta ajakirjanikult sageli ka teistsugust kohtlemist, kuid ajakirjanik ei saa pooli valida. Suhete hoidmine on ajakirjanikele oluline, sest usaldusväärsed püsiallikad on võtmeisikuteks lugude tegemisel. Kui aga positiivsetes suhetes allikaga tuleb rääkida negatiivsetel ja ebamugavatel teemadel, siis peab ajakirjanik jääma objektiivseks, mis ei ole alati kerge.

Üks konflikt, mis intervjuudest välja tuli, oli toimetajate ja ajakirjanike vahelised erinevad vaatenurgad. Ajakirjanikud tõid välja, et mõnikord tuleb kirjutada lugu, milles ise potentsiaali või mõtet ei näe. Intervjuudes selgus, et on situatsioone, kus kus ajakirjanik ei leia, et loos on piisavalt avalikku huvi teema käsitlemiseks, kuid ülemus või toimetaja tahab lugu näha ja nii ei jää muud valikut.

5.3 Kuidas lahendavad intervjuueeritud ajakirjanikud eetilisi dilemmasid?

Vähese töökogemusega ajakirjanikud lähtuvad kahtluste korral oma kolleegide või vanemate ajakirjanike nõuannetest. Intervjuudes tõid ajakirjanikud näiteid, kuidas suurema töökogemusega ajakirjanik on andnud häid näpunäiteid kriitilise teema kajastamisel. Ajakirjanikud küsivad nõu toimetajatelt ning sageli lõppotsuse teeb siiski keegi ajakirjanikust kõrgemal positsioonil.

Ajakirjanikud lähtuvad oma töös palju enda isiklikust „kõhutundest”. Nad tõid välja, et iga olukord ei vasta reeglitele ja siis mõjutab lõpptulemust ajakirjaniku südametunnistus, kriitiline meel või tähelepanelikkus.

Ajakirjanike otsustes mängivad rolli nende väärtused. Vastustest selgus, et kui inimene tahab head ja on aus inimene, siis jääb ta ka ajakirjanikuna selliseks. Mõnikord on sisemine eetikatumetus isegi rangem kui koodeks ja infot ei avaldata, kuigi see oleks lubatud.

Intervjuudest selgus, et mõnes olukorras otsustas ajakirjanik toimetuse ja enda huvidest lähtuvalt. Kui inimene on korra info edastanud, siis on ajakirjanikul õigus seda kasutada. Intervjuudest tuli välja, et sageli inimesed mõtlevadki vahetult enne loo ilmumist ümber, kuigi on info siis juba edastanud ning lugu läheb ikkagi lehte. Sellele järgneb vahel pahameel ajakirjanike suunas, kuigi tegelikult ei suutnud otsustada allikas. Enamik ajakirjanikest tunnistasid siiski, et teevad allikatega koostööd ja ei avalda infot, mida allikas ei soovi lehe veergudel näha.

Diskussioon

Käesoleva töö laiem eesmärk oli välja selgitada, kui oluline on vähese töökogemusega ajakirjanike jaoks ajakirjanduseetika koodeks ja eetiline käitumine. Töö tulemusel selgus, et ajakirjanikud ei kasuta eetikakoodeksit igapäevatoos olulise töövahendina ning eetikakoodeksi roll on väike. Eetikakoodeksit peetakse üldiseks raamistikuks, mida on vaja alustavatel ajakirjanikel ja vajadusel ka enda kaitseks. Eetikakoodeksi põhimõttega on enamik ajakirjanikud tuttavad, kuid nad ei jälgi koodeksit regulaarselt. Eetikakoodeksi asemel kasutatakse suurema töökogemusega ajakirjanike nõuandeid või lähtutakse oma sisetundest.

Eetikakoodeks vajab vähese töökogemusega ajakirjanike jaoks uuendamist, sest 15 aastat tagasi vastuvõetud põhimõtted on vahepeal oluliselt täienenud. Ajakirjanikud tõid välja, et toimetustes ei ole eetikakoodeksi teema, mille üle toimub arutelu ning vanemad ajakirjanikud kasutavad seda veelgi vähem. Kui eetikakoodeksi roll on aga kadumas juba uue põlvkonna ajakirjanike seas, siis kas keegi näeb sellel üldse mõtet? Eetikakoodeksi hääbumine ja muutmine võiksid olla järgnevad uurimisteemad, et selgitada välja võimalikud lahendused.

Vähese töökogemusega ajakirjanikud väärtustavad eetilist käitumist. Nad kaalutlevad oma otsuste üle põhjalikult. Ajakirjanike jutust tulid aga esile näited, kus nemad ei näinud loo tegemiseks piisavalt avalikku huvi, kuid olid sunnitud seda tegema, sest toimetajatel oli lugu vaja. Sarnase probleemi tõi välja üks intervjuueeritav. Ta rõhutas, et toimetustes lähevad kiire töötempo juures lood lehte siis, kui on vaja, mitte siis, kui need tegelikult valmis on. Toimetajate väärtuseid ja toimetuse töökeskkonda võiks tulevikus uurida, et analüüsida võimalikke seoseid Eesti ajakirjanduse kvaliteediga.

Huvitava diskursusena tuli välja ajakirjanike „kõhutunne”. Intervjuude põhjal selgus, et ajakirjanikud otsustavad sageli mitte reeglite või loogika põhjal, vaid lähtuvad „kõhutundest”. Selle põhjusena toodi välja see, et kõikide situatsioonide kohta ei ole koodeksis ega ka üldiselt reegleid paika pandud ja iga situatsioon on erinev. Huvitav oleks edasistes uuringutes „kõhutunde” diskursust edasi käsitleda ja eksperimenteerida, kuidas ajakirjanikud selle põhjal otsuseid langetavad.

Ajakirjanike eetiline mõtlemine on individuaalne ning sõltub ajakirjanike väärtustest ja isikutüübist. Minu töö käigus selgus, et suurt rolli mängivad ajakirjanikutöös iseenda eluväärtused ja põhimõtted. Ajakirjanik sa võid olla, aga inimene pead olema.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärk oli selgitada välja, kui oluliseks peavad vähese töökogemusega ajakirjanikud eetikakoodeksit ja eetilist mõtlemist. Oma töös uurisin, millised on ajakirjanike väärtused ja kui palju kasutatakse eetikakoodeksit oma igapäevatöös. Lisaks küsimustele vastamisele tuli intervjuueeritavatel lugeda eetikakoodeksit. Ma palusin neil tõlgendada konkreetseid punkte ja tuua välja eetilisi dilemmasid.

Minu valimiks olid üheksa ajakirjanikku, kelle töökogemus oli maksimaalselt 6 aastat. Kaks minu valimist olid praktiseerivad tudengid, neli töötasid kohalikus ajalehes ja kolm

üleriiklikus väljaandes. Valimi hulgas leidsid kolm meest ja kuus naist, neist viis olid õppinud ajakirjandust ja neli mitte.

Minu valitud teemat ja valdkonda on uuritud ka varem, kuid peamiselt on keskendunud professionaalsetele väärtustele ja suurema töökogemusega ajakirjanikele. Minu töö aga keskendus rohkem eetikakoodeksile ja vähese töökogemusega ajakirjanikele.

Minu bakalaureusetöö tulemusel selgus, et eetikakoodeks ei ole vähese töökogemusega ajakirjanike jaoks igapäevatoos oluline. Ajakirjanikud olid eetikakoodeksit lugenud paaril korral ja pärast tööle asumist veelgi vähem. Eetikakoodeksit ei võeta kui abivahendit, küsimuste korral pöödutakse teiste ajakirjanike poole toimetuses. Ajakirjanikud leidsid, et eetikakoodeksi põhimõtted on loogilised ja pähe kulunud, mistõttu seda ka ei kasutata. Ajakirjanikud leidsid veel, et eetikakoodeks on vananenud ja seda tuleks kohandada ka näiteks sotsiaalmeediale.

Koodeksi punktide tõlgendamisel ilmnes, et paljud mõisted, nt „põhjendamatus kannatused”, „avalikkuse huvi määratlemine” jäid ajakirjanikele ebaselgeks. Eetikakoodeksi puhul ajakirjanikud ei taju koodeksi kui väga kontsentreeritud teksti tähendusi, vaid pigem lähtuvad praktikas sõnastatud lihtsamatest printsiipidest.

Töö tulemusel võib öelda, et vähese töökogemusega ajakirjanikud peavad eetikat oluliseks, kuid lähtuvad suurel määral oma „kõhutundest” ning ei oska argumente koodeksist lähtuvalt põhjendada. Vähese töökogemusega ajakirjanike hulgas on eetiline mõtlemine olulisel kohal, kuid ajakirjanduseetika koodeks ei ole praegu ajakirjanikele juhendiks või teejuhiks.

Summary

The major aim of this thesis „The ability of journalists with few job experience to interpret of the Code of Ethics of the Estonian press” was to find out, how important Estonian Journalistic Code of Ethics and ethical thinking generally is to journalists with less work experience. In my study I tried to find out, which are the values of these journalists and how much they use the code of ethics in their work. In addition to questions in interviews I asked them to read the code of ethics and to find out some principles and ethical dilemmas.

The empirical material concluded interviews with nine journalists. Two of them were still studying the profession, four were working or had been in local newspaper. Three of them were working in national newspaper. I interviewed six women and three men, five of them had been studied journalism and the others had different profession.

This field has been studied before, but mostly about the professional values among journalists with longer work experience. My study focused more on code of ethics and on journalists with less work experience.

The results of my study showed that the code of ethics is not that important to the journalists, when they are working. The most surprising result was that the journalists had read the code of ethics only few times and after they start working, almost not at all. Journalists don't think the code is helpful, they ask advice for the colleagues. Journalists found the principles of code logical to learn by heart. They also thought the code is too old and should be exchanged.

Based on carried out interviews can be said that young journalists behave ethical, but their decisions are based on their own individual principles and their gut feeling. They conclude own experience and good advice of colleagues when making decisions.

To sum up, it can be said, that ethical thinking has their place among the studied journalists and they try to follow it every day. Code of ethics is not important to them, because they already know the ethical principles.

Kasutatud kirjandus

- 1) Kooli, R.(2012). Ajakirjanduseetikast ja meedia moraalist. Postimees, URL <http://arvamus.postimees.ee/823846/rain-kooli-ajakirjanduseetikast-ja-meedia-moraalist/>

- 2) Ansip: ajakirjanduse jaoks eksisteerib süülisuse presumptsioon". Postimees, 2012, URL <http://www.postimees.ee/971464/ansip-ajakirjanduse-jaoks-eksisteerib-suulisuse-presumptioon/>
- 3) Vatmann, K. S (2012). Ajakirjanduseetika on surnud – elagu ajakirjanduseetika!" , Delfi, URL <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/kati-saara-vatmann-ajakirjanduseetika-on-surnud-elagu-ajakirjanduseetika.d?id=64631606>
- 4) Kasenõmm, Kaidi (2012) Suure töökogemusega ajakirjanike professionaalsed väärtushinnangud. Bakalauereusetöö, Tartu Ülikool
- 5) Foreman, G (2009). The Ethical Journalist: Making Responsible Decisions in the Pursuit of News, lk 74-118
- 6) Harro, Halliki (1999). Ajakirjanduse regulatsiooni kursuse kompendium, Tartu Ülikool
- 7) Eesti ajakirjanduseetikakoodeks
- 8) Tartu Ülikooli eetikakeskus (2007). Eetikakoodeksite käsiraamat, lk 22-27
- 9) Harro-Loit, H (2013). Ajakirjandus ja vastutus: Eesti ajakirjanike hoiakud Euroopa kontekstis. *Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat*, lk 26-37
- 10) Rohtla, E (2013). Kuidas Pressinõukogu täna oma rolli näeb? Pressinõukogu tegevussuundadest ja probleemidest. *Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat*, lk 93-97

Lisa 1_

Tabel 1. Eetikakoodeksi punktide tõlgendamine

Int	Eetikakoodeks 1.5	Eetikakoodeks 3.2	Eetikakoodeks 4.9	Ajakirjaniku vastutus 1.4	Avaliku elu tegelased (1.6)
TN1	<p>„Ei edasta selliseid fakte või informatsiooni, mida tegelikult avalikkusel ei ole vaja teada või mis võiks sellele inimesele kahju teha..”</p> <p>Sisetundest lähtumine.</p> <p>Informatsiooni vajalikkus ja teemakohasus.</p>	<p>Meediaga kogenematule inimesele tuleb selgitada rohkem.</p> <p>Lastega on keerulisem.</p> <p>Konfliktiloos on vajalik osapoolte ja olukorra selgitamine.</p>	<p>Pigem jätkaks isikliku info välja.</p> <p>Põhjalik kaalutlemine.</p> <p>Üldpildi kujutamine.</p> <p>Kahju tekitamine.</p>	-	<p>Avaliku elu tegelaste suhtes „peab olema kriitiline, kui on mingi konflikt.”</p> <p>Kriitiline ilusa jutu suhtes.</p> <p>Esitada tuleb täpsustavaid ja uurivaid küsimusi.</p>

	Enda asetamine allika positsiooni.				
TM1	<p>Allika amet on määrav (mõju teistele inimestele).</p> <p><i>„Kui presidendil on tekkinud kuskil näiteks salapoeg, siis iseenesest see ei ole riigile oluline, aga ebaeetiline on see, et ta on president ja on varjanud seda.”</i></p> <p>Avalikkuse huvi kaalub üle, kui <i>„see, et ma rääkimata jätan, teeb kellelegi halba või võib kellelgi midagi juhtuda, kas või ühel inimesel. Kui keegi saab kahju sellest, et mina teadsin, aga ei öelnud kellelegi.”</i></p>	<p>Igal juhul on vajalik asjaolude/tagajärgede selgitamine.</p> <p><i>„Sa pead oma eesmärkides ennast selgelt väljendama.”</i></p>	Otsustan, kui hetk on käes.	-	<p>Need, kes tegelevad loomingu eksponeerimisega, nende <i>„eesmärk ongi, et nad saaksid keskpunkti.”</i></p>
KM1	<p>Dilemma on selles, et ei mõisteta, mis on avalikkuse jaoks vajalik.</p> <p><i>„Kui saab ilma</i></p>	<p>Pärast põhjalikku selgitamist allikad ei räägi.</p> <p>Halba ja negatiivset pigem ei kasuta.</p>	<p>Allika nimi on oluline.</p> <p>Allikas peab rõhutama oma soovi intervjuu alguses.</p>	<p>Konkreetsed faktid.</p> <p>Tõendid, dokumendid, et ma olen teinud õigesti.</p>	<p>Selge ja õige definitsioon.</p> <p>Kriitika ja tavalisest suurem tähelepanu on õigustatud</p>

	<p><i>selle loota, siis võib olla ilma selle loota.</i>”</p> <p>Info kogumise viis.</p> <p>Inimene peab olema teadlik, et räägib ajakirjanikuga.</p> <p>Enda asetamine allika positsiooni</p> <p>Emotsionaalne side allikaga.</p>	<p>Allikas peab alguses ütleva, et ta tahab lugu üle vaadata.</p> <p>Võimaluse piires tulenev allikale vastu.</p> <p>Koostöö allikaga.</p> <p>Kui allikas palub, et infot sisse ei paneks, siis ei pane.</p>		<p>Tagajärjed.</p> <p>Vastutamisel kaks poolt: täpsus ja loo kirjutamise vajalikkus.</p>	<p>poliitikute ja riigikogulaste suhtes.</p> <p>Eraelu võib olla seotud (onupojapoliitika).</p>
KN1	<p>Intervjuu mõju allikale.</p> <p>Milline on piisavalt oluline teema, et eraellu sekkuda?</p> <p>Kui teised inimesed on sarnases olukorras või ta on põhjustanud kannatusi.</p> <p>Info kogumise viis</p> <p>Vabatahtlik ja avalik info välja ütlemine</p>	<p>Inimene võib end ära unustada</p> <p>Enese asetamine tema positsiooni.</p>	<p>Millal tohib minna inimest torkima?</p> <p>Inimesed samastuvad teemaga.</p> <p>Toimetused annab oma arvamuse.</p>	<p>Allika ees vastutamine.</p> <p>Sõnad, loomingu ja allika vastutus.</p> <p>Selge definitsioon.</p>	<p>„Nad oskavad ennast paremini kaitsta, nendega ei pea olema nii õrn ja ettevaatlik.”</p> <p>„...kas suurem kriitika on õigustatud, aga suurem tähelepanu kindlasti.”</p>

<p>KN2</p>	<p>„Ajakirjaniku kohus on teha kindlaks, et avaldatud informatsiooni olulisus kaaluks üles kannatused, mida see inimestele põhjustada võiks.”</p> <p>Põhjendamatud kannatused on tabu.</p> <p>Punkt on vastuolus konfidentsiaalsu sega.</p>	<p>„Ajakirjanik ei tohiks kasutada ära inimeste kogenematust meediaga suhtlemisel, ent/ning(?) peaks neile alati enne selgitama, millesse nad end segavad.”</p>	<p>Sarnane 1.5-ga.</p> <p>Avalik huvi vs privaatsus.</p>	<p>Koodeksi järgi vastutab ajakirjanik oma sõnade ja loomingu eest.</p>	<p>„Nende isikliku elu põhjendamatu kritiseerimine ja laiema avalikkuse ette laiali laotamine on miski, millele tuleks siiski piirid seada.”</p>
<p>ÜN1</p>	<p>„Mõne jaoks on põhjendamatu kannatus ka see, kui sa avaldad tema tüdruk- või poisssõbra nime ja mõne jaoks on põhjendamatu kannatus see, kui sa avaldad tema aadressi.”</p> <p>Toimetus otsustab.</p> <p>Vanemate</p>	<p>Ajakirjanik peab ütleva, kes ta on, kust tuleb ja mis lugu teeb.</p> <p>„off-the-record” peabki jääma „off-the-record”</p> <p>„Sa pead ikka selgelt väljendama, et sa teed artiklit, sellist asja ei ole, et kuule räägime siin niisama ja ma siis järgmine</p>	<p>Kust läheb piir avaliku huvi ja inimese privaatõiguse vahel?</p> <p>Avaliku elu tegelased peavad ka ise oma privaatsust jälgima.</p> <p>„Kui sa teed seda oma kodus ja keegi teine ei näe, siis on see privaatne. Nii</p>	<p>Sõnade eest vastutamine on segane.</p> <p>Ajakirjandus-organisatsiooni vastutus vs ajakirjaniku vastutus</p> <p>„See võiks olla kuidagi seletatud, kuidas ajakirjanik vastutab või milliste sõnade eest, kas oma</p>	<p>Lihtne ja selge sõnastus.</p> <p>Kriitikaga tuleb olla ettevaatlik, sest ajakirjandus ei vali pooli.</p>

	<p>kolleegidega konsulteerimine.</p> <p>„Kui tegemist on avaliku elu tegelasega ja on eelnevalt näha olnud, et inimesed loevad nendega seotud artikleid, siis ju inimesi huvitab ja see on avalikkuse huvi.”</p>	<p>päev lähen ja kirjutan selle suurele esikaanele.”</p>	<p>kaua, kui see pole avalik, on see privaatne.”</p>	<p>suuliste sõnade eest või nende eest, mis kirja läheb”</p> <p>Lõppkokkuvõttes vastutab ajakirjanik.</p> <p>Lugeja ei tea, et vahel on veel üks lüli (toimetaja).</p>	
<p>ÜMI</p>	<p>Milline on põhjendamatu kannatus?</p> <p>„No see kindlasti on toimetusesisene asi, ühed otsustavad ühte moodi, teised teistmoodi..siin ei ole ka kindlat normi, vaid see on iseenese küsimus.”</p> <p>Enda seisukohast olukorra vaatamine.</p> <p>„Minul on oma töö ja kui ma</p>	<p>„Mina ei ole kunagi enne vestlust rääkinud mingeid tagajärgi.”</p> <p>Inimene õpib sellest, kui ta midagi valesti teeb.</p> <p>„Ma tõenäoliselt ei provotseeriks seda vastust temalt kuidagi välja, aga kui ta selle ise ütleb kuskil jutu sees välja, siis ma ei näe põhjust, miks ma ei peaks seda kuskil avaldama või selle kohta täpsustavaid</p>	<p>Kes otsustab, mis on avalikkuse huvi?</p> <p>Tänapäeval on iga asi avalikkuse huvi.</p> <p>„Aga kui näiteks ülemus mul põhjendab justkui ära, et see on avalikkuse huvi, siis ma pean ju seda tegema..”</p> <p>Tänapäeval müüb eraelu kõige rohkem ajakirjanduses.</p>	<p>Nõus ja loogiline sõnastus.</p>	<p>Liiga lai käsitlus.</p> <p>„Okei, need esimesed kaks, poliitiline ja majanduslik on okei, aga seal peaks justkui veel midagi olema, võib-olla saaks selle mingisuguse teise lausega võtta palju lühemini kokku või teise sõnastusega.”</p> <p>„Selle järgi on ju avaliku elu tegelane absoluutselt iga inimene, kes üldse mingi loomeinimene on. Ma panen</p>

	<p>olen saadetud selle inimese juurde, et okei, tal läks küll halvasti, aga no mina pean oma töö ära tegema.”</p> <p>Inimese sisetunne</p> <p>Sõltub inimesest</p> <p>„Jah, ma pean seda selles suhtes õigeks, et kui tegemist on ikka mõne väga suure asjaga ja keegi on kuskil paha teinud, siis avalikkusel on vaja seda informatsiooni teada.”</p>	<p>küsimusi küsima.”</p>	<p>Inimesed tahavad lugeda Birgit Õigemeele kleidi jms teemade kohta.</p> <p>Online on jama täis, trükiajakirjandus veel mitte.</p>		<p>paberile...kolm korda tõmban pintsiliga ja üritan seda maha müüa,seega ma oleks justkui ka avaliku elu tegelane.”</p> <p>Suurema tähelepanu omistamine sõltub konkreetselt inimesest.</p>
KN3	<p>Raske tõlgendada, sest ei ütle, milliseid olukordi on avalikkusel teada vaja.</p> <p>„See oleneb tema sisetundest, mis on tõeliselt vajalik informatsioon avaldamiseks ja mis mitte.”</p>	<p>„Üldiselt on aru saada, kes on meediaga suhtlemisel kogenematud ja kes mitte.”</p> <p>Amet võib muuta inimese avaliku elu tegelaseks.</p> <p>Tuleb selgitada</p>	<p>Eraelu ei peaks avaldama kellelegi kasu toomise eesmärgil.</p> <p>„Eraelu puutumatus rikkuvad materjalid...neid võiks avaldada ainult juhul, kui mitte</p>	<p>Kas vastutab ajakirjanik või ajakirjandus-organisatsioon?</p> <p>„Siin on küll öeldud, et ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest, aga see, kes tema</p>	<p>Selge sõnastus.</p> <p>„Suurem tähelepanu on õigustatud siis, kui see on seotud sellega, mida ta teeb.”</p>

	<p>„Seega jääb see ajakirjaniku südametunnistus ele, et kas ta teeb seda õigesti või valesi, tõlgendab..”</p>	<p>intervjuu alguses, kes ma olen ja mida ma teen. Intervjuu lõpus saab üle küsida.</p> <p>„Kui ma poole pealt talle meelde tuletan, siis ma võin mõnest heast tsitaadist ilma jääda, no ta muutub võib-olla kohmitsetuks ja ei julge enam midagi öelda.”</p>	<p>avaldamine tooks kahju inimestele.”</p>	<p>sõnad ja loomingu avaldab, on ikkagi organisatsioon. See võib tekitada kahlust.”</p> <p>„See, mis juba avaldatakse, ma arvan, et hetkel on ja ka võiks rohkem olla ajakirjaniku kui organisatsiooni vastutada...”</p>	
<p>ÜN2</p>	<p>„Minu arust ajakirjandus ei ole see koht, kus me tuleme üksteise mainet rikkuma.”</p> <p>„See dilemma saab lahenduse siis, kui see lugu on ilmunud. Sa saad alles pärast aru, kas see tasus ära või mitte ja no sageli ei tasu.”</p> <p>Kahtluse korral küsin vanematelt kolleegidelt.</p>	<p>Tundlike teemade puhul hoiatada allikat kommentaaride eest Internetis.</p> <p>„...Üks asi, mida ma ei tee, aga mida tegelikult peaks võib-olla tegema, on see, et peaks ütlema, mis konteksti see jutt läheb. Kui sa võtad inimeselt kommentaari, siis no keegi teine räägib samas artiklis vastupidist juttu.”</p> <p>„No üldiselt</p>	<p>Selle punktiga on valges päevalehes lihtne.</p> <p>Tabloid ja kollane meedia puutuvad rohkem kokku.</p> <p>„Kõik, mis puudutab eraelu, ma jätaks välja”</p>	<p>Looming on hea märksõna.</p> <p>Vastutama peab ka oma mõtte eest, ridade vahele kirjutamise eest.</p> <p>Ajakirjanikul võiks Eestis olla rohkem vastutust.</p> <p>Ohutunne peab jääma, et kardad eksida</p>	<p>Avaliku elu tegelasi peaks käsitlema nende tegevuse järgi</p> <p>„See, kellega või kus Indrek Tarand lõunal käib, ei ole minu asi.”</p>

	<p>Eestis ei saa kirjutada anaonüümselt, asjad tulevad välja.</p>	<p><i>õpetatakse koolis, et ei tohi puudega inimesi eksponeerida ja purjus inimesi, aga sa ei saa alati konkreetselt öelda, sest mõnikord sa tunnedki, et see inimene ei adu täpselt ära, kuhu ta jutt läheb ja mida võib kaasa tuua, et seda kindlasti seda mitte lehte panna...”</i></p>			
--	---	--	--	--	--

Lisa 2

Intervjuu põhikava

1. Kirjeldage palun oma senist töökogemust ajakirjanikuna.
2. Kus ja kuidas olete seda elukutset õppinud?
3. Millised on Teie kui ajakirjaniku peamised väärtused ja põhimõtted, millest püüate alati oma töös kinni pidada?
4. Kas olete ajakirjanduseetikakoodeksit lugenud? Mitmel korral ja mis olukordades?
5. Kas olete arutlenud eetikakoodeksi üle? Kellega?

6. Kas Teie arvates tuleks eetikakoodeksis midagi muuta/parandada? Mida?
7. Millistes olukordades olete ajakirjanikuna eetikakoodeksit kasutanud?
8. Kelle jaoks on ajakirjanduse eetikakoodeks oluline? Millistes olukordades? Selgitage.
9. Millal on eetikakoodeksit üldiselt rohkem tarvis- loo tegemise/avaldamise käigus või enda argumentide kaitseks, kui on esitatud kaebused? Põhjendage.
10. Palun sõnastage mõned hea tava käitumisprintsiibid, mida ajakirjanik peaks materjali kogumisel/avaldamisel silmas pidama.
11. Kas Teie nimetatud tavad on kirjas ka eetikakoodeksis? Palun otsige neist mõni koodeksist üles. Kas siin on need sõnastatud selgelt või tuleks midagi Teie arvates muuta?
12. Nüüd vaatame ajakirjanduseetikakoodeksist keskseid mõisteid ja punkte. Palun lugege neid ja selgitada, milliseid dilemmasid ja väärtuste konflikte näete.
13. Ajakirjanduseetikakoodeksi 1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatu kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.” Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?
14. Ajakirjanduseetikakoodeksi 3.2. „Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogematu inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.” Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?
15. Ajakirjanduseetikakoodeksi 4.9 „Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.” Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?
16. Vaatlesime mõnda dilemmat koodeksist. Kas Teile meenub oma praktikast/töökogemusest mõni olukord, kus on tulnud nimetatud valikute vahel kaaluda? Kirjeldage neid juhtumeid.
17. Palun vaadake eetikakoodeksit veel kord. Mille järgi ajakirjanik koodeksi järgi vastutab? Kas olete sellise sõnastusega nõus? Mida tahaksite muuta?
18. Mida ütleb eetikakoodeks avaliku elu tegelaste kohta? Palun leidke eetikakoodeksist mõni näide. Kas Teie arvates võiks seda muuta? Kuidas?
19. Milliseid eetilisi konflikte olete Eesti ajakirjanduses kõige sagedamini märganud?
20. Kuidas saaksid ajakirjanikud selliste konfliktide esinemist vältida?

Lisa 3

Intervjuud

Intervjueeritav: TN1

Intervjuu aeg: 13.01.13

Intervjuu koht: Kohvikus

LK: Tervist!

TN1: Tere!

LK: Kirjelda palun oma senist töökogemust ajakirjanikuna.

TN1: Nii..olen käinud praktikatel tele- ja raadiouudistes ning praegu olen kaastöötaja raadiouudistes.

LK: Kus täpsemalt oled töötanud?

TN1: Reporteris, Aktuaalses kaameras ja ERR-i raadiouudistes.

LK: Kus ja kuidas oled ajakirjaniku elukutset õppinud?

TN1: Tartu Ülikoolis ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudis..

LK: Aga veel? Kust oled saanud uusi teadmisi lisaks koolile?

TN1: Mm..mõndadel konverentsidel olen ka käinud..

LK: Aga töökogemuse põhjal?

TN1: Jah, töökogemusest tuleb tegelikult välja palju juurde. Lisaks koolile annab töö ja praktika ikka kõige rohkem juurde.

LK: Aga kui võrdled näiteks Kanal2 ja praegust tööd, siis kumb sulle rohkem õpetanud on?

TN1: Kindlasti praegune töö, sest seal ma saan rohkem ise teha ja rohkem teha ajakirjanduslikku tööd.

LK: Mis siis Kanal 2-s toimus?

TN1: No seal ma alustasin niimoodi küllaltki pehmete teemadega ja alati ei olnud neil kõigil lugudel just väga suurt ajakirjanduslikku väärtust.

LK: Millised on sinu kui ajakirjaniku peamised väärtused ja põhimõtted, millest sa alati üritad oma töös kinni pidada?

TN1: Ausus kindlasti, mingil määral nagu eetika ka, et ma ei teeks enda allikale liiga, et ma ei kajastaks mingit sündmust või olukorda valesti, faktid oleksid paigas ning tõepoolest see, et ma ei teeks kellelegi otseselt liiga.

LK: Valesti kajastamise all sa mõtled peamiselt siis faktivigu?

TN1: Jah, faktivigu peamiselt..

LK: Aga mitmel korral oled sa ajakirjanduseetikakoodeksit lugenud?

TN1: Mmm..minu arust olen seda uurinud küll..sirvinud. Võimalik, et ülikoolis mingis aines pidi uurima seda...

LK: Täpselt ei mäleta?

TN1: Täpselt ei...Olen seda vist natuke lugenud.

LK: Aga peamiselt koolis, töö juures ei olnud seda vaja?

TN1: Töö juures ausalt öeldes ei, kui ma teen enda igapäevast tööd, siis eetikakoodeksit mul küll kõrval ei ole. Pole selle peale mõelnud, aga võib-olla tasuks seda vahel uurida.

LK: Kellega sa oled eetikakoodeksist rääkinud või selle üle arutlenud? Koolis?

TN1: Ilmselt oli mingisuguse õppeaine juures vaja seda uurida, aga muidu võib-olla kaastudengitega olen selle üle arutlenud. Väga sügavatesse aruteludes ei ole veel seni laskunud, sest üldiselt eetikas ma lähtun rohkem mingist sisetundest või südametunnistusest, tegutsen nii, nagu mulle tundub, et on õige.

LK: Kas sa ajakirjanikuna oled üldse kasutanud eetikakoodeksit?

TN1: Ei.

LK: Kui vajalikuks sa üldse pead eetikakoodeksit Eesti ajakirjanduse jaoks?

TN1: Jah, ma arvan, et see on ikka vajalik. Üks asi on see, et ajakirjanikud lähtuvad oma südametunnistusest, aga peab olema kindlasti ka mingi üldine reeglistik, millest kõik saaksid lähtuda ja kinni pidada. Mingisugused üldised reeglid ja nõuded, mida saab lihtsasti järgi vaadata ja kontrollida.

LK: Kas sinu arust, kui oled sirvinud eetikakoodeksit, on midagi, mida võiks parandada või muuta?

TN1: Ausalt öeldes ma ei mäleta seda üldse, praegu ei meenu küll.

LK: Nüüd ma esitan mõned kesksed mõisted ja punktid ajakirjanduseetikakoodeksist. Ja palun selgita nende tähendust enda jaoks.

LK: 1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.” Kuidas sa seda punkti tõlgendad või mõistad?

TN1: Mm..niimoodi, et ma ei edasta ühestki inimesest informatsiooni, mida seoses selle ajakirjandusliku sisuga on vaja edastada. Ma ei edasta selliseid fakte või informatsiooni, mida tegelikult avalikkusel ei ole vaja teada või mis võiks sellele inimesele kahju teha, tema mainet kahjustada...

LK: Sa mõtled seda, et kui allikas näiteks räägib sulle midagi, mis ei ole antud intervjuu seisukohast tähtis, siis ei edasta?

TN1: Nojah..see ei pea tingimata olema see, mida ta on rääkinud või mis on välja tulnud.

LK: Aga kuidas otsustad, mida on avalikkusel vaja teada ja mida mitte?

TN1: Mm..see ongi nüüd keeruline. See on sisetunde asi, et edastan informatsiooni, mis on teemakohane. Kajastan mingit uudist ja edastan informatsiooni, mis on vajalik.

LK: Kuidas kindlustad, et ei tekita sellega kannatusi?

TN1: No seda ma tunnetan ära, et kui see informatsioon on selline, mida see inimene ei tahaks, et avalikustatakse. Võib mõelda enda seisukohalt, et kas tahaksid, et keegi sinust midagi sellist kirjutaks ja avalikustaks infot, mis asjasse ei puutu, aga sind kahjustab.

LK: Ajakirjanduseetikakoodeksi 3.2 „Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.” Kuidas seda punkti tõlgendad?

TN1: Esiteks nagunii sa inimestele enne räägi, mille jaoks teda küsitled, kuhu see läheb. Ja kui on väga meediaga kogenematu inimene, siis talle peab veidi põhjalikumalt selgitama.

LK: Aga kuidas teada saad, kas inimene on meediaga varem suhelnud, kui temaga intervjuud teed?

TN1: Ma üldiselt ütlen, mis väljaandest ma olen ja mille jaoks lugu teen, et kas ma tohin paar küsimust küsida. Ja kui täiskasvanud inimene vastab, et jah, võib küll temaga rääkida, siis

üldiselt tundub kõik nagu korras olevat. Lastega on ka muidugi keerulisem. Mul on tulnud ette olukordi, kus ma pean lapsi intervjuerima. See oli ühel üritusel, kus lapsevanemad olid ka seal ja siis ma küsisin kõige pealt lastevanemate käest, et kas ma tohin nende lapsega rääkida. Siis nad said ise ka lapsele öelda ja laps tundis ennast turvalisemalt.

LK: Millised on need võimalikud tagajärjed, mida peaks inimesele selgitama, kes ei ole kogenud?

TN1: Noh üldiselt ütlen, et see läheb õhtul telekasse ja rohkem..ma ei teagi. Kui ma küsin inimestelt paar küsimust, siis...

LK: Aga kui sa teed süvaintervjuud ja näiteks on konfliktilugu ja sul on üks osapool, kes on kogenematu. Mida sa talle enne intervjuud selgitad?

TN1: Kui on konfliktilugu, siis neid asjaolusid, milline see olukord on, kes on vastaspool, teine osapool, kuidas ma seda kajastan. Mul ongi üks osapool ja ongi vaja teist osapoolt, et ta oma arvamust avaldaks.

LK: Ajakirjanduseetikakoodeksi 4.9 „Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.” Kuidas otsustad, kas avalik huvi kaalub erahuvi üle?

TN1: Mm..ma ei tea, sellist asja pole ette tulnud, ilmselt sisetunde järgi?

LK: Aga kuidas teoorias peaks käituma? Kui näiteks materjal on väga isiklik, aga loos mängib olulist rolli, siis millest lähtuda, et kas avaldada või mitte?

TN1: No kui see mängib olulist rolli, siis on keeruline. Ma peaksin selle üle põhjalikult kaalutlema, vaatama materjali üle ja muidugi kujutama ette üldpilti, et kuidas see välja paistaks, kas seda on vaja või näeb üldpildis välja, et kahjustab seda inimest. Ma pigem jätaks selle välja, oleneb tõesti, kuidas see üle kaalub..

LK: Mida ütleb eetikakoodeksi avaliku elu tegelaste kohta? Kes need on?

TN1:Avaliku elu tegelased..vist olid need, kes võtavad sõna mingitel teemadel.

LK: Täpselt meeles ei ole? Ma soovin, et sa võtaksid eetikakoodeksi ja otsiksid mulle välja mõned punktid, kus räägitakse avaliku elu tegelastest.

TN1:(Sirvib, otsib) Mm.. ei leia seda.. Kus see on, kas ma olen juba möödas?

LK: Vaata rahulikult.

TN1: Eks ma vaatan kolmandat korda uuesti siis algusest peale.. Siin on avalikkusest juttu..Leidsin. 1.6.

LK: Kuidas sa sellest aru saad?

TN1: Oota, ma loen selle läbi. Nii, mis sa küsisidki?

LK: Kuidas sa sellest aru saad, keda käsitleda avaliku elu tegelastena?

TN1: Mõjuvõimsaid inimesi, kes omavad avalikkusele olulist informatsiooni. Ja ka need, kes teenivad elatist oma isiku või loominguga eksponeerimisega.

LK: Too näiteid.

TN1: Neinar Seli? Tema tuli mulle kohe meelde. No mingid poliitikud, ettevõtjad, suurfirmade omanikud, põhiliselt nemad. Poliitilised ja majanduslikud tegelased. Aga ma arvan, et selle teise all on mõeldud kultuuri- ja kunstiinimesi, samas teises mõttes kollase meedia kangelasid.

LK: Seal on kirjas, et nende suhtes on kriitika rohkem õigustatud. Kui kriitiliseks võib minna?

TN1: Nendega tõesti peaks minema kriitiliseks...

LK: Kas see on alati igas olukorras õigustatud?

TN1: Ei, kriitiline saan siis olla, kui ma näen, et nad on midagi valesti teinud, vassivad või valetavad. Siis peab olema kriitiline, kui on mingi konflikt. Aga niisama, kui mingit teemat pole või inimene ei ole midagi teinud... No tegelikult peab selles mõttes olema kriitiline ka siis, kui see sama poliitik või majandustegelane sulle mingit ilusat juttu räägib. Tegelikult peab ka siis olema kriitiline, sest nad räägivad sulle sellist mulli kokku. Selles mõttes peab ka olema kriitiline, küsima mingeid täpsustavaid küsimusi ja uurima natuke rohkem. Kui sa lased neil endal lihtsalt rääkida, siis nad räägivad sulle mingi ilusa jutu kokku, aga pole väga uudist.

LK: Ma lugesin sulle ette mingeid punkte – kas nendel või mõnel teisel teemal on Sinul esinenud eetilisi konflikte või dilemmasid oma töös?

TN1: Nii, mis need punktid olidki?

LK: Põhjendamatud kannatused, ajakirjanduses kogenematud inimesed, kellele selgitada tagajärge ja kui avaldada isiklike andmeid, millal on avalikkuse huvi õigustatud. On sul üldse mingeid eetilisi dilemmasid esinenud?

TN1: Dilemmasid otseselt ei ole, ma olen inimestele selgitanud, et kuhu see jutt läheb. Inimene kas on nõus või ei ole. Neid isikuandmeid.. mul ei ole tegelikult sellist juhtumit vist otseselt olnud. Kui ma suvel kajastasin ühte meditsiiniteemat, siis operaator ka teadis, et kui võtad inimesi üles, peavad olema kauged plaanid, et ei oleks näha inimese nägu. Plaanid peavad olema udused, nad ei taha, et neid näidatakse. Üldiselt mul ei ole selliseid asju olnud..

LK: Sellist asja pole esinenud, et eetiliselt pole õige nii käituda, aga lugu tuleks mõjukam, kui paneksid informatsiooni sisse?

TN1: Mul ei ole vist olnudki ühtegi nii kõva lugu, kus ma satuks eetilise dilemma ette.

LK: Kas oled pannud tähele Eesti ajakirjanduses eetilisi konflikte? Milliseid?

TN1: No kollase meedia poole pealt ikka....

LK: Aga millest ei ole sel juhul kinni peetud või mida on rikutud?

TN1: Võib-olla süütuse presumpatsioon..

LK: Oskad tuua mõnda näidet?

TN1: Konkreetset näidet praegu ei oska tuua, aga minevikust meenub küll, et inimesi on süüdistatud enne, kui kohtu poolt on otsus tulnud.

LK: Aga sellist lugu pole kohanud näiteks, kus inimesest räägitakse negatiivselt, aga see ei ole õigustatud loo seisukohalt?

TN1: No selliseid asju olen näinud varjatud nimedega või uduste piltidega...

LK: Mis sa arvad, kui eetiline on Eesti ajakirjandus? Kui professionaalselt käituvad meie ajakirjanikud?

TN1: Kindlasti annaks olla eetilisem. Mõelda natuke rohkem selle üle, kuidas mingisuguseid olukordi või sündmuseid kajastada. Tuleks olla veidi rohkem objektiivne.

LK: Aga kuidas ajakirjanikud saaksid selliseid konflikte vältida? Mida nad peaksid enda puhul rohkem jälgima?

TN1: Ma ei tea, tuleks läbi mõelda rohkem...

LK: On sul veel mõtteid, mida selle teema osas lisada?

TN1: Ei ole

Intervjueeritav: TM1
Intervjuu aeg: 03.01.10
Intervjuu koht: Kohvikus

LK: Tere!

TM1: Tere!

LK: Kirjelda palun oma senist töökogemust ajakirjanikuna.

TM1: Mm..kaks praktikat.

LK: Kus?

TM1: Rahuvusringhäälingus:üks Raadio2-s ja teine raadiouudistes.

LK: Kui pikalt?

TM1: Kuu aega mõlemas.

LK: Aga kus sa oled üldse ajakirjandust õppinud?

TM1: Tartu Ülikooli Ajakirjanduse Instituudis.

LK: Aga kui võtad näiteks praktikate põhjal? Kui palju sealt juurde said või õppisid?

TM1: No sealt ma ikka õpin rohkem. Olgu, neid ei saa niimoodi võrrelda. Üks on praktiline, teine teoreetiline. Mina olen alati arvanud, et ajakirjandus on pigem kutseharidus, mis põhineb praktikatel ka.

LK: Kui sa võrdled oma kahte praktikat, siis kumb sulle rohkem andnud on?

TM1: Uudistetoimetuses, kindlasti. Sest seal on konkreetsem värk ja see, mida me siin õppinud oleme, selle rakendamine.

LK: Eelmises ei olnud?

TM1: Eelmises oli kõik väga publitsistlik, pidin käigu pealt mõtlema välja mingid reportaažid. Mul olid vabad käed, mulle lihtsalt ei öeldud midagi, mis ma tegema peaksin või mis ma ei või teha. Kui sa pead kuskilt alustama ja sul ei ole suunda, sihti silme ees, siis on raske, kuhu minna.

LK: Sina kui ajakirjanik – millised on peamised väärtused ja põhimõtted, millest püüad alati oma töös kinni pidada?

TM1: Kas ma võin nendest praktikatest rääkida nüüd?

LK: Absoluutselt.

TM1: Raadio2-s pidin publitsistlikke asju tegema, siis ma mõtlesin, et neil, kes seda kuulavad, oleks lõbus ja ei oleks igav. Seal oli puhtalt meelelahutuslik kõik. Raadios ma mõtlen praegu, et see, mida ma seal teen...püüan anda võimalikult palju olulist infot edasi. Seal olen ma täielikult informatsiooni vahendaja.

LK: Kuidas sa otsustad, kas info on oluline?

TM1: No sa ju ikkagi saad aru, et see on oluline. Või ei saa?

LK: No aga mida sa vaatad, mis kriteeriume? Kui sul on valida kahe asja vahel – siis kas sa otsustad selle põhjal, kummal on rohkem mõju või mis on põnevam, värskem..?

TM1: No vot, see on hea küsimus. Ega ei teagi, sõltub temast ja olukorrast.

LK: Kas sul on olnud sellist olukorda?

TM1: Kus ma pean otsustama, mis on tähtis? Praegu on palju, tegelikult olen ma praegu praktiline. Uudistetoimetuses on seda palju, et sul on antud ette, et su lugu on kaks ja pool minutit. Need lõigud, mis sa võid kasutada, on pool minutit pikad, need helilõigud inimeste jutust. Ja siis sa pead välja valima sellest 20-minutilise intervjuust, mis need 30 sekundit on, mis on tähtsad. Ja siis jääd mõtlema küll. Ma alati teen endale mitu klippi valmis, et mul on nelja-viie seast valida. Kõige pealt ma valingi välja need klipid, mis on tähtis jutt ja siis ehitan enda jutu sinna ümber.

LK: Ja kuidas sa valid seda tähtsat juttu suurest intervjuust?

TM1: Ee..tuleb tõdeda,et tihti ma lähtun sellest, kui hea tsitaat on. Aga hea tsitaat tuleneb sellest, kui sul on mõju ja kindlasti sellest, kui värvikas ta on. Vahel on tuim tekst ülitähtis. No vot, ma ei tea, olen alles algaja, kogemusega tuleb see kindlasti lihtsamini, et teed need valikud.

LK: Mitmel korral oled lugenud ajakirjanduseetika koodeksit?

TM1: Ma arvan, et umbes kaks korda.

LK: Millal ja kus?

TM1: Ühte ma lugesin sügisel, siis kui ma valisin enda seminaritöökst teemat. Ja mul oli mõte teha ka midagi seoses ajakirjanduseetika koodeksiga, siis ma vaatasin selle üle. Aga ma ei valinud seda teemat ja rohkem nagu ei süvenenud üldse sellesse.

LK: Oma töö käigus ei ole seda vaatanud, kokku puutunud?

TM1: Ajakirjanduseetika koodeksi probleemidega, mõtled?

LK: No kui sul on tekkinud näiteks mõni dilemma, kas seda infot kasutada on õige või mitte..

TM1: Ei noh, mul ei ole olnud selliseid kriitilisi teemasid, kus oleks otsest konflikti ja ma pean tegama valiku, et mul jääb selline probleem – kui ma jätan kellegi lause välja, siis jääb sellest uudisest palju välja. Mul ei ole sellist probleemi veel olnud. Mul on olnud üks mure küll, sellega, kui ma neid lõbusaid lugusid Raadio2-s tegin. Ma võtsin tänava pealt ka intervjuusid ja üks, kes mulle vastas, oli purjus. Ja siis ma mõtlesin tükk aega, kas ma saan seda kasutada. Aga kuna ma kuulasin seda mitu korda ja ta rääkis tegelikult targemat juttu, kui need, kes kained olid, siis..no sealt ei saanud eriti aru, et ta purjus on. Mina teadsin, et ta on purjus, aga raadios ei saanud sellest aru. Ja siis ma kasutasin seda.

LK: Kas ta seda teadis, et see raadiosse läheb?

TM1: Jaa, kindlasti. Ma alati ikka läksin ja tutvustasin ennast.

LK: Kas sa oled kellegagi eetikakoodeksist rääkinud või selle üle arutlenud?

TM1: Ajakirjanduseetika koodeksist olen rääkinud, aga ma ei mäleta, mida, sest see oli selline tühi jutt. Aga sellist tõsist arutelu...no see ei ole selline hinge põletav teema, ajakirjanduseetikakoodeks, ütleme ausalt. Kui ma kirjutaksin Ekspressis, siis see oleks mul peas.

LK: Aga ma ei mõtle seda paberit, vaid üldiselt ajakirjanduseetikast rääkimist, näiteks mõne loo üle arutlenud?

TM1: Jah.

LK: Nii. Kellega?

TM1: No oletame, et vaatan kellegagi koos telekat, siis vahel tekib ikka küsimus, et kui võetakse intervjuud inimesega, kellel ei ole pead näiteks, et kas see oli nagu eetiliselt kohane. No selliseid väikseid kommentaare on olnud.

LK: Toimetustes või praktika jooksul ei ole kellegagi rääkinud?

TM1: Oota, ma pean mõtlema...Ei ole vist.

LK: Sinu jaoks ei olnud ajakirjanduseetika koodeks hinge põletav teema, aga mis sa arvad, kui vajalik see Eesti ajakirjanduse jaoks on?

TM1: Kindlasti.

LK: Miks?

TM1: See paneb mingid reeglid paika. Ma praegu mõtlen, et mis teemad need on, kus ajakirjanduseetika koodeks on oluline, aga neid ikka on. Ainult et, mul ei tule ühtegi meelde (Naerab). Sellest räägitakse nii palju, need teemad peavad ju sellega seoses tekkima.

LK: Aga on see selline üldine asi, mis on kuskil olemas või peaks seda iga ajakirjanik seda ikkagi järgima ja aeg-ajalt ka sirvima?

TM1: Nojah, see võiks olla. Nagu Moosese 10 käsku – kogu aeg ei ela nende järgi, aga elus on mingid kohad, kus sul tekivad küsimused. See on nagu käitumisjuhend, reeglistik.

LK: Et siis nagu ajakirjaniku Moosese käsud?

TM1: Nojah.

LK: Nii palju, kui oled lugenud, kas eetikakoodeksis oleks vaja sinu arvates midagi muuta või parandada?

TM1: Vot see oli minu enda seminaritöö mõte, mis ma mõtlesin teha. Kas ajakirjanduseetika koodeksit oleks vaja muuta? Ja siis ma lugesin seda ja mul ei tulnud välgukiirusel kohe mingit mõtet, mida kindlasti juurde panna või ära võtta. Siis ma enam ei süvenenud sellesse, võib-olla see ongi küsimuse vastus, et ma nagu ei oska praegu niimoodi öelda.

LK: Kust see idee tuli, et üldse on vaja muuta?

TM1: See on hea küsimus, ma täpselt ei mäleta, aga me käisime eelmisel kevadel ühel konverentsil. Seal hakkasin edasi mõtlema, seal käsitleti ka neid teemasid. Aga samas kui võtad eetikakoodeksi ette, siis seal on nii universaalsed tõed.. Aa, mul tuli meelde, et mu sõnastus oli ajakohastamine selles kontekstis, et nüüd on veeb juurde tulnud ja kas reeglid on sellega seoses ka muutunud? Sest veebis ju näiteks Postimehes lastakse uudisvoogu 500-700 uudist päevas, neid uudiseid vorbitakse nagu konveier ja tekib küsimus, kas juba see on eetiline, et inimeste meeli risustatakse niimoodi igasuguste uudistega..

LK: Aga mingit konkreetset mõtet sul siis ei tekkinud, mida lisada?

TM1: Tuleb tunnistada, et ma vaatasin seda pealiskaudsemalt.

LK: Nüüd ma esitan sulle mõned punktid ajakirjanduseetika koodeksist ja palun seleta, kuidas neid tõlgendada või neist aru saad.

1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.

TM1: Mhmh.

LK: Kuidas sa seda punkti tõlgendada või mõistad?

TM1: Ma lähtun enda puhul samasugustest mõtetest – pole mõtet jaurama hakata, kui pole millegi pärast jaurata. Las ma mõtlen..mis see teine pool oli lausest?

LK: Ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.

TM1: No vaata, siin juba tekivad avalikkuse huvid mitmest punktist. Näiteks kui on tegemist mingisuguse ametnikuga või inimesega, kelle ametist sõltub inimeste ohutus, tervis, see, kuidas jaotatakse mingisuguseid eelarvelisi küsimusi... Või kui on näiteks mingisugune ametikoht..ütleme, et tema ametikoht nõuab eetilisi väärtuseid, kes peaks olema teistele eeskujuks, näiteks president. Ja kui presidendil on tekkinud kuskil näiteks salapoeg, siis iseenesest see ei ole riigile oluline, aga ebaeetiline on see, et ta on president ja on varjanud seda.

LK: Sa mõtled seda, et kui on tegemist mõjukate või inimeste jaoks oluliste ametnikega?

TM1: Aga see ei pea olema ainult see. Võib olla ka bussijuht, tal on näiteks aneorüsm, ta võib ootamatult pildi lihtsalt taskusse visata. Ja kui ta on bussijuht, siis terve bussitais inimesi sõidab sillalt alla, sest ta pole öelnud kellelegi, et tal selline oht on.

LK: Kui ongi näiteks lugu, et juhtus bussiõnnetus ja sa tead, et sellel inimesel oli aneorüsm, mis on isiklikud andmed, siis kas sa avaldad selle, kuna tal oli vastutus?

TM1: Nojah, sest tal ju oli vastutus. Ja kõik on usaldunud teda, ta reetis neid.

LK: Aga kui tegu on näiteks tavainimesega ja ta räägib midagi, mis on loo seisukohast oluline, aga inimese seisukohast mitte, siis millest sa lähtud? Millal võib avalikkuse huvi pärast põhjustada kannatusi?

TM1: Siis võib, kui see, et ma rääkimata jätan, teeb kellelgi halba või võib kellelgi midagi juhtuda, kasvõi ühel inimesel. Kui keegi saab kahju sellest, et mina teadsin, aga ei öelnud kellelegi.

LK: 3.2 „Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenumatuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.”

TM1: Jah, sellega olen väga nõus.

LK: Aga seleta see lahti. Mis on need võimalikud tagajärjed ja kuidas otsustad, kas inimene on kogenematu?

TM1: Minu arust võiks ajakirjanikel olla nagu politseinikel, kus nad loevad ette, et teil on õigus vaikida ja seda võidakse kasutada teie vastu. See ei ole jah nii karm, aga iseenesest, kui

sa oled ajakirjanik, siis sa pead ju tegema inimestele selgeks, et kui ta tahab midagi, mida ma ei arvestaks, siis ta peab seda ütleva. Ja siis jälle tekib 1.5 küsimus. Siis ongi, et tekib probleem, kus üks asi kaalub teise üle. See eetikakoodeks tegelikult ongi punktide jada, millest peaksid lähtuma, aga no ega nendest Moosese seadustest ka kinni pidada ei saa.

LK: Enne intervjuud tuleb esitada info võimalike tagajärgede kohta. Millest sa lähtud – kui põhjalikult need lahti seletad? Kuidas hindad, kui kogenematu see inimene on?

TM1: Mida mina arvan, on see, et peaks igal juhul ütleva. Ükskõik, kellega sa räägid. Kui sa räägid Ansi-piga, siis ütled, et seda ma kasutan oma rahvusringhäälingu uudistes. Aga kui ma helistan talle, et kas ma saaksin mingit taustainfot, et see ei lähe uudistesse, tahan lihtsalt rääkida. Sa pead oma eesmärkides ennast selgelt väljendama.

LK: Aga sa arvad, et igale allikale peaks selle üle rõhutama?

TM1: Mhmh. No kui ma helistaks Ansi-pile, et Eesti raadio, läheb eetrisse, siis ta räägib rangemat juttu kui see, et ma helistan, et oskaksite rääkida mulle sellest ja teisest asjast veidi juurde.

LK: 4.9 „Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.”

TM1: See on täpselt sama, mis 1.5 puhul. .

LK: Aga millal see materjal on nii isiklik, et seda avaldama ei peaks? Millal on tähtsam avalikkuse huvi või inimese huvi?

TM1: Ma arvan, et ma otsustan siis, kui see hetk on käes. No need pildid, kus prints Harry paneb pidu, siis neid ei peaks. Aga siis, kui ta käis mingi 10 aastat tagasi teemapeol ja tegi ennast Hitleriks ja natsiks, siis jah, sest see natsisümboolika on ju keelatud paljudes riikides ja väga tundlik teema. Eriti, kui prints seda teeb.

LK: Mida ütlevad eetikakoodeksi avaliku elu tegelaste kohta?

TM1: See on vist see, et nad peavad arvestama sellega, et nad on avalikkuse huvi objekt ja neile kehtivad teised reeglid.

LK: Mis teised reeglid?

TM1: Et nad peavad seda arvestama, et nad on avaliku elu tegelased ja nende suhtes ongi kõrgendatud meedia tähelepanu.

LK: Nüüd otsi palun eetikakoodeksist punkt või punktid, kus räägitakse avaliku elu tegelastest.

TM1: (Otsib, leiab kiiresti). 1.6-s räägib sellest, ma kohe loen.

LK: Oled sa sellega nõus, et nad peavad kõrgendatud tähelepanuga arvestama?

TM1: Jah, eriti teine pool, kes teenivad elatist oma loomingu eksponeerimisega. Muusikud, näitlejad – nende eesmärk ongi, et nad saaksid keskpunkti. Ja kui nad siis hakkavad vinguma, kuigi nad ju ise õppisid seda ja täiendasid ennast? Natuke naljakas. Ja esimene pool otsustab meie maksurahade üle, meie oleme nad valinud sinna kohale.

LK: Kas nendel või mõnel teisel teemal on sul tekkinud eetilisi konflikte?

TM1: Mul ei olnud nii kriitilisi teemasid. Mul oli üks päev probleem, et ma ei saanud allikat kätte, kuigi ma teadsin täpselt, mida ta mulle räägib. Ma mõtlesin, et no miks mul teda vaja on, neli allikat oli juba, aga lõpuks ma ikkagi sain ta kätte.

LK: Kas see viies allikas oli erinev osapool?

TM1: Kontekst oli see, et jutt oli kohalikest omavalitsustest ja ma ei saanud IRL-i kätte. Ja ma sain juba kõikide teiste käest teada, mis nende seisukoht on. Aga mul oli vaja IRL-i kõneisikut, helistasin pressiesindajale, kelle käest sain kogu info juba teada, millest hakatakse rääkima. Aga ma ei saanud seda isikut pärast enam kätte.

LK: Aga kui sa ei oleks teda kätte saanud?

TM1: Ma oleks siis IRL-i välja jätnud, kugi see oleks olnud ka halb. Aga ma ei saa ju hakata rääkima IRL-i eest enda peaga.

LK: Kuigi tead, mida nad räägivad?

TM1: Jah, kuigi ma tean, mida nad räägivad.

LK: Aga oleksid sa kasutanud pressiesindaja infot, kes rääkis sulle olulise info ära?

TM1: No..jah, võib-olla.

LK: Milliseid eetilisi konflikte oled sa Eesti ajakirjanduses märganud, kus ajakirjanikud käituvad ebaprofessionaalselt?

TM1: See, kus nad lasevad suvalisi telekassa, näiteks vaimupuudega inimesi. Kasutatakse ära lihtsameelseid ja rumalaid inimesi.

LK: Too mulle mõni näide.

TM1: No ma ei tahaks Võsapeetri saadet väga kritiseerida, sest häid asju on see ka korda saatnud, leidunud lahendusi probleemidele. Aga tuleb tunnistada, et tema ikka nautis täiega seda, kuidas sai kätte endale sellise, kes ei adunud olukorda. Ja siis ma kahtlen, kas tema tegi oma allikatele selgeks, mida tähendab see intervjuu võtmine. Võib-olla minu purjus inimese intervjuu läheb samasse auku. Mõttekoht minu jaoks.

LK: Kuidas saaksid ajakirjanikud selliseid eetilisi konflikte vältida?

TM1: No ma ei tea, kuidas makstakse palka veebis. Kui nad saavad klikkide pealt, siis nad võtavad kindlasti inimesi allikateks, kes on nupust nikastanud ja kelle üle saab nalja teha. Ja siis lahendus oleks, et tuleks lihtsalt veebitoimetajate palka tõsta.

LK: Aga Võsapeetri näide ja veebist erinev keskkond?

TM1: No see tuleb kodusest kasvatuses ka, et kas juba väiksest peale teed lombakate üle nalja või on sul on mingi sümpaatia ka kaasa tekkinud inimese suhtes.

LK: On sul midagi selle teema kohta lisada?

TM1: Jah, keegi võiks ikkagi mõelda selle eetikakoodeksi ajakohastamise teema peale veebi arengu ja uue põlvkonna sündimisega.

Intervjueeritav: KM1

Intervjuu aeg: 03.02.13

Intervjuu koht: Sakala korp

LK: Palun kirjelda oma senist kogemust ajakirjanikuna. Kus sa oled õppinud ja kus töötanud?

KM1: 2008 astusin siis ajakirjanduse instituuti Tartu Ülikoolis, lõpetasin 2011, samal sügisel astusin magistrisse. Sellist igapäevatööd toimetuses, ajakirjandustööd ei ole olnud. Küll kõige lähedasem sellele oli siis eelmisel, 2012 kevadel, kui ma läksin praktika tõttu Tartu Ekspressi. Seal oli tõesti selline, et esmaspäevast kolmapäevani tulid hommikul kohale ja tegime midagi. Tegelikult see oli selline, et ei oleks pidanud tulema, suhtlus käis niikuinii skype ja telefoni teel. Sellise suure toimetuse elu mina ei ole kogenud. Samas see väike toimetus oligi selline, et ma kirjutasin, ma toimetasin, kuna peatoimetaja oli mu kursavend ja üldse oli seal nii mõnus seltskond, et esimesest päevast võeti omaks. Mida kõike oli vaja teha, kõike tegid. Kuna ma olin seal kõige suurem fotohuviline, siis olin mina see, kes alati läks pilti tegema, kui vaja oli, ma sain kaameraga kõige paremini hakkama. Ja kui vaja oli, asi mis tõenäoliselt elu lõpuni meelde jääb, ma omandasin ajakirjaniku hariduse, et hakata modelliks. Kui oli vaja pilti lavastada, siis olin mina see. Ma olen olnud depressioonis inimene, ma olen olnud proviisor, oma näoga muidugi, ma olen olnud see, kes otsib surnuaia, suure Raadi kalmistu kaardilt mingeid asju üles, ma olen olnud purjus inimene, kes magab Barclay pargis ja Raekoja platsil purskkaevu ääre peal. No kus, mida on vaja. Ma olen olnud narkar ka Barclay platsil. Kui oli vaja midagi teha, siis ma võtsin kellad ja muud asjad ära ning läksin pildi peale Nägu väga enamasti ei näidatud. Sellesmõttes see oli selline koht, et ma kujutan ette, et ma olen saanud sealt palju rohkem kui näiteks...Ma nüüd ei oska võrrelda, ma ei ole olnud Tartu Postimehes või suuremas lehes, aga ma usun, et seal sain ma palju laiapäohjalisema.. Kõik

vaatasid kõigi töid üle ja oli selline nagu ikka pisikene plats, pisikene seltskond ja peretunne. Ja siis ma olen tegelikult teinud ka ajalehes Setomaa tööd, aga need on kõik olnud sellised kaastööd. Ma suhtlen peatoimetajaga, kes on ka Sakala liige ja seetõttu ma tean teda natuke paremini. Temal oli mõtteid, mina pakkusin midagi välja ja siis olen teinud, nüüd sellest sügisest natuke rohkem, varasemalt oli jälle aasta või kaks vahel ja kirjutasin pisikese jupi. Ühesõnaga kuidas nüüd öelda, vähe kogemust.

LK: Selline jupiti pigem?

KM1: Jah. No muidugi Tartu Postimehe kaks lisalehte on ka olnud, üks oli selline mototeemaline ja teine ilmus siis sügisel, kui tulid uued tudengid Tartusse. No mida siis tudengina Tartus teha, kuskohas asjad on, mida soovitada, mida mitte, kõik selline. Nendes lisalehtedes olin põhimõtteliselt peatoimeaja, ma olin ainuke ajakirjanik seal. Ma kirjutasin, kogusin, toimetasin ja olin kokkupaneku juures ka.

LK: Mis sa arvad, mida sulle kõige rohkem on õpetanud Tartu Ekspressis või Tartu Postimehe lisalehes töötamine? Kui sa läksid pärast kooli sinna, mida see juurde andis või õpetas?

KM1: No Tartu Postimehe lisaleht kahjuk... Kui ma praegu läheksin, siis teeksin hoopis teistmoodi seda, ma teeksin selle tõenäoliselt nädalaga valmis. Siis ma võtsin ikka aega ja otsisin ja mõtlesin, kokkuvõttes ma praegu natukene häbenen oma nime sinna alla panna ja näidata. Tartu Ekspress aga kindlasti... just iseseisvust. Kuna meil on tegelikult selline ujuv värk, et igaks päevaks pole vaja valmis saada asja, siis kui esmaspäeval või kolmapäeval tuleb mingi mõte, alati jõuab valmis teha. Kui sellesse nädalasse ei jõua, saab ka hakkama. Kui tõesti juhtus midagi, siis läheb järgmisesse nädalasse, leiame midagi sinna asemele. See muidugi teiselt poolt peaks nagu iseseisvust ära võtma, aga just see, et ei ole kellas kinni. Sellist asja ei ole, et kui seda ära ei tee, siis on väga halvasti, ühe korra eksid veel, lähed minema... See pidev seljatugi, mis taga on, see toetus on andnud kindlust juurde. Ja kuigi mul on võimalus hilineda asjadega, siis mul ei ole vist kordagi olnud niimoodi, et ma ei saa lugu valmis, mis iganes põhjustel ja siis lükkub edasi. Nii on olnud, et ma saan viimasel minutil valmis ja siis lükkub edasi, sest ei mahu sinna lehte parajasti, aga mingit sellist asja pole olnud, et ma nüüd ise ei saa hakkama. Ja muidugi Tartu Ekspress on kõige rohkem see, kus ma kirjutan ja kKui suuremas lehes on niimoodi, et lugu käib toimetajate juurest läbi ja siis saadetakse tagasi, selline pallipõrgatamine, siis seal väga seda ei olnud. Me kõik istusime ühes pisikeses ruumis ja tihti oli nii, et keegi teine tuli kõrvale ja lugesime ühel ekraanil läbi või siis käis edasi-tagasi vahetamine, aga teist pidi ka. Peatoimetaja kirjutas, lugesime mina ja lehe omanik, kes seal ka kirjutab, loo läbi. Kõik toimetasid tegelikult kõiki. Tõesti andis väga palju juurde see, kui ma näen oma algteksti ja ma näen kohe mõne minuti pärast, mida peatoimetaja on sellega teinud ning siis mina näen peatoimetaja kirjastiili ja saan sealt ideid ja mõtteid, samas saan seal parandada ka tema parasiitsõnu. Sellist meeskonnatööd ja absoluutselt kõige tegemist.

LK: Nii et sa õppisid tegelikult erinevaid rolle, mida keegi loo protsessi teeb?

KM1: Jah, just. Ja seda just niimoodi mõnusalt ja kompaktselt, mitte nii, et ma sellel praktikal olen ajakirjanik, sellel olen toimetaja. Tegelikult see oligi toimetaja praktika, mida ma tegema pidin. Ja siis ma olen fotograaf, kes peab loo juurde leidma poindi ja kirjutama pildi allkirja, kui näiteks ma ainsana käin koha peal jma. Ma tegin kõike koos. Nüüd sügisel ma asendasin paar nädalat peatoimetajat, phel nädalal oli lehe omanik ka ära ja mina üksi tegelikult olingi see, kes kirjutab, toimetab ja pani lehe koos küljendajaga kokku. See oli küll selline hull asi, et ma pidin tõesti sellise kriitilise pilguga oma tööd vaatama ja no ma ei leidnud sealt viga üles ning kõrval keeleteoimetaja ütles, et aga see või see on väga ebaloogilised, mõtle natuke. Selline asi on väga keeruline, aga samas annab juurde, kui ma saan kõike korraga teha.

LK: Aga mis on igapäevaselt sinu põhimõtted ja väärtused ajakirjanikuna või toimetajana? Kui sa teed lugu, siis millest sa lähtud? Mis on kõige tähtsam?

KM1: Ausus ja objektiivus. Ma olen nii noor tegija veel..noor ajakirjanik, mitte noor tegija, kuigi oleks tore endast niimoodi mõelda. Ma ei julge lubada endale pohhuisimi teatud asjades, et no okei, sellele poolele me püüdsime sõna anda, aga ta väga ei leidnud, ei saanud aega, ma ei saanud teda kätte paari esimese numbriga, et las siis jääb, me proovisime ja paneme loosse, et ei vastanud telefonile. Mina olen sellises olukorras tund aega telefoni otsas rippunud ja püüdnud mis iganes viisil inimest kätte saada, et saaks selle vastaspoole sõnumi või vastuse kätte lihtsalt sellepärast, et ma ei julge seda mitte teha. Ma võin kirjutada, et ma ei saanud teda kätte ja temal tegelikult oli näha, et ma olen helistanud kolm-neli korda ja ta parajasti mis iganes põhjustal ei saanud vastata. Siiski, mind ennast jääb häirima ja närirama, mis sest, et võib-olla tegelikult ei oleks üldse hull, kui ta ei oleks sõna saanud, sest tegelikult see ei olnud nii halb lugu või süüdistus. Just see, et oleks asi tasakaalus. Ma olen nii värskest seda kõike kuulnud, et see tiksus kuklas ja ma loodan, et jääb elu lõpuni või vähemalt minu ajakirjaniku karjääri lõpuni.

LK: Kas sina oled, võib öelda, siis alati saanud tasakaalu ja mitu osapoolt? Sa ei ole teinud lugu nii, et no peab lehte minema viie minuti pärast ja..

KM1: Ei ole, ei ole kunagi sellist asja olnud. Ma ei ole võib-olla lugudega rahul olnud, aga seda juba sisu poolest. Oleks saanud veel ühelt ja teiselt poolt inimese juurde. Mul ei ole tegelikult väga konfliktseid lugusid olnud, ma olen kirjutanud küll igasuguseid... On tegelikult. Ma kirjutasin ühest töövaidlusest. See siinamaani tekitab õudukaid, mingisugune hull naine oli see tegelikult. Ma täitsa ausalt julgen öelda, et see oli hull naine. Ta helistas enne ja pärast veel toimetusse pikalt ning kisas ja rääkis. Me tegime loogiliselt, et alguses rääkis peatoimetaja temaga, aga kuna peatoimetaja oli kinni siis, läksin 10 minuti pärast mina lugu tegema. Öeldi ka, et keegi teine tuleb. Ja siis hiljem hakkas ta, et alguses räägin ühega ja siis teisega, lõpuks saadab kirju keegi kolmas. Kõigil oli lihtne selgitus olemas, tema hakkas kahtlustama juba seda, et me äkki püüame tööandja poolt midagi mõjutada või midagi sellist. See oli küll selline asi, mis kergelt hirmutas. Aga pigem selles osas just, et ma tegelikult tegin kõik õigesti. Ma otsisin ka selle tööandja üles, mis siis, et ma pidin kasutama tõlki, kuna tema ei osanud nii hästi eesti keelt ja mina ei osanud piisavalt vene keelt, et temaga rääkida. Ma otsisin tõlgi üles, tutvustasin talle materjali, lasin temal rääkida. Tema rääkis mulle asjad ära, selgitas mulle kõik ära, pani kõik tsitaadid täpselt kirja –nii palju lihtsalt selleks, et saada kätte

mingit tegelast, kes oli Saksamaal, sõitis kiirteel autoga, ei saanud rääkida. Mina ei saanud temast aru ja oli selline keeruline asi.

LK: Aga olid sa lõpuks rahul selle looga?

KM1: Ma olin rahul selles mõttes, et see oli tasakaalus. Ma ei olnud rahul sellega, et miks ma pidin tegema seda, miks me võtsime selle kätte, selles mõttes ma ei olnud rahul. Aga ma olin tasakaalus loo ikkagi teinud.

LK: Kui rääkida ajakirjanduseetikakoodeksist, siis oled sa seda lugenud?

KM1: Olen lugenud kooli jaoks, korduvalt.

LK: Aga pärast kooli?

KM1: Pärast kooli ei ole, tööl mitte. Ma ei leia, et see oleks selline asi, mis peab olema laua peal kogu aeg kõrval ja näpuga järge ajama. Ma usun, et ma olen piisavalt eetilise käitumisega inimene niisama igapäevaelus ja viisakas ja korralik ja täpne, et mul oleks vaja mingit nimekirja, kust ma vaatan, et seda ei tohi teha ja näed, seda ka ei tohi teha, väga halb. No eks ma siis ei tee, kui eetikakoodeks keelab.

LK: Aga mis sa arvad, kellele seda siis vaja on?

KM1: Eks seda ole ikka vaja, no näiteks selline asi, mis tekitab tihti küsimusi, on, et kui inimene, näiteks Pulleritsu reporteritöös oli selline juhtum, ma leidsin „ametnik vastab”, see on Tartu lehel selline mõnus koht, kust kõik saavad oma uudiseid ja teemasid.. Seal oli keegi kirunud selle Tasku kõrval suure ekraani kohta, mis vilgub. Ja ma võtsin siis ühe inimese kurtmise aluseks, et see nagu häiribki pimedal ajal. Ma otsisin selle inimese üles, õnneks see oli Tartu Ülikooli mingi õppejõud, number oli olemas. Tema pistis alguses kisama, räägib ja räägib ja siis ta hakkas kuidagi lämmatama, et kes te üldse olete, kuhu see üldse läheb. Lõpuks tuli sellise küsimusega, et mis kursus te olete, kas te loodate ka see aasta lõpetada? No kust sa tuled sellise jutuga.. Ja tema ei ole rahul sellega, et tema ei luba seda oma nime all avaldada ja mida kõike veel. Seda ütles ta pärast intervjuud. Pealegi oli ta oma nimega selle kurtmise netti pannud, mis tähendab, et see on kõigile avalikuks kasutamiseks. Ja ma ei pannudki seda sisse, mis tähendab, et tegelikult eetikakoodeksi ja kõigi muude asjade järgi mul oli see õigus. Telefoniintervjuu kommentaare ma ei pane, aga ma oleks võinud tema nimega kurtmise ja päris pika põhjaliku teksti, mis ma saan internetist, loosse sisse panna, see oleks palju juurde andnud. Ka Pullerits ütles, et põhimõtteliselt ma oleks võinud, ma ei oleks sellega kellelegi liiga teinud. Tema mehe arvates küll oleks, aga siiski. Kõik oleks olnud seaduslik ja õige, eetiliselt õige. Aga ma ei teinud seda.

LK: Ja miks sa ei teinud seda?

KM1: Vaata siis tuleb juba mängu selline asi, et seadus on küll minu poolel, aga ma ei taha väga inimest torkida, mis siis, et ta oli küll ebameeldiv ja vastik, et oleks siis nagu pidanud. Aga selles mõttes ma ei..

LK: Aga sel juhul tegelikult eetikakoodeks ei toetanud su otsust ja sa otsustasid just vastupidiselt?

KM1: Jah, aga see oli pigem positiivses mõttes vastupidiselt. See ei ole niimoodi, et eetikakoodeks keelab mul midagi teha ja ma otsustan vastupidiselt. Eetikakoodeks lubab, aga ma ei tee, selles mõttes jah. Tol ajal ma ikka eetikakoodeksist jagasin ka midagi, ma teadsin, mis enam-vähem toimub. Praegu ma kahtlen, kas ma tohin avaldada pilti, kas ma tohin avaldada teksti jms Kuigi enamasti ma tean ka vastust, mis olukorras tohib, mis olukorras mitte. Aga ikkagi paneb mõtlema. Aga ma ei tööta nii aktiivselt, et see kuidagi mõjutaks mind, et ma peaksin nüüd igal juhul selle üle vaatama ja kindel olema.

LK: Aga toimetuses töötades, kas on eetikakoodeks üldse jutuks või kui palju oled näinud, et keegi seda niimoodi kasutaks?

KM1: Eks meil üks vanem kolleeg on, kes ei tööta küll Tartu Ekspressis, kuid kellega olen koostööd teinud. Ta on küll selline tihti natuke pohhuistlik. Ma nüüd ei ütle otseselt, et ta eetikakoodeksit rikub, aga tead, mingi hetk oli küll natuke kahevahel lugu. Saadeti, et avaldage nüüd vastulause või me lähme kohtusse välja. See oli mitu aastat tagasi. Ja lõpuks see vist avaldati, aga tema suhtumine oli, et las lähme, las kutsuvad kohtusse, mulle meeldib, kohtus on intelligentsed inimesed, lähme räägime nendega. Aga just see, et eetikakoodeks ütleb, et tuleb mõlemale sõna anda ja mida kõik veel. Oligi mõlemale sõna antud, aga mitte piisavalt. See oli see, et üks osapool väidab, et vist on olukord selline, oli kahtlev, seda ei läinud sisse. Hiljem see osapool hakkas vinguma. Mingil määral oli tal õigus, meie olime avaldanud valeandmeid, samas meie jaoks oli kõik kontrollitud, meie ei teinud seda teadlikult ju. Ma ei tea ajakirjanikke, kes teeks teadlikult selliseid asju, kes meelega kellelegi käru keeravad. See oli siiski kergelt teadmatusest. Meil oli allikas tegelikult olemas, kes rääkis sellist asja, koha peal käidi kohtumas ja kõike muud. Selgus, et ta ei töötagi selle firma juures. Firma käest küsiti ka juttu, kommentaare, aga see ei läinud lõpuks sisse, mingi üldsõnaline asi läks, sest need tundusid kuidagi vastuolulised olevat. Keeruline, aga otseselt keegi niimoodi ninapidi koodeksis ei ole, meil ei teki selliseid juhtumeid, iga inimene lahendab selle ise.

LK: Sa mainisidki ühte punkti, kuhu tahangi jõuda. Kui minnakse kohtusse, siis võiks eetikakoodeksit kasutada, see on nagu olemas, mingismõttes kindlus. Mis sa arvad, kumb tegelikult õigem oleks – kas kasutada eetikakoodeksit loo tegemise käigus või siis, kui sinu vastu tuleb kaebus ja sa tead, et sul on õigus ning saadki selle enda kaitseks anda?

KM1: Vaata, mõlemal juhul on üks juhtum. Ma kasutan seda, okei ma ei kasuta seda loo käigus, samas ma tean, et mul on õigus. Ja kui keegi tuleb minu vastu kära tõstma, protestima, siis ma saan näidata, et näed, on õige. Muidugi tuleks mõelda eetikakoodeksile, kui sa kirjutad, eriti keerulisi lugusid, konfliktseid lugusid, Sa pead teadma, mida sa tohid teha. Tegelikult ma olen mõelnud eetikakoodeksile, kui ma olen pidanud intervjuuerima lapsi või olen pidanud tegema lastega lugu. Kuidagi lihtsalt täitsin midagi kultuuriküljele siinsamas ERM-is. Täiesti juhuslikult oli mingisugune laste pildisoovide näitus, täiesti juhuslikult tuli see võitjaklass parajasti sinna oma võidupremia reisile. Ma sain rääkida õpetajaga, sain rääkida lastega, aga oligi see värk, et mis pildi ma nüüd panen. Lõpuks tuli selline üldine pilt lastest, kedagi nagu väga näha ei olnud, aga siiski ma kahtlesin, kas ma tohin teha seda.

Kusjuures ma siimaani ei teagi, mis mul tegelikult oleksid olnud õigused ja mis mitte. Lapsed avalikus kohas, õpetaja on juures tegelikult, ütleb, et räägi temaga, aga näed tema võitis ka, räägi temaga ka. Mul nagu oleks luba olemas, samas see oli natuke keeruline asi. Aga üldiselt ma usun ikka, et kõige kindlam, kui sa lähtud eetikakoodeksist lugu kirjutades, kui hiljem tuleb keegi hüppama, siis on sul näidata, et mina käitusin seaduslikult. Võib-olla see tõesti ei olnud kõige ilusam sinu suhtes, aga seadus ja koodeks on minu poolel.

LK: Kas võib öelda, et eetikakoodeksi üks funktsioon võibki olla see, et ajakirjanik saaks ennast ka hiljem kaitsta, kui ta on oma loo valmis saanud?

KM1: Jah, kindlasti. Aga see on jälle kahe otsaga asi, et eetikakoodeks võib lubada siin teatud asju. Ma võin kasutada midagi, kui inimene on oma nimega avalikustanud, see on selle Tartu ülikooli töötaja jutt, kes keelas mul reporteritöö raames tehtud lugu avalikustada. Eetikakoodeksi poolt vaadelduna oleks mul õigus olnud, aga minu enda sisemine eetikatumetus, kui ta ikkagi ütleb, et tema ütles väga halvasti... Tema puhul ma ei tea, mis ma siis mõtlesin, see oli mitu aastat tagasi juba. Aga kui ikka keegi ütleb ja palub, et kuule ma tean küll, et sul on õigus, aga ära palun tee seda, siis on ikkagi see, et ma ei hakka esiteks suhteid rikkuma potentsiaalse tulevase allikaga või sõbraga, tuttavaga, kellega iganes; teiseks, miks ma pean siis selle inimese palvet mitte eirama, mitte kuulama, kui see ei too loosse väga suurt muudatus sisse, kui on lihtsalt selline asi, mida saab ära jätta. Tegelikult eetikakoodeksist on tugevam hoopis inimese enda sisemine värk. Kui see puutub, eetikatumetus ja sul on õudseltselt pohhui kõigest, mida sa teed, vahet ei ole, kas ma keeran käru kellelegi või mitte..No näiteks on selline üksikema, mis siis, et ma tõmban ta elu täiesti ribadeks siin nüüd ajalehe veergudel.. Kui näiteks mingi seadus või koodeks lubaks seda teha, siis muidugi, siis on eetikakoodeks see ajakirjaniku oma, mis on see, mis peaks nagu tööd mõjutama. Ja ma tunnen, et mina tegelikult saaks ka ilma selleta hakkama, välja arvatud muidugi nüanssides, kus on vaja seda..

LK: Saan ma sinust õigesti aru, et kõhutunne on tegelikult oluline asi, millest ajakirjanik lähtuks?

KM1: Jah. Ja mina usun, et minu kõhutunne on selles osas, mida kirjutada, millest kirjutada, tugev, õige. Aga see võib olla ka selle noore ajakirjaniku asi, et kõike nagu kardad, igasuguseid halbu asju teha ja kõike muud, et kõik oleks ikka hea, ilus ja suurepärane. Aga võib-olla on see ka isikuga seotud, sest ma üldiselt olen muul elualal ka selline..

LK: Oma initsiatiivil..?

KM1: Kuidas?

LK: Oma initsiatiivist või mõttest lähtuv?

KM1: Jah ja selline pigem viisakas, korralik, ei taha teistele halba ja kõike muud sellist asja. Need väärtused, mis on su elus, kanduvad igaljuhul ka sinu töösse üle ja vastupidi. Kui sa oled elus korralik, siis sa ei saa olla ajakirjanikuna mõlakas, mis siis, et sa võib-olla mõnikord pead haigetele kohtadele suruma, aga inimesena sa jääd siiski viisakaks, korralikuks, eetiliseks. Need asjad on omavahel kindlasti seotud.

LK: Nüüd ma paluks sul vaadata eetikakoodeksit. Ja võtame mõned punktid. M paluksin, et sa ütleksid, mis võib seal punktis olla ajakirjaniku jaoks dilemma, millest võib tekkida konflikt.

LK: 1.5. Põhjendamatud kannatused.

KM1: Just.

LK: Millist dilemmat sa siin näed, mis ajakirjanikul võib ette tulla?

KM1: Ajakirjanik ei tea, mis on avalikkuse jaoks vajalik ja mis mitte. Tähendab selles mõttes, et mina leian, et see mure on kindlasti nüüd vajalik rahva ette tuua, rahvas loeb, vaatab juhtlõiku, pöörab lehte. Neid see ei huvita. Samas keegi loeb, näeb, et ahah, see inimene on halb, see on veel halvem, on halba tehtud. See avalikkusse huvi on jälle see, et kuidas sa mõõdad seda? Teine kord on jälle, et mina vaatan, et no kellel seda vaja on. Siis vaatan, et Õhtuleht on kolme päeva pärast kirjutanud selle loo ära ja on saanud meeletult tagasisidet. Mina vaatasin, miks seda vaja on, aga näed, rahvale meeldis.

LK: Aga mis sa arvad, mille põhjal siis otsutada, kas praegu on tähtsam avalik huvi, et sa tood selle avalikkuse ette, isegi, kui sa põhjustad kellelegi kannatusi? Või vastupidi, et see ei ole piisavalt oluline teema, et inimesele kannatusi põhjustada?

KM1: Tead, mõeldes Tartu Ekspressi osas, kus ma siis ise olen rohkem tegev, siis vast niimoodi, et kui saab ilma selle loota, siis võib olla ilma selle loota. Kui meil on juba mingi kõva uudis olemas, siis ei ole vaja hakata sellega jamama. Samas meil on seal niimoodi teemade osas, et kui sa käid ükskõik mis utoopilise asja välja, siis lehe omanik ja peatoimetaja ütlevad, et mine tee, tegutse, vaata, äkki tuleb midagi. Sellist asja ei ole, et kas sa oled ikka kindel või oled sa proovinud selle nurga alt läheneda? Suuremat analüüsimist ei ole, mistõttu meil ei ole ka väga sellist asja, et kuule, ära seda tee, sest ei pruugi kõige parem variant olla. Seal on pigem, et tee ikka, avalik huvi, vahet ei ole, me saime lehte vähemalt kõva loo, aga ma kujutan ette, et.... Mis see küsimus oli?

LK: No oletame, et võtadki sellise teema, teed oma lugu ja siis on valida materjali hulgast mingi lõik, mida kasutades tekib dilemma– isiku jaoks põhjustab see kahju, samas, see annab loosse olulise lisaväärtuse.

KM1: Kui see annab loosse tõesti olulise lisaväärtuse, siis...No tuleb muidugi mõelda sellele, kuidas see info on saadud. Kas inimene on ise seda rääkinud? Kas ta rääkis seda teadlikult? Kas ta teab, et seda rääkides võib talle kahju tulla, näiteks, et tema nimi saab määritud või teda segatakse kuhugi jamadesse.. No näiteks, kui vaatasid seda pealtnägijat, kus see puuküürnike teema esimest korda tuli, siis nemad said küll rahva meeletu poolehoiu, aga see teine lugu, ma ei mäletagi, kumma Voitka vaimne ema rääkis ka oma lugu, kuidas temal oli üürnikega probleem olnud. Tema aga oli pigem see, kes loos jäi hoopis kaotajaks, kuigi tema tuli ka oma murega sinna. Tema oli samamoodi teadlikult rääkinud, kogu infot kasutati teadlikult ära, aga kokkuvõttes, ma usun, et tema sai pigem kahju kui kasu sellest asjast. Ja seetõttu ongi see, et kui inimene on rääkinud teadlikult seda, kui sa saad aru, et ta on täie mõistuse juures inimene ja tegi seda, siis no miks mitte. Kui see loosse juurde annab, siis võiks kasutada, aga see on keeruline asi, millele vastata, sest see kõik sõltub. Ajakirjanik ei saa kunagi olla täiesti

neutraalne. Ta peab kajastama asja neutraalselt, aga ilmselgelt on ta alati kellegi poolt, no muidugi, kui ta tunneb asja. Kui on mingisugune maadevahetuse vaidlus vms, kus sa ei tea kõiki fakte ja sa ei teagi, kumb siis tegelikult süüdi on, siis sa ei saa nagu väga valida poolt. Aga kui sa saad selgelt aru, näiteks need samad puuküürnikud..Ka pealtnägija oli tõenäoliselt tegelike omanike poolt, aga ta pidi andma ka vastaspoolele sõna, selles mõttes oli lugu tasakaalus. Kui sa ikkagi suudad asja vaadata tema seisukohast ja sa tunned, et tegelikult ikka pigem mitte, siis mina näiteks ei avalikustaks seda, mis siis, et lugu võib natuke kannatada. Aga see ikkagi tähendab seda, et see allikas läks mulle korda. Kui tegu on lihtsalt sellega, et ta rääkis mulle loo ära..Okei, oletame, ma olen peatoimetaja, mul on valida, kas see lõik läheb sisse või ei lähe...Kui see läheb, ma tean, et ta saab mingit kahju, aga kui mul on täiesti nagu emotsionaalselt välistatud mingisugune side..Kui ma pean valima niimoodi emotsionaalset sidet omamata, siis mina paneks sisse. Sest mina peatoimetajana tahan ikka, et lugu oleks siiski võimalikult mõjuv ja kui see annab loole juurde ka, siis igal juhul. Aga kui see on selline, et sama mõtte saab kätte kuskilt teisest kohast, mõtte saab sõnastada ise niimoodi, et sa ei pea nime kasutama ja kõike muud, siis igal juhul see.

LK: Et tuleks kasutada siis ka teisi variante?

KM1: Jah. Aga ongi see, et kui see on ainukene võimalus, ainult tema nimega saab seda tsitaati siduda, siis pole muud teha, kui see sisse panna, kui see on vajalik. Kui on võimalik seda kuidagi muudmoodi öelda, ilma tema nime kasutamata, parafraseerides, siis tuleks kasutada seda. Ja ma usun, et ajakirjanikuna ma teeks pigem seda.

LK: Olgu.Rääkisime avalikust huvist ja kannatustest. Nüüd vaataksime 3.2 punkti. Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi, selgitatakse võimalikke tagajärgi.

KM1: Nõus. See on jälle seesama noore ajakirjaniku värk, et ma tahan, et kõik oleks tasakaalus, kõik oleks hea, õige ja tore. Ja mul on kogemusi sellega niimoodi, et kui ma olen rääkinud neile, mis toimub, et enne kui alustad, kui sa seda asja ei ütle ja seda räägid ja kõike muud, siis mul on õigus kõike kasutada..Teine asi, kas ma teen seda, aga mul on see õigus. Sa oled mulle info andnud, ma võin seda kasutada. Siis nad ei julge mitte midagi öelda. Muidugi, neil on õigus teada. Kui nad täiesti teadmatusest seda teeksid, oleks asi palju hullem. No muidugi enda pealt vaadates ma ei ütleks, et asi hullem oleks, kuna mina käitun ikkagi samamoodi. Ma ei taha halba, selgitan asju. Kui ma näen, et asi on halb, pigem negatiivne, siis ma ei kasuta seda. Kui see just vajalik pole. Aga ma olen selgitanud neile, et kõik mida sa räägid, kõik läheb käiku. Siis on nii, et nojah, ma ei taha sulle seda väga rääkida, siis on nad kuidagi eriti kidakeelsed. Aga no tegelikult selle trükimeediaga on asi kergem. Ma tegin nüüd sügisel raadiopraktikat Põlvas, räägid ja räägid, siis keset intervjuud – aga kas see läheb ka kuhugi, see sama tekst?

LK: Aga sa olid selgitanud enne?

KM1: No olin selgitanud..Ma olen raadiost, ma tahan intervjuud selle saate jaoks..No mida te arvate, et ma niisama lindistan siin, mikrofon nina all.. Aga nende puhul jälle aitas tõesti selgitamine. Ma monteerin, lõikan, puhastan kõik need ee-d ja ä-d vahelt ära. Kui tuleb topelt

või korduv jutt, ma ei jäta ju lolli muljet sinust tegelikult. Minu eesmärk on saada hea saade, mis tähendab, et mul on vaja saada sinult hea tekst. Sa räägid hästi, ära muretse, ma lõikan kõik üleliigse välja. Ja siis nad jälle rahunesid.

LK: Aga kas tegemist oli kogeenematu inimesega või..?

KM1: Ma ei usu, et ta väga raadioga oli pidanud kokku puutama, Põlva noh, ta oli kooli sotsiaalpedagoog. Ta pigem ta kartis, eriti veel oma nime all, rääkida mingitest nimedest ja kõigest muust.

LK: Aga kuidas sa otsustad selle üle, kui kogeenematu inimene meediaga on? Kas sa selgitad alati, igale allikale, kellega sa intervjuud teed, neid tagajärgi?

KM1: Ei selgita. Ma hiljuti just suhtlesin..On selline asi nagu kalmistud.ee, kus on võimalik hauaplatside otsimine ja ma rääkisin sellest, et Tartu linn ei liitu ega tee veel niipea oma nimekirja seal avalikuks. Ja siis ma rääkisin seal müügijuhiga. Ja tema siis..Vot see on see asi, et kui sa alguses ei ütle, et tahad lugu üle lugeda, siis mul ei ole pärast mingit kohustust sulle seda saata. Aga mina olen enamasti ikka nii teinud. Vot see on see, et ei hakka norima. Inimesed esiteks ei tea seda, teiseks mul ei ole kohustust seda neile selgitada, et nii on. Kolmandaks, see rikub lihtsalt suhted ära, kui ma hakkam ütlema, et kuule, kui sa ei küsinud alguses, siis kui sa nüüd hiljem küsid...Ja ma ei tea, kas ta meediaga oli varem suhelnud, see oli mingi tarkvaraarenduse müügijuht, noh, mida tal selle meediaga varem teha on olnud..Ja ta vastas mu küsimustele, rääkisime pikalt ja küsis, et kas see läheb ka kuhugi ja kas saaks oma teksti veel üle lugeda. Selgus, et oligi vaja parandada natuke ja fakte. Kõige hullem oli see, et ma helistasin ühele inimesele, ta juhatas mind teiseni, aga mina mäletasin, et ikka räägin selle sama inimesega, panin vale nime sinna sisse. Lõpuks ütles, et kuule, ma olen ikka natuke teine inimene, palun muuda nimi ära.

LK: Tegelikult saab sellest loo lugemist ajakirjanik ka kasu?

KM1: Jaa. Ja ongi see, et ma ei saada tervet lugu, ainult tema tsitaadid, tema jutu, et nüüd tuleb see teema, mis ei tule sellesse lõiku, mida sina loed, siis tuleb see.. Ma seletan enam-vähem loo struktuuri ära ja panen tema lõigud siis pikemalt, see aitab kaasa. Ja ma usun, et isegi kui ma ei seleta neile võimalikke tagajärgi ette ära, siis ma tulen neile võimaluse piires vastu. Ma olen tihti teinud ka niimoodi, et ise öelnud, ärge muretsega, ma saadan teile igaksjuhuks loo ülevaatamiseks, enne kui nemad jõuavad küsida, enne kui nemad taipavad. Näiteks mina ei oleks kunagi osanud, ma ei oleks julgenud, et kuulge andke mulle ka lugeda seda asja. Mismõttes, ma olen info andnud, miks ma peaks lugeda saama seda enne, ma ei oleks julgenud küsida sellist asja. Aga näed, inimesed teavad, et tasub küsida. Ja ma ikkagi saadan neile. Aga kuidas nüüd öelda, kas ta on kogeenematu või mitte, seda vist ei oskagi öelda.

LK: Aga on sul olnud näiteks mõni lugu, mis on inimese põhjal, võib-olla natuke personaalsem, kus keegi räägib sulle info ära ja ühel hetkel saab aru, et see läheb üles ja keeldub täiesti info andmast? Sa ei või midagi kasutada, kuigi intervjuu juba käib ja sa oled talle rääkinud?

KM1: Ei ole õnneks olnud, aga on olnud selliseid pisikesi juppe küll..Jah, on küll olnud üks selline meediatundlik inimene või meedia asjatundja, Tartu Linnavalitsuse, ma ei tea, mis osakond see on, kes tegelevad bussipiletitega ja linna heakorraga, no ja kui sul on muru meetri kõrgune, siis tuleb su ukse taha.. vot temaga käisin mööda kiriku katuseid, sõna otseses mõttes. Talvel ronisime, siin Tähtveres, Veski tänava lõpus Maarja kiriku torni. Niisama sinna absoluutselt üles ei saa, aga tema linnavalitsuse esindajana sai, nad käisid filmimas katuseid. Sul on katus küll puhtaks tehud, aga nurkadesse ja korstna taha kogunevad suured asjad, mida sa ei näegi majaomanikuna. Ja nemad siis lihtsalt kaardistasid, no pigem andsid teada, mitte ei teinud trahvi. Ja tema oli siis selline meediaga palju suhelnud ja ma lihtsalt läksin temaga reportaaži tegema kaasa. Meediaga palju suhelnud, räägib- räägib, vot seda nüüd ei pane, räägib mingi ülipõneva või naljaka asja ja nüüd lähme edasi. Kui ta teab, siis ta ütleb juba niimoodi, et vot seda ma ei kasuta, aga sulle taustainfoks. Ja siis järgmisel päeval käisime temaga Jaani kiriku tornis ka. Ma siis uurin, et näed, seal on üks maja, hunnik lund peal ja väga halb. Tema siis, et seda ärge sisse pange, aga see on Tartu linnale kuuluv maja. Selliseid naljakaid asju, et ise tead palju rohkem, mis seal loos sees võiks olla. Lugeja aga ei tea seda head asja, et linn käib kaardistamas, aga nende oma maja on sellises kehvast olukorras.

LK: Siis ei ole midagi teha, siis sa tead, aga..?

KM1: Jah. Mul õnneks ei ole olnud..

LK: Seda, et inimene unustab rääkima ennast?

KM1: Just. Ma ei ole teinud väga palju selliseid persoonilugusid või pikki intervjuusid. Ma tegin küll Tartu laste turvakodust ühe loo, kus oli ka delikaatset infot, aga no seda lugu ma käsitlesin hoopis teistmoodi ikkagi. Turvakodu inimesed satuvad ju mitte.. Nad ei ole ise kodutud või joodiukud, nad on ikka koduste probleemide pärast sinna sattunud. Ja siis ise juba lähtusin sellest, kirjutasin palju hoolsamalt ja vältisin nimesid. Ja seal juhataja, kes minuga rääkis, ütles, et vot seda ära väga räägi, et tegelikult on need nimed muudetud, kui ma kasutan neid.. Ühesõnaga ta teadis, et kogu see lugu läheb üles, aga ta teadis, et võib olla delikaatseid asju, ta lähtus sellest, mina lähtusin sellest, me tegime asja selgeks enne.

LK: See oleneb ka teemast?

KM1: Jah, Ma saan aru, et kui ma lähen nüüd kellegagi tegema mingit persoonilugu ja ta hakkab rääkima ülipõnevat asja, siis, et ma ikka ei taha seda rääkida, ära neid mu joomislugusid sisse pane, ma ei teagi, mis põhjusel ta üldse välja rääkis.. Kui ta seda mulle ütles, siis ma ei hakka ju. Võimalik, et ma kuidagi nagu paneks sisse selle, kuna ta andis mulle info kätte, aga mul ei ole kogemusi sellega. Ja üldiselt ma ikkagi püüan, et oleks koostöö, mitte, et mina lähen, saan info ja...

LK: Allikas on vihane?

KM1: Just, et hiljem ei saa kasutada üldse. Ma tean küll neid ajakirjanikke, kes ei saa väga kuhugi helistada, sest kõik teavad. See ministeerium teab, et see inimene on halb, kehv ja paha ja see ministeerium ja asutus teab, et selle inimese kõnesid vastu ei võta, kuigi nad

tegelikult peavad talle infot jagama. See on jälle omamoodi huvitav, avalik asutus peab jagama ajakirjanikele ja inimestele infot võimaluse piires.

LK: Ühesõnaga oled näinud ka, et ajakirjanikud võtavad teise lähenemise, et ühel hetkel ei tahetagi nendega enam suhelda?

KM1: Jah, olen näinud seda, kuidas inimesi kasutatakse ära. Õnneks mitte hullusti, palju ja tegelikult see oli mingil määral loo huvides. Ma nüüd kahjuks ei mäleta, mis see lugu oli. Aga ma mäletan seda mõtet, et kui poleks seda tehtud, ei oleks saanud seda head detaili, mis tegelikult tuli inimese kogenematusesest. See on umbes sama, et sa lähed õhtul välja, sa kohtud tuntud poliitikuga, kes räägib sulle oma sassis pereelust ja miks ta üldse seal joob, aga tema ei tea, et sa oled ajakirjanik. Kas sa järgmisel päeval kirjutad või samal õhtul, et näe, sellel poliitikul on probleemid pereelus, naisest tahab lahku minna, mida kõike muud..Või sa ei tee seda.

LK: Kas sina teeksid seda?

KM1: Mina ei kirjutaks seda. Ma teatud hetkel ütleks talle, et ma olen ajakirjanik, aga igal juhul teeme off the record sellel vestlusel siin. Vähemalt, et tema teaks, et oleks võrdne alus ikkagi. Aga kuidagi see ajakirjanik kasutas ära selle, et ei teatud, et ta vist ajakirjanik on ja sai selle detaili. Ja tegelikult ma ei usu, et ta oleks saanud selle siis, kui ta oleks öelnud, et on ajakirjanik. Aga tagantjärele sellest midagi halba ja hullu ei tulnud, sest see ei olnud midagi negatiivset, see oli lihtsalt asi, mida pigem ei ütle. See oli ka mitu aastat tagasi ja see inimene enam ajakirjanikuna ei tööta, kuna see on lihtsalt ta hobi.

LK: Olgu. Nüüd 4.9 punkt. See on järgmisel lehel. Inimese eraelu puutumatus sisaldavaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Ehk siis avalik huvi vs inimese privaathuvi, õigus privaatsusele.

KM1: Mhmh. Ma ei leia, et need..mis kool see nüüd oli, kus lapsed õpetajat kiusasid, et nende laste nimede avalikustamine veebis oli õige. Kuigi ma hea meelega läheks ja lööks need tüübid ise maha. Terve selle klassi seal, hea meelega. Aga kui nüüd mõelda natuke, siis tegelikult see asi tegi neile olukorra palju keerulisemaks. Mitte, et nad oleks pidanud kergelt pääsema, aga oi, kui palju oma kohut sealt võib tulla. Mis muidugi võibki nagu asja lahendada. See on kahe otsaga asi, kaks asja: avalikkus ütleb, lööge need tüübid maha, teine, et no nii ikka ei tohi teha, see ei ole ilus. Mul ei ole taaskord tulnud ette selliseid asju, kus ma oleksin pidanud avalikustama, et mul on mingit infot, mis võib rikkuda kellegi elu või mida iganes, mistõttu oma kogemusest ma rääkida ei saa.

LK: Aga privaatsuse all võib käsitleda ju ka inimese nime,terviseandmeid või midagi sellist.

KM1: Jah, tõsi, Tervise asju ma küll ise ei ole kirjutanud kunagi jällegi, aga väga palju on mul küll olnud selliseid asju, et...ma ei taha, et mu nimi sinna juurde läheb. Mismõttes? Sa jagad mulle neutraalset infot, miks sa ei taha, et su nimi seal juures on. Ja ei mõistagi ja ma püüan küsida ja aru saada ja ei saagi ja ma olen mitmel korral lihtsalt pannud selle nime sinna, kuna sina andsid mulle infot, sa oled riigitöeline ja ei ole muud võimalust. Ühe korra olen isegi

erafirma tööliste pannud, sest tema oli see, kes mulle infot andis, ta palus minult seda hiljem, et ma ikka ei taha, et mu nimi läheks, kas saaks kuidagi teistmoodi, aga no ei saa..

LK: Üldiselt ikkagi lähtud sellest, et ta teadis, mida ta teeb?

KM1: Just. Ta teab, et ta räägib ajakirjanikuga. Ta teab ju tegelikult..Ma ei pea ju kogu aeg ütleva, et see, mida sa nüüd ütled, seda ma saan kasutada, sinu nimi läheb alla. Aga jah, see on selline kahe otsaga asi, meediasuhtluse õpetamine on ka tegelikult firma pädevuses, tähendab kohustus. Kui on pisikene võimaluski, et su inimesed peavad kunagi meediaga suhtlema, tee see koolitus ära või kasvõi ise otsi, räägi kellegagi, ma olen kindel, et ajakirjandusõppejõud või kes iganes on nõus. Isegi eetikakoodeks on siin olemas, kust sa leiad asjad üles. Tee natuke tööd, pane oma inimestele ette punktid, et näed, sinu õigused, sinu kohustused ja kõik muu ja mis järjekorras seda tegema peab. See muidugi ei välista seda, et ma olen ajakirjanik, saan kuidagi nihverdades suure hulga delikaatset infot ja panen kõik lehte selle inimese nimega, seda see ka ei tähenda. Aga ma usun, et mina ei pea olema see, kes käe kõrval teeb kõik asjad selgeks, et näed, see on see asi ja ma nüüd tohin teha seda ja sina tohid teha seda...

LK: Aga kui see ei ole näiteks riigiametnik. Sa mainisid, et sul üks konfliktilugu oli tööandjaga. Kui sul on tavainimene ja tema räägib sulle infot ja ta on üks osapool, sa pead teda tegelikult kasutama, aga ta ei taha, et tema nimi sinna läheks.

KM1: Tead, ma olen teinud ka selliseid lugusid, kus nime ei avaldata, aga need ei ole head. Kuidagi nagu puudu jääb midagi. Isegi, kui sa muudad nime ära..Okei, kui on konfliktilugu ja perekond läheb lahku ja keegi terroriseerib, siis see on teine asi. Aga kui konkreetset inimest tuleb, räägib oma mure, siis miks ma peaks peitma, kes ta on. Ta ise teadlikult tuli minu juurde. Kui ta alguses kohe ei ütle, mina räägin teile sellise loo, aga ma ei taha oma nimega seal olla või tuleb kiri, nimi muudetud, siis kui ta seda kohe alguses ei ütle, mina ei näe põhjust, miks ma peaksin muutma seda. Vot see on see, et kõik sõltub jällegi kontekstist. Kui inimene ise tuleb, ta ise tahab seda asja avalikkuse ette tuua, siis sa ei saa seda asja teha ilma mingeid ohverdusi toomata, näiteks oma nime sinna juurde panemata. Ja kusjuures korduvalt on olnud, kasvõi see sama konfliktilugu..Mulle saadeti paar nädalat hiljem kiri, et lugesin seda, mul on sama probleem, kas saaksite anda selle allika kontaktid, ma tahan temaga ise edasi rääkida.Okei, tegelikult see on natuke teine asi, siis saaks nime niikuinii teada..aga siiski.

LK: Jah, ma saan aru, mida mõtled.

KM1: On ikkagi vaja, et oleks mingisugune nimi olemas ja inimene peab teadma, mida ta teeb.

LK: Aga on sul õnnestunud ka allikat ümber veenda või no selgitada rahulikult, et see nimi ei tähenda midagi nii hullu. Kuidas inimesed reageerivad, kas nad saavad aru, et loo seisukohalt see võtab nii palju ära?

KM1: Ma ei oska konkreetseid näiteid tuua, aga ma tean, et ma olen saanud sellega hakkama. Ja see täpselt oligi niimoodi, et see ei tee teile mingit kahju, te olete info mulle andnud, ma

pean kellegi nime juurde panema. Õelge mulle palun keegi teine, kes on sama põnev, sama kompetentne, kes on nõus selle omale käele võtma või ma panen Teie nime. Ja kusjuures ühe korra on isegi leitud keegi teine, sekretär, et okei, pane minu nimi alla. Ja allikate osas samamoodi, üks abielupaar rääkis mulle mingit asja, naine räägib ja räägib ja siis, et kas see läheb minu nimega ka sinna, ma ei taha, ma kohe üldse ei taha..Ma siis ei saa seda lugu panna, kui mul ei ole kellegi nime. Lõpuks abikaasa kõrval ütles, et no okei, pane siis minu nimi. Niikuinii kõik teavad, kes kus on ja nimed on kõigile teada ja pane minu nimi. Sel hetkel kõlas temas mõistuse hääl, naine tegelikult rääkiski mulle, et oli selline probleem ja räägib pikalt ja sugulane teab, et ma olen ajakirjanik ja teab, et lehes on vaja nime. Aga ühel hetkel, sa tahad minu nime ka, no jah, kuidas ma panen su loo lehte ilma nimeta.

LK: Aga kui sageli seda juhtub, et keset lugu avastatakse?

KM1: No raadios oma paar korda, kolme nädala jooksul. Aga lehes ei ole väga olnud. Üldiselt avastatakse lõpus, et kuule, anna lugeda, aga mitte nii, et sa oled ajakirjanik, kas see lugu läheb sinna. Seda asja ei olnud väga.

LK: Aga mis sa arvad, miks raadios? Kas asi on puhtalt selles, et Põlva või milles?

KM1: Ei, asukoht ei ole nii väga oluline. Raadios on see, et läheb inimese nimi ja läheb inimese hääl. Väga palju on selliseid ühesuguste nimedega, Mari Mets näiteks. Ma kujutan ette, et neid on siin Eestis oma kümmekond, kui öeldakse selline nimi, siis kes iganes, on see siis see tegelane või keegi viies. Aga kui seal on hääl juures, eriti Põlvas, mis on väike koht, siis hääle järgi tunned tihti kellegi ära ja nimi veel juures.. Ja muidugi see, et kui teatakse, et kui ma räägin trükimeedia ajakirjanikuga, siis nad kirjutavad selle kuidagi ümber, aga raadios..Kas nad lõikavad, kas nad monteerivad, kas ma lähen niimoodi nagu ma seal pomisen ja kokutan ja mida kõike veel? See on, et nad väga tihti ei tea, kuidas asi läheb. Telega ma kujutan ette on veel hullem..

LK: Seal on pilt?

KM1: Jah, täpselt. Ssa ei saa lõigata seal väga. Eriti, kui sa katteplaani peale ei pane, muidu inimene hüppabki kogu aeg seal. Raadioga sa võid lõigata väga tihti pikki pause ära, et inimene oleks olnud siin, siin, siin. Kui sa katteplaani peale ei pane, siis ei saa sa seda teha. Aga ma usun, et asi on selles, et lihtsalt kardetakse oma häält, et kuidas....

LK: Kuidas kõlab?

KM1: Jah, kuidas kõlab. Oma hääl või kuidas lõigata..

LK: Okei. Ma palun, et sa vaataksid eetikakoodeksit ja leiaksid sealt punkti või punktid, mis räägivad sellest, mille eest ajakirjanik vastutab.

KM1: Mismõttes, mille eest ajakirjanik vastutab?

LK: Sõna otseses mõttes, et otsi mulle palun eetikakoodekist selline koht, kus on kirjas, mille eest ajakirjanik oma töös vastutab. Seal on kirjas ühes kohas täpselt selline lause, et ajakirjanik vastutab selle ja selle eest.

KM1: Hm... 1.4. Oma sõnade ja loomingu eest.

LK: Mis see sinu jaoks tähendab? See sõnad ja lisaks veel looming. Mida see vastutus tähendab?

KM1: Looming..see tähendab seda, et kui ma kirjutan midagi, siis mul peavad olema konkreetset faktid, tõendid ja muu asi, et kõik, mis ma olen teinud, on õige. Kui ma kirjutan niimoodi, et keegi tuleb ja kisab, et näed, väga halvasti on, ma näitan, et ma olen andnud sellele poolele sõna, sellele poolele sõna, mul on dokumendid, mul on kõik muud asjad olemas. Mina olen kindel, et mina olen teinud õigesti ja hästi. Selles mõttes ta vastutab, et kõik on õige, kõik on tore, tasakaalus ja kõike muud..Et ta ei kirjuta jama. Teiseks muidugi on, et tagajärjed, mis see kaasa võib tuua. Ma olen teinud tasakaalus loo, aga see võib ära rikkuda näiteks mingisuguse organisatsiooni või inimese elu või tegemised või edasise töökarjääri. No näiteks, kas sa oled kuulnud sellest, kes see nüüd raadioajakirjanik on, ei tule meelde..autode sarikriipija.

LK: Jah..

KM1: No täpselt.Mine vaata,kui ta kusagil midagi kirjutab, vaata kommentaare. Ainult, no näed autode kriipimisest väsisid ära, no mine kriibi autosid..Ainult sellised kommmetaarid tulevadki. Sisu kohta mitte midagi. Lugu oli isegi üllatavalt sisukas, mingisugune arvamus, ainult auto kriipimise kommentaarid. Ja nüüd ongi see, et kas oleks pidanud seda tegema või mitte. See oli Tartu Ekspressi peatoimetaja tol ajal, kes selle loo kirjutas. Mina küll tol ajal ei töötanud, aga läksin vist mõni kuu hiljem sinna. Ja jällegi, see oli küll väga ekstreemne näide.. Kusjuures ta lasti siin Poska gümnaasiumi meediaõpetaja kohalt lahti sellepärast, lõpetati leping selle tõttu ära. Ongi see, et ta oli andnud sõna kannatajale, politseile, sellele samale mehele endale, kõik oli tasakaalus, kõik oli tore, aga samas tema on tegelt vastutav.. No vastutamine on natuke karm sõna, ta ei vastuta selle eest, mis siis nagu edasi saab selle mehega. Aga tema vastutab tegelikult selle eest, et tema tehtud lugu on rikkunud ära selle mehe edasise karjääri ja kommentaariumi, et kommentaariumis ei teki enam arutelu selle autokriipija üle, seda ei lasta enam unustada..selles mõttes ka natukene. Aga üldiselt ma leian, et, ahjaa, Vambola Paavo oli see, et ma nüüd ei oska öelda, kas seda oleks pidanud tegema või mitte. Tead, mina peatoimetajana, ma arvan, oleks pannud selle loo sisse. Selles mõttes, et faktid on faktid, tüüp tegi seda. Aga kas seda peab kajastama. Aga see on jälle see, et ta tõi meeletult palju lugejaid, meeletult palju klikke, see on tegelikult ainult reklaamist äraelav leht ehk siis iga lisaklikk on ainult positiivne. Ja kõike muud seda. Oleks mingi tasuta vallaleht, siis ilmselt sellist asja ei paneks, mida rahastab vald. Aga ma leiangi, et sellel vastutamisel ongi kaks poolt, üks on see, et kõik oleks täpne ja õige ja teine on see, et olgu ta täpne ja õige, aga kas on see vajalik, mida sa teed, näiteks Vambola Paavo juhtum.

LK: Olgu, sain väga täpselt aru sinust.

KM1: Lõpuks ometi!

LK: Aga nüüd ma küsin sinult veel midagi. Otsi mulle palun eetikakoodeksist üks koht, kus räägitakse avaliku elu tegelasest. Kuidas käsitleb eetikakoodeks avaliku elu tegelast?

KM1: Ühesõnaga sa sunnid mind eetikakoodeksi lihtsalt uuesti läbi lugema.

LK: Põhimõtteliselt, natukene.

KM1: Hm...Kui sa näed, et ma olen sellest mööda läinud..

LK: Ma just tahtsin öelda, et oled möödas..esimesel lehel on see.

KM1: Avaliku elu tegelane..Okei. Kaks punkti edasi ainult. Nii.

LK: Kas sinu arust on avaliku elu tegelane siin piisavalt selgelt sõnastatud ja defineeritud?

KM1: Jah. Võimalik, et on mingid nüansid, mida mina ei oska praegu välja tuua. Aga tegelikult on küll. Majanduslik võim on juba selline asi, mis põhimõtteliselt teebki kõikidest suurfirmade juhtidest avaliku elu tegelased. Samamoodi ilmselgelt kõik lauljad, näitlejad, teles töötavad ajakirjanikud on avaliku elu tegelased. Ajakirjanikud üldse tegelikult, vähemalt raadios ja teles. Ja muu selline..Ma usun, et minul hetkel küsimusi ei teki.

LK: Aga siin räägib ka sellest, et kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Mis sa arvad, kas igal juhul on kriitika ja tähelepanu õigustatud, kui tegemist on kas mõne kuulsusega või lihtsalt olulise tegelasega võimult?

KM1: Ei ole. Kriitika ja tavalisest suurem tähelepanu on õigustatud igal juhul poliitikute ja teiste riigitegelaste osas, kes juhivad meie riiki. Aga ma ei leia, et oleks suurem avalik huvi õigustatud Baari-Paavo või Strippar-Marko osas. Ta on avaliku elu tegelane, seda küll. Või võtame näiteks Ott Leplandi, laulja.Ta on natuke rohkem avaliku elu tegelane kui need teised. Ma ei usu, et tema mingisuguse asja kajastamata jätmisest maailm kokku kukuks või me jääks mingist olulisest infost ilma, mis näiteks riigi puhul võib olla vajalik. Ja tihti need asjad lähevadki sassi. Riigis toimub midagi ja samal ajal kajastatakse seda, kuidas valitakse superstaari. Või midagi muud.

LK: Sa mainisid, et poliitika ja majandustegelaste puhul on see õigustatud. Aga kas selle piirini, et kui asi ei puudata enam nende tegevusvala, vaid nende eraelu või lihtsalt mingit huvitavat fakti tema kohta? Kas siis on see õigustatud, et nii mainekas inimene..

KM1: Tead, see kõik sõltub. Eraelu võib ka olla seotud tema tegevusega. Näiteks Pentus ja Pentus-Rosimannus ja ma ei mäleta, kumma isa oma on see autorola firma, mis väidetavalt pesi raha või mingi jama oli seal..Ühesõnaga võeti miljoneid sularaha välja, kroonides. Ja nüüd on see, et nad on poliitikud, samas, see on mingil määral nende eraelu, samas, nad ei tegele, väidetavalt juht on hoopis keegi teine, miks siis nemad on sinna mängu tõmmatud? Okei see on halb näide, ma tegelikult ise sisu ei tea sellest, aga kaudselt saab seda võtta.. Küll niimoodi, et eraelu tegevus võib mõjutada inimese poliitilisi otsuseid, näiteks kuuluvad erafirmade nõukogudesse, kes peab riigilt midagi saama, aga samas on ta riigi poolel, kellegi ministri vend või onu või vennapoeg on kuskil firmas ja seetõttu võib see firma saada rohkem toetusi või midagi sellist..

LK: Mis on tema positsiooniga seotud?

KM1: Just, et kasutatakse ära seda onupojapoliitikat võimalust. Näed, ma tunnen teda, annan talle rohkem raha, mis siis, et tegelikult on võrdsed või isegi see teine firma on parem. Seetõttu tohib minu meelest minna ka inimese eraellu, uurida, küsida, puurida..Muidugi see, et näed, abielluvad, meie igal juhul nõuame, et teie avaliku elu tegelaste, ministritena või poliitikutena peate laskma meid pulma või kohe kindlasti andma intervjuu. See ei ole normaalne ega õige, sest pulmad ei ole selline, millest võib sõltuda midagi, näiteks toetuste jagamine..

LK: Kui palju ja kas sa oled teinud avaliku elu tegelastest lugusid või suhelnud nendega?

KM1: Ma suhtlen Sakalas hästi palju nendega.

LK: Või no kas sa oled pannud mingeid iseärasusi tähele, et kui nendega intervjuud teha, mida peaks jälgima?

KM1: Ei, tead väga ei olegi isegi. Kui nüüd väga mõtlema hakata, siis ei tulegi kohe pähe sellist tegevust. Muidugi ma olen rääkinud siin, mul on hästi palju muusikutest sõpru, kuna ma olen ise muusik. Ja seetõttu ma tean neid natuke rohkem ja kui intervjueerida on vaja, siis oskan teistmoodi läheneda. Aga mingit sellist asja, et mingeid eripärasusi..Ma ei saa väga küsimusest aru.

LK: No ma toon sulle näite. Mulle öeldi ühes intervjuus, et peab jälgima seda, mida nad räägivad, et kuna nad on harjunud rääkima meediaga, siis seda ilusat juttu on hästi palju..

KM1: Aa jaa, muidugi, nüüd ma sain pihta. Nad võib-olla teavad juba, mida see meedia n.ö kuulda tahab ja nad oskavad siluda asju. Tegelikult see asi ei ole nende siluda, see on ajakirjaniku värk, et kas ta jätab mõne fakti ära, mis ei ole oluline või mitte. Muidugi allikas ise saab valida, mis ta räägib ega me ei saa sundida teda, et räägi nüüd seda või ära nüüd seda räägi. Aga jah,kui sa päevast päeva suhtled ajakirjanikuga, siis muidugi on teine oht, et sa muutud mugavaks, võid kogemata välja lobiseda midagi muud. Kui sa oled selline..Ohoh, ajakirjanik, mis ma nüüd räägin, lähed hullult paanikasse, mõtled iga sõna, siis see on igal juhul kasulikum kui see, et ah, tere sina jälle ja siis räägidki kogemata välja.

LK: Ja siis enam midagi teha ei saa?

KM1: Jah. Mina ei ole rääkinud, no võib-olla see sama linnavalitsuse ametnik, kellega ma katustel kõndisin, tema teab, tema oskas suhelda ajakirjanikuga. Maei usu, et tema teema oli selline, et ta midagi varjas või rääkimata jättis. Aga just see, et ta oskas käituda vastavalt situatsioonile, et ära seda palun räägi või kirjuta, aga ma räägin sulle taustainfo mõttes ära selle asja. Järelikult ta mõtles seda,. Temaga oli ka see, et kõnnime tänaval, kusjuures Rüütli tänaval on ka need valgustid maas ja libedad, ma kukkusin kolm korda, tema ainult ühe korra, siis kui me Jaani kirikusse läksime. Aga siis ta küll kirus, et väga halb otsus sai tehtud, aga seda ei oleks niikuinii saanud kuhugi panna. Aga no põhimõtteliselt on mul tema käest tsitaat olemas ja see tuli tõestii nii, et rääkisime hoopis millestki muust, täiesti mõtlemata ütles seda. Ma usun, et oleks me teadlikult uurinud, et mis te arvate, see otsus siis talvel libedaga, siis oleks poliitiliselt korrektne olnud. Aga mul puudub kogemus ja erilised näited selle kohta ja seetõttu ma ei oska vastata sellele küsimusele.

LK: Ma nüüd intervjuu lõpetamiseks küsiks, et me oleme rääkinud hästi erinevatest eetilistest konfliktidest, mis võivad tekkida. Mida oled sa märganud Eesti ajakirjanduses? Millega on ajakirjanikud sinu arvates kõige sagedamini eksinud? Mis on sind häirinud lugude puhul kas ajalehes, raadios, teles?

KM1: See on väga keeruline küsimus. Ma oleks pidanud selle peale varem mõtlema. Tõenäoliselt tulevad need mõtted mulle pähe tunni aja pärast, homme, ülehommene. Ma käisin just kaks päeva metsas puid tegemas. Aga.. sõnakasutus tihti. Ja seda just, kui seda sama Pealtnägijat vaadata, kus see puuküürnike asi oli. Ja mitte esimene lugu, vaid teine, kus tundus, et inimene tuli oma muret rääkima, aga osutus tegelikult ise võib-olla ohvriks. Seal oli tegelikult aru saada, seda lugu tegi minu meelest Mihkel Kärmas. Tema enda sõnakasutus oli tegelikult selline, kus oli näha, et ta oli selle vastu või kas just otseselt vastu, vaid tegi naerualuseks. Seda selles osas, et kasutas seda kas Aivar või Ülo Voitka vaimset ema ja tõi selle asja üldse välja. Miks peab üldse välja tooma, et kunagi oli ta meedias selle asjaga, miks seda vaja on, seal oli näha, ta oli kergelt, ta sai ise aru. Seal teksti kirjutatakse kõige lõpus, kogu info on juba ära töödeldud, intervjuud on ära tehtud, ta sai aru, et tegelikult selline natuke rumal ja liigselt usaldav vanainimene ja nüüd tuleb ja kurdab oma muret. No tõesti, ma mõistan teda, aga siiski see sõnakasutus ei olnud kõige õigem. Aga ma ei loe väga paberlehti ja ma nüüd viimasel ajal kahjuks ei ole jõudnud jälgida ka online just pikemaid uudiseid, aga see vast häiribki... Tead mind häirib natuke teistpidi võttes liigne neutraalsus. Ja see asi, mis mulle Pealtnägija juures nüüd meeldis oligi, et kasutataksegi „puuküürnik” ja kõik muud need ebaseeldivad sõnad selle Relika kohta. Ja teine asi oli see, et kui sa ikkagi tead, sul on faktid olemas, et see inimene on halb, ta on halba teinud, need lapsed kiusasid õpetajat, 7-minutine video on tervele maailmale näha, siis aga miks sa käitunud neutraalselt. Sa ütlegi, et need on kaagid, pätid, kusjuures tegelikult nad on. Aga siis tuleb mängu, et kohus ei ole tõestanud ja süütu pole süüdi mõistetud. No sul on näha, et see inimene lõi õpetajat ja tõukas, no ta on süüdi, sellisel puhul peaks olema karmim. Aga see on jälle selline ohtlik õhkõrn piir, et mingil hetkel sa võid uskuda, et jälle on selline olukord, et tegelikult ta on süüdi, aga selgub, et ta tegelikult ei ole. Ja siis sa oled niimoodi alatult, alusetult kedagi siis...

LK: Süüdistanud?

KM1: Süüdistanud jah, mitte küll mõnitanud, aga no saad aru küll, mis ma mõtlen. Ja see on halb. Ja rikud ära sellega inimese suhted, olukorrad..

LK: Aga mis sa arvad, kuidas seda parandada? Kas ajakirjanikul peaks olema rohkem kriitilist meelt?

KM1: Jaa, just. See tähendab jälle seda, et sa pead olema surmkindel mingis asjas, et see inimene on kaak ja pätt nagu need lapsed olid. Ja teisalt see asi, et nagu väga paljudes kommentaariumites selliste lugude puhul kirjutatakse, et tegelikult pätid ja kaabakad on need, kellel on Eesti riigis kõige rohkem õigusi. Täpsemalt sama asi, mul tuli meelde, et mingi pood oli pannud vargad häbiposti, tegelikult see on seadusega keelatud. No sa ju näed, et inimene võtab asja, läheb välja. Okei, see on teine asi, ajakirjanik ei teinud seda, tegi pood, aga siiski. Meil on nagu seadusega kõik liiga piiratud, mistõttu ka ajakirjandus ei saa tunda ennast väga vabalt. Mõnes mõttes on see õige jälle, siis ei ole seda, et näed, tüüp on süüdi, oi näed,

kohtuotsus leidis, et ei ole süüdi, sest ajakirjanik ei teadnud teatud fakte, mida hoitigi salajas. See on kahe otsaga asi ja ma arvan, et neid asju saab lahendada hoopis arvamused kaudu, mitte uudise kaudu. Ehk siis rohkem sellist konkreetset, karmust, karmi meelt, rohkem julgust arvamused kirjutamisel. Mis mulle väga meeldis, oli..Ma nüüd loodan, et see Belgia poliitik surma ei saa mõne kuu jooksul, mis täitsa võib juhtuda. Ta saatis kõik teised parlamendiliikmed..no sõna otseses mõttes ja ta põhjendas ära ka selle muidugi. Aga tema kõne seletas ära, miks Belgia osalemine prantslastega Mali konfliktis, Mali sõjalises konfliktis on siis halb, et kuidas siis minnakse demokraatiat viima sinna, kus seda tegelikult pole vaja. Ehk siis minnakse ennetavat sõda tegema. Ennetav sõda mõnes mõttes on hea, mulle meeldib, kui mässulised enne maha lüüakse, kui nad suudavad midagi ise teha, et siis minna neid maha võtma. Aga sellega on liiale mindud viimasel ajal igal pool, Süürias, Egiptuses, Malis, varsti jõuab Iraani tõenäoliselt. Ma kujutan ette, et selline sõnavõtt Eestis oleks tõeliselt furoori tekitav. Ma loodan, et selliseid poliitiku tekitab veel ja meile tekivad inimesed, kes on nõus niimoodi asju välja ütleva. Kui oli nüüd see ämma kingitus, mis läks reformierakonna toetusteks, Mart Raud, ei Mihkel Raud, kumb ta on, Mihkel Raua vend, see rektor, tema tegi ju ülikriitilise asja, põhimõtteliselt ütles, et Nõukogude Liit on tagasi ilma selle Nõukogude Liiduta poliitilises olukorras. See oligi see, mis meelelt tõstis tähelepanu, et keegi üldse julgeb niimoodi välja öelda asju Ja teine asi, millele pööras tähelepanu oma kultuuriuuringute loengus ka Maarja Lõhmus, tema oli ka mingi ettekande teinud, ma võin saata, see läheb tegelikult ehk sinu asjaga kokku.. Just nagu sõnakasutus, nagu nad oleksid ülimalt pedantsed ja sellised, et poliitikutel ei oleks vaja palju pingutada, et mööda laveerida oma poliitiliselt korrektsete vastustega, kuni selle hetkeni, mil pärast seda ettekannet vist nädal hiljem, Mart Saar, ei Margus Saar küsis etv Aktuaalse kaamera otse eetris, Gräzin reageeris sellele, et kas varastatakse veel. Ja see tõstiski nüüd, et mismõttes, ERR-is on selline sõnakasutus. Aga seda ongi vaja just. Miks nimetada asju nii, et kas seda tehakse veel ja varjatud annetus, see on vargus ju tegelikult,okei mitte annetus ei ole vargus, aga teatud asjad, kasutatakse mingit imelikku sõna, kuigi on teada, et asi on vargus. See on petmine,see on midagi muud. Ütledeki, et poliitik petab, mitte et poliitik teeb midagi muud, mis sõna praegu kasutatakse. See on ka muidugi üks asi, mis mind natuke häirib, aga ma ei oska ise midagi ette võtta, et parandada seda asja. Tõesti, nimeta õigete nimedega, kui on vargus, siis on vargus.

LK: Sa just enne mainisid, et mõnes mõttes on seadused liiga piiravad. Aga mis sa arvad, kas eetikakoodeks on ajakirjanduse suhtes liiga piirav või annab piisavalt õigusi? Kuidas sa suhtud, kas seda peaks parandama?

KM1: Ma ei ole sellega nii detailideni tuttav, aga mina leian, et ta ei piira ja ta ei anna ka väga palju õigusi. Minu meelest ta on olemas ja olgu olemas, suurepärane, et on olemas. Ta ei piira mind töö tegemisel, samas ta ei anna mulle piisavalt õigusi, nii et tubli kirjatükk.

LK: Kas selle pika intervjuu ja ajakirjanduseetika peale on sul veel midagi lisada?

KM1: Tubli, Priit, endiselt õpetab seda lauset,töötav, kasutan igapäevaselt ise ka, kui lugusid kirjutatan. Ja kusjuures tõesti töötav, selle peale olen ikka väärt infot saanud. Aa,tead, ma unustasin seda rääkida ja seda rääkida.. Aga mis ma oskan enda kohta lisada ja üle rääkida,

ongi see, et eetikakoodeks tiksuh koguaeg kuskil kuklas, aga mitte ainult konkreetselt see asi, vaid eetiline mõtlemine. Kõik on ikka ajakirjanikus kinni, kui ta tahab, ta leiab viisi sealt mööda minna. Sama asi oli, et peaminister sai võidu Õhtulehe vastu, kes väitis, et näed, see on nüüd meie arusaam. Samas peaminister ütles, et näed, see on tsitaadina pandud ja mina sellist asja ei ole öelnud, et sind kuulatakse pealt vms Ja ta võitis selle, kohus leidis, et see on ikka piisava tsitaadina kirja pandud ja see on vale. Tegelikult põhimõtteliselt ka Õhtulehel oli õige, aga see on see piiri peal parafraseerimine ja kohus leidis natuke teist asja. Aga eetiliselt mina ei oleks ka pannud sellist asja, isegi kui tegelikult oli võimalik seda välja lugeda. Ma ei oleks pannud ka kuidagi teistmoodi sõnastanud asja, sest vaadates peaministri tegelikke tsitaate, siis mina ei oleks midagi sellist välja lugenud. Kui inimesed tahavad, nad näevad selle ära, nad leiavad selle augu üles ja teevad selle ära. Ja tõenäoliselt on neil lehtedel nii kõvad advokaadid ka, et nad räägivad musta valgeks. Teisalt, kui inimene on normaalne, asjalik, tubli, eetilise mõtlemisega ja kõike muud seda, siis ta saab hakkama ka ilma eetikakoodeksita. Ta mõtleb, mis on õige ja mis mitte ja ta saab hakkama sellega, vähemalt mina saan.

LK: Aga mis sa arvad, sinule ilmselt ilmus eetikakoodeks kõige varem koolis?

KM1: Jah.

LK: Mis sa arvad neist ajakirjanikest, kes ei olegi seda õppinud, kas seda eetilist mõtlemist on võimalik omandada ka loogikaga või kogemuse käigus?

KM1: Ikka on. Mõtle ennast vastaspoole positsiooni. Ja kui sa tunned, et sulle tehakse liiga, siis mõtle natuke veel. Küsi kellegi käest ja kuidagi saad selle kätte. Ja muidugi lõpuks sulle jõuab kohale, mida tohib teha ja mida mitte. Ja kui sul tõesti puudub selline eetiline mõtlemine, sa paneksid absoluutselt kõik asjad sisse, sa läheksid soriksid prügikastis, musta pesu kastis ja tooksid kõik rahvale nähtavale, sest aga see on huvitav ju, ta on avaliku elu tegelane, siis see ei ole normaalne. Aga seda kõike on ikkagi võimalik arendada, kui sa tahad seda, kui sa tead, et sul on sellega probleeme, siis on ikka kuidagi võimalik paika saada.

LK: Et kõik sõltub inimesest endast?

KM1: Jah. Aga ma olen natuke kehvast positsioonis, sest mina usun, et ma olen päris eetiline inimene. Ja seetõttu mul ei ole probleeme sellega.

LK: Olgu. Aitäh Sulle.

Intervjueeritav: KN1
Intervjuu aeg: 06.02.13
Intervjuu koht: Kohvikus

LK: Kirjelda palun oma senist töökogemust ajakirjanikuna. Millal alustasid, kus ja kuidas oled liikunud?

KN1: Ma alustasin üliõpilaslehes kooli kõrvalt siis äkki..2006. Seal olin umbes aasta, siis läksin Tartu Ekspressi tööle, kus olin ka ligi aasta ja nüüd olen viis aastat peaaegu olnud Tartu Postimehes.

LK: Aga sa õppisid Tartu Ülikoolis siis ajakirjandust. Kas bakalaureuses või magistris?

KN1: Ma pole bakalaureustki ära lõpetanud, sest töö kõrvalt enam ei jõudnud ja nüüd on ainult avatud ülikoolis võimalik, aga see jälle nõuab raha, kas raha või aega, mõlemat.

LK: Kui palju või millises väljaandes oled seda eriala õppinud?

KN1: No kindlasti Tartu Postimehes kõige rohkem.

LK: Too näited, mida see sulle kõige rohkem õpetanud on.

KN1: Kontrollimist. Faktide kontrollimist peamiselt.

LK: Mitte ainult kirjavigade kontrollimist, vaid ka üldine taustainfo jms?

KN1: Taustainfo on üks asi, aga just nimelt igasugused nimed ja muud asjad, vead tulevad sisse nii, et sa ei pane tähelegi. Just selliste asjade viis korda üle vaatamine.

LK: Ja Tartu Postimehes on see kontroll range?

KN1: Jaa. On küll. Aga alati on nii, et kui autor ei pane tähele, et keegi teine enam võib-olla seda nime või kuju täpselt ei tea, ma toon praegu nimede näite, siis lipsabki selle nelja inimese käest lihtsalt viga läbi ja on järgmisel päeval lehes. Kui ise ei kontrolli, siis võib viga alati sisse jääda.

LK: Sa mainisid, et fakte peab üle vaatama. Aga millised põhimõtteid või väärtuseid ajakirjanikuna sa veel pidevalt püüad jälgida ja nendest alati oma töös kinni pidada? Mis on see kõige olulisem?

KN1: No minu jaoks kõige olulisem on see, et inimene saaks kajastatud nii, nagu ta ise on ennast välja käinud. Ka sellise keerulisema loo puhul, kus on kaks poolt, siis üritada inimest välja näidata nii, nagu ta ise on üritanud ennast välja näidata, mitte hakata talle pähe pookima n.ö teise poole negatiivsemaid...

LK: Hinnanguid?

KN1: Jah, hinnanguid. Seda on suhteliselt raske teha, aga jah..

LK: Kas võib öelda, siis et sinu jaoks on väga oluline loo ausus ja tasakaalus olemine?

KN1: Ma sellele küsimusele ei saa ei vastata.

LK: Kas sa pidasid seda silmas?

KN1: Ma pidasin silmas pigem seda, et inimene, kes on minuga rääkinud, ei tunneks, et teda on kuidagi moonutatud või tema antud infot on kuidagi moonutatud.

LK: Kuidas seda saavutada kõige paremini, et inimene tunneks, et ta räägib kellegagi, keda saab usaldada, kes ei moonuta tema sõnu? See oht on alati olemas ju?

KN1: No seda ei saa. Inimestel üldjuhul on alati mingi eelarvamus. Need, kellel on mingid halvad kogemused juba varasemast, neil tihti ei olegi usaldust. Seda usaldust mina luua ei saa tegelikult. Nüüd oleneb, millise kogemuse ta minuga saab, et kuidas ta edaspidi käitub. Mul läks küsimus meelest...

LK: Põhimõtteliselt saan aru, mida mõtled. Kui minna ajakirjanduseetikakoodeksi juurde, siis kas sa oled seda lugenud?

KN1: Jah. Vaatasin täna ka veel üle igaks juhuks.

LK: Aga mis olukordades või millal lugenud oled? Kas sageli või pigem harva?

KN1: Seda on ausalt öeldes tulnud ette paar korda, siis kui on tulnud kuskil jutuks. Aga näiteks viimase aasta jooksul, ma arvan, et ma ei ole kordagi ette võtnud. Peamiselt on need ju kõik sellised asjad, mis on loogilised. Siin ei ole sellised asju, et pead ajama sõrmega taga, et kas ma nüüd teen õigesti või valesti. Üldjuhul on see selline üldine eetika.

LK: Sa mainisid, et kui on tulnud jutuks. Oled sa kellegagi ka süviti selle üle arutanud?

KN1: Ei. Pärast kooli küll mitte.

LK: Aga ise kasutanud seda ajakirjanikutöö kõrvalt? No näiteks vaadanud mingit punkti või printsiipi üle, kui ei ole ise kindel olnud?

KN1: Olen vaadanud siis, kui ma hakkasin tegelema laste teemadega. Kontrollisin üle seda, mida öeldakse laste pildistamise ja lastega rääkimise kohta, aga..jah.

LK: Okei. Sa mainisid, et see on selline loogika, mida võib-olla iga päev üle kontrollima ei pea? Aga on see sinu arvates siis üldse oluline, et see on olemas, kui see n.ö on juba kujunenud ajakirjanikele loogiliseks?

KN1: No võib-olla ei ole. Selles mõttes, et ma ise kasvasin kristlikus kodus ja suurem osa nendest asjadest on nagu sisse trambitud, mitte küll ajakirjandusega seoses, aga lapsest saati. Samas on see väga hea alus, kui tekib mingeid vaidlusküsimusi, et kuidas on õige või kuidas ei ole.

LK: Aga praegu kui vaatad Eesti ajakirjandust, loed lehte, vaatad oma toimetuses ringi, on see oluline mõjutaja või pigem selline asi, mis seisab ja niivõrd enam ei kasutata?

KN1: Ma ei ole kuulnud, et näiteks toimetusesiseselt viidatakse ajakirjanduseetika koodeksile. Aga öeldakse lihtsalt, et nii ei tehta, nii ei ole õige. Kõik teavad, et dokument on kuskil olemas, need on printsiibid, millest lähtutakse, kas need on nüüd sõna-sõnalt samad, mis on koodeksis või on ajakirjanikel endil eetika välja kujunenud. Ma ei tea, kas see on nüüd nii oluline, peasi, et õigesti käitutakse.

LK: Aga kui võtta tavaid, mida ajakirjanik peaks arvestama, kui teeb lugu ja kogub materjali, siis millised on kõige olulisemad, mida ta peab jälgima ja arvestama, kui ta oma lugu teeb?

KN1: Mida sa täpsemalt silmas pead?

LK: Üleüldiselt, millised on sinu arvates esmased asjad, mida ta peab üle kontrollima või vaatama või millesse peab põhjalikumalt süvenema isegi pärast intervjuude tegemist? Eriti näiteks noor ajakirjanik, kellel võib-olla ei ole nii palju töökogemust.

KN1: Mul ausalt öeldes ei tule ette, mida sa selle küsimusega mõtled või minult ootad.

LK: No ma mõtlen näiteks seda, et peab fakte üle kontrollima või lugu peab olema tasakaalus, et kui on mitu osapoolt. Mis on esmane, mida sina jälgid, kui lugu teed? Sa saad endale allikad, teed intervjuud ära, sul on materjal olemas, aga mida sa edasi teed?

KN1: No loo kirjutamisel ma ikkagi jälgin seda, et kõik saaksid sama palju sõna. See on nüüd konfliktlugude puhul. Aga et oleks pikemate lugude puhul vähemalt kaks allikat, veel parem, kui rohkem, see ei ole alati lihtne leida. Ja need allikad oleksid usaldusväärsed, keda ma kasutan. Ja juhul, kui ei ole, siis vahetada need välja teiste vastu.

LK: Kuidas sa määrad selle usaldusväärsuse?

KN1: Google otsing on väga hea abi. Kui tuleb Google otsingust välja, et see sama inimene on varem näiteks väga konfliktse taustaga või midagi sellist, siis ma tean, et ei pruugi olla hea mõte teda kasutada, sest ma tean, et ta võib mulle valetada, et saada oma tahtmist.

LK: Sa mainisid allikate kasutamist ja allikate valimise olulisust. Äkki sa proovid vaadata nüüd eetikakoodeksit ja leida mõne punkti, mis sellest räägib.

KN1: Allikatest?

LK: Jah, sellest, mille sa välja tõid..

KN1: Mm.. Siin.

LK: 3.5. Kui sa loed seda, on see sinu arvates hästi sõnastatud või võiks seal midagi parandada?

KN1: Jah, ma ei tunne küll, et siin midagi võiks teistmoodi sõnastatud olla.

LK: Oled siis sellega täitsa nõus, on oluline punkt, millest lähtuda?

KN1: Ei, absoluutselt. Iseasi muidugi see, kuidas toimetuses on tööjaotus, üldjuhul ei ole ikkagi toimetuse, kes kontrollib ainult, vaid konkreetne inimene. Vähemalt meie toimetuse puhul on see ajakirjanik.

LK: Ma võtaksid osad punktid veel. Näiteks 1.5 kohe esimesel leheküljel. Kui sa seda loed, kas sa näed siin mingit eetilist dilemmat või konflikti, et on kaks erinevat väärtust, ajakirjanik peab otsutama. Kuidas sa seda punkti tõlgendad?

KN1: Väga palju tõlgendada ei ole. Ongi nii, nagu on öeldud, et iga kord, kui ma kellelegi helistan selle eesmärgiga, et küsida temalt intervjuud, pean ma kõige pealt ise kaaluma, kas seda oleks temal vaja üldse anda, kuidas see talle endale mõjub, et ta mulle intervjuu annab. Ja kas see on piisavalt oluline teema, et üldse tema eraellu või tööellu sekkuda. Kui palju on ta teisi kannatama pannud või no neile kannatusi põhjustanud, kõik sellised asjad.

LK: Aga kui ongi selline juhtum, et teed lugu ja üks allikas avaldab sulle infot, mis on loo seisukohast oluline, aga sa tead, et kui sa selle avaldad, põhjustab see allikale kannatusi. Millal sa otsustad, kas rohkem on vaja inimestel infot teada või mõtled rohkem allika peale?

KN1: Oleneb, kuidas ta selle info mulle andis. Kui inimene teab, et ta räägib ajakirjanikuga ja vabatahtlikult annab selle info välja ja see on loo seisukohast oluline, siis loomulikult ma panen selle loosse sisse, eriti kui ta pole mulle öelnud, et see ei ole selline info, mis on ainult mulle mõeldud. Kui inimene on avalikult ja vabatahtlikult selle välja öelnud, siis ma ei näe põhjust, miks..No loomulikult ei ole mul olnud tegemist nii tundlike lugudega, kus ma oleks reaalselt pidanud kaaluma sellist olukorda, ma ei oma kogemust sellises asjas. Aga üldjuhul jah, kui allikas on ise info juba välja öelnud.

LK: No ma võin näiteks tuua sotsiaalsed teemad, kui räägitakse näiteks tervishoiust. Ja ma olen ka näinud, et kasutatakse mingit inimest allikana ja räägitakse tegelikult väga isiklikku informatsiooni, võib-olla negatiivset informatsiooni selle inimese seisukohalt. Ja mõnikord kasutatakse seda inimest, kuigi võib-olla see kahjustab teda. On see õigustatud või mis sa sellest arvad?

KN1: Mm..

LK: Oled sa näinud mõnda sellist lugu, kus sa näed, et allikale on tehtud n.ö liiga sinu arvates?

KN1: Eee..

LK: Ei meenu?

KN1: Ei, asi ei ole selles, et ei tuleks meelde. No otseselt ei tulegi. Aga see on pigem selline suhtumise küsimus. Üldiselt selliste lugude puhul ei ole ajakirjanik mitte ise läinud tema juurde, vaid on inimene käinud ja olnud nõus oma tervisest rääkima. Minu arvates on artiklist raske seda ära kasutamist näha, sest me ei tea, kui palju inimene rääkis. On inimesi, kellel on meeletu tähelepanuvajadus, nad on nõus rääkima oma seedimisest ja kõiges muust avalikult, neil ei ole mingit probleemi sellega.. Ma ei ole näinud sellist asja otseselt.

LK: Aga näiteks, kui sul on konfliktilugu, kus sul on kaks allikat ja üks allikas süüdistab teist. Kui see info läheb väga kriitiliseks üksteise suhtes, millal sa otsustad, mida jätta sisse või kas jätadki kõik sisse, kuna ta teadis, et rääkis ajakirjanikuga ja see on loo seisukohast oluline. Või sa ühel hetkel kaalud, et see läheb liiga üle piiri, võib minna selliseks n.ö materdamiseks?

KN1: Ei no alati on ju võimalik sellised asjad panna lühendatult kokku ja ei pea fakte üldse välja tooma. Eks see ole, et sa tunned selle piiri alati ise ära, kust sa üle ei lähe. Igasugused sõimamised, neid tsitaatidesse ei panda. See on tegelikult väga palju tunnetuse küsimus, seda ei saa öelda, et kui ta ütleb teise kohta mingi halva sõna, siis sealt läheb piir.

LK: Okei. Aga 3.2 on samal lehel, räägib siis meediaga kogenematutest inimestest. Kuidas selle punkti kokku võtad ja seda tõlgendad?

KN1: Ma ei tõlgendaks ega võtakski seda kokku. Ma räägiks pigem seda, et see tuleb välja näiteks persoonilugude tegemisel. Kui sa räägid inimesega mitu tundi järjest ja üsna isiklikel teemadel, siis vahel tundub küll, et inimene unustab ära, et kõik see, mida ta mulle räägib, võiks potentsiaalselt minna artiklisse. Siis ma olen küll aeg-ajalt jätnud välja sellised asjad, mida ma ei tahaks, et minu kohta ajalehes öeldakse. Inimene on mulle seda küll rääkinud, aga vahel nad ei teadvusta.

LK: Aga mis sa arvad, kas intervjuu käigus kuidagi sekkuda või vihjata oleks veider? Tuletada meelde, et kas sa ikka tead, et sa räägid ikkagi ajakirjanikuga mitte südamesõbraga?

KN1: No samas jälle see rikuks kõik asja ära. Ta läheks võib-olla krampi ja siis edasine suhtlus..Ma olen ikkagi ise selekteerinud ja inimene vaatab ise pärast loo üle.

LK: Kas võib öelda, et dilemma ongi selles, et ajakirjanik saab küll palju infot, aga ajakirjanik peab tegema valikuid just inimlikul tasandil?

KN1: Absoluutselt.

LK: Nii, siis 4.9 järgmisel lehel räägib eraelu puutumatust rikkuvatest materjalidest, avalikust huvist ja inimese õigusest privaatsusele. Millist dilemmat sa siin punkti puhul näed või kas sa näed üldse dilemmat?

KN1: No tegelikult meil kohalikus lehes tuleb üsna sageli seda ette, et kas see teema nüüd on piisavalt oluline ka kohalikus vaatepunktist, etminna inimese enda maa peale sõna otseses mõttes. Näiteks kolleeg tegi lugu ühest majast, see oli eramaja kuskil Tammelinna ja oli tehtud ettekirjutis, et tuleb mingi osa maha lammutada. Seal tekkis meil toimetuses ka pikk arutelu, et kas see on nüüd piisavalt oluline asi, et minna inimest torkima ja tegema selle kohta mingi artikli või tuleks see sinna paika jätta. Aga sel puhul oligi, et ilmselt on veel selliseid inimesi, kes ei tea nendest seadustest, mis linnas on, et tuleks ikkagi kergitada seda teemat. See on ikka iga teema puhul. Õnneks ajakirjanik ei ole üks, sest tal on terve toimetuse ümber, kes annab oma arvamuse juude, kas siis toetab seda otsust või jällegi leiab, et ei ole vaja, ei ole oluline.

LK: Ühesõnaga see on selline küsimus, kus võib tekkida pikk arutelu, see ei ole nii lihtne teema?

KN1: Jah.

LK: Olgu. Me vaatasime nüüd mõnda erinevat küsimust ja dilemmat, mis võib tekkida. Kas sulle meenub sinu praktikast või töökogemusest mõni olukord, kus sul on sarnastel teemadel tekkinud küsimus, mis ma teen nüüd või oled küsinud abi toimetuselt? On sul mõni selline olukord olnud?

KN1: Mm..Jah, on kindlasti.

LK: Oskad sa mõne näite tuua?

KN1: No selle persooniloo näite tõin, ma küll ei mäleta täpselt, mis see oli, mis ma välja jätsin. Ja siis, kui ma tegin Postimehe alguses tarbija lugusid, siis seal tuli ka aeg-ajalt vastikuid juhtumeid ette, aga ma ei oska küll nüüd konkreetseid näiteid tuua.

LK: Olgu.Eetikakoodeksi kasutamisest rääkides, mis sa arvad, millal on õigem eetikakoodeksit kasutada, kas siis, kui sa teed lugu ja kogud materjali või siis, kui sul tuleb oma seisukohti kaitsta, sest keegi esitas kaebuse?

KN1: No tegelikult tuleks seda kasutada algusest peale, ta peab sul meeles olema. Ei tohi lihtsalt selle vastu eksida, siis ei ole seda pärast vaja kasutada.

LK: Kuidas praktikas tundub?

KN1: Nojah..praktikas tundub, et ilmselt läheb vist ikka nii, et kui keegi tuleb ähvardama kohtuga, siis võetakse eetikakoodeks alles lahti. Mina leiangi, et ta ei pea sul olema kogu aeg täpselt ees, aga sa pead teadma põhimõtteid, mis on. Aga mitte, et sa punkti viisi tõesti mäletadki, et iga kord enne kui kedagi intervjueerid, lasedki need punktid kõik peas läbi, et ega ma nüüd midagi valesti ei teinud. Aga eks ilmselt see on ka selline asi, et alguses on neid eksimusi rohkem ja hiljem sa juba tead, oled valesti teinud, oled vastu näppe saanud korduvalt ja jäävad need asjade meelde läbi enda õppimise ja enda vigade.

LK: Kogemus õpetab?

KN1: Oojaa.

LK: Mina olen ka tähele pannud materjali läbi töötades, et sageli kasutatakse siis, kui tuleb kaebus. Mis sa arvad, miks see on nii? Muidu on enam-vähem, et mõtled, et tead neid asju, aga kui tuleb kaebus, siis võetakse paber ette, et näe..

KN1: No see on see, millega saab ennast kaitsta. Kui midagi muud ei ole, siis..

LK: Kas eetikakoodeksit võibki nimetada siis ajakirjaniku kõige paremaks kaitseks?

KN1: Jah, kindlasti. Sest see on hea, on need nõuded kusagil paigas. Ma arvan, et tegelikult võiks ka allikatel olla see kusagil silma all, et nad teaksid, et selline asi on olemas, sest paljud ju ei teagi, et on selline eetikakoodeks paika pandud ja kirjalik.

LK: Kas eetikakoodeksis, kui sa nüüd vaatasid üle, on seal midagi, mida tuleks muuta, parandada või hoopis ajakohastada?

KN1: Ma ei tea, kas muuta või parandada, aga see on suhteliselt lühike. Ma ausalt öeldes olin üllatunud, kui ma seda täna uuesti üle lugesin, et kas ongi juba kõik. Ma eeldan, et inimesed, kes selle kokku on pannud, on siiski kõik läbi kaalunud ja ehk hoiavad ka nüüd silma peal, kui on vaja midagi muuta. Meil on allikakaitse seadus üldiselt, nii et ilmselt saab edaspidi rohkem seda kasutada.

LK: Nojah. Aga ma mõtlen just seda, et ajakirjanik, kes just tuleb tööle, tal ei ole nii palju töökogemust. Ta loeb neid punkte, võib-olla ta kohe ei mõista neid punkte, mis nende taga on. Mis sa arvad, kas sellel tasemel peaks koodeksit parandama, lisama sinna näiteks mingeid näiteid? Või on pigem ikka see, et tuleb kogemusega?

KN1: See tuleb kogemusega. Ja no üldiselt koolis minu arust ka, vähemalt Priit Pullerits võttis ka neid eetikaküsimusi päris põhjalikult läbi. Ma mäletan ise tema loengust, et mingi asi tuli mulle väga suure üllatusena. Tema tõi just näiteid, siis ma mõtlesin, et et no kui niimoodi vaadata, siis küll. Algajale ajakirjanikule võib-olla näited kuuluvad ära, samas suur osa neid tuleb ju ikkagi koolist, nii et võiks eeldada, et midagi nad on seal saanud.

LK: Nii et kui Tartu Ülikooli põhjal võtta, siis sealt saab seda eetikateooriat ikka?

KN1: Mmhm.

LK: Olgu. Ma palun sul vaadata eetikakoodeksit veel ja otsida välja see koht, mille järgi ajakirjanik vastutab. Mis on see, mille eest ajakirjanik koodeksi järgi vastutab?

KN1: Ma ei mäleta, kus kohas see punkt on..Aa, vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon.

LK: Kas sa oled selle sõnastusega nõus, on see esitatud piisavalt selgelt? Või on midagi veel, mille eest ajakirjanik vastutab, aga seda pole siia kirja pandud?

KN1: Iseenesest võiks olla ka vastutus allika ees, aga minu arust oli see kusagil, mingist teisest punktist jooksis läbi, et tuleb pidada lubadusi..

LK: Jah, see on 3.2.

KN1: Jah. Kui need kaks asja kokku panna, siis põhimõtteliselt oleks koos.

LK: Aga mis sa arvad, kas oleks parem, et need on siin üleval vastutuse all üheskoos või niimoodi eraldi?

KN1: No siin on ta teemaga kooskõlas, nii et ilmselt ta on oma õiges kohas siin ikkagi.

LK: Olgu. Ja siis tahaksin, et sa vaataksid, mida ütleb ajakirjanduseetikakoodeks avaliku elu tegelase kohta?

KN1: 1.6

LK: Mis sa sellest punktist arvad, avaliku elu tegelase käsitlemisest siin?

KN1: Siin on...aa, on ikkagi sees ka need, kes iseennast ja oma loomingut eksponeerivad. Eks ta ikka hõlmab kõiki, kes ajakirjandusest läbi käivad.

LK: Et ühesõnaga arvad, et sellest definitsioonist saab ülevaate, mida avaliku elu tegelane kujutab endast?

KN1: Jah.

LK: Aga mis sa arvad, kas alati on see tähelepanu ja kriitika õigustatud? Kui ta ongi kõigile nähtav ja pidevalt meedia tähelepanu all. Või siis, kui näiteks asi läheb isiklikuks, tuleb ikkagi temaga arvestada nagu teistegi allikatega. Või on see, et ta on avaliku elu tegelane ja...?

KN1: No üldjuhul on avaliku elu tegelastega siiski see, et nemad suhtlevad ajakirjandusega peaaegu igapäevaselt ja nad oskavad ennast paremini kaitsta, nendega ei pea olema nii õrn ja ettevaatlik. Selles mõttes, kas suurem kriitika on õigustatud, aga suurem tähelepanu kindlasti.

LK: Kas sa ise oled teinud palju lugusid just avaliku elu tegelastest?

KN1: Ei, ei ole eriti. Aga nendega on tunduvalt lihtsam suhelda.

LK: Oskavad anda ilusaid vastuseid?

KN1: Jaa, seda küll, neil jutt jookseb palju paremini. Nad teavad, mida neilt oodatakse ja kuidas endast õiget muljet jätta.

LK: Tegelikult oleme suhteliselt lõpus juba. Ma küsiks sinu käest, milliseid eetilisi konflikte oled sina märganud Eesti ajakirjanduses? Kui sa üldse loed uudiseid, siis mida ajakirjanikud kõige sagedamini rikuvad?

KN1: No online-ajakirjanduses on kindlasti see, et alguses saab sõna ainult üks inimene, siis läheb aega, enne kui sinna jõuab teine inimene. Ma ise olen küll päev otsa arvuti taga ja vahel on nii, et iga viie minuti tagant vajutad refreshi ja vaatad, kas on midagi juurde tulnud ja ilmselt ka paljud kontoritöötajad. Aga paljud inimesed, kes käivad näiteks kaks korda päeva jooksul sealt interneti lehelt läbi, näevad seal ainult ühepoolset kajastust ja teevad sellest omad järeldused. Ja kui nad järgmine kord sinna tulevad, siis on see teema juba ammu mujale liikunud ja nad ei saa teada, mida teisel osapoolel öelda oli. See on praegu väga tugev minu arust interneti tulekuga ja interneti ajakirjandusega.

LK: Mis sa arvad, kuidas seda parandada saaks?

KN1: See on juba väga majanduslik küsimus. Niikaua, kuni klikid raha teenivad, käib kõik online kiiruse peale. Ja niipea, kui kellegi käest mingid sõnad kätte saadakse, lähevad need kohe üles. Mina kahjuks jah ei oska öelda, kust kohast võiks tempot maha tõmmata seal.

LK: Viimasel ajal on juttu olnud, et ajakirjanduseetikakoodeks just enam online ajakirjanduse puhul ei toimigi.

KN1: Jah.

LK: Mis sa arvad, kas online-le tuleks teha eraldi eetikakoodeks või tuleks siia panna eraldi punkt „online ajakirjandus” või kas selline ajakohastamine aitaks?

KN1: Ma arvan, et see ei oleks ajakohastamine, see oleks lihtsalt eraldi tegemine online ajakirjandusele. Ma arvan, et senikaua, kuni ta kannab ajakirjanduse nime, ei tohiks ta eraldi olla, peaks alluma ajakirjanduse reeglitele.

LK: Aga peale selle ei tule midagi pähe, vaadates ajalehte, televisiooni?

KN1: Ei oska öelda.

LK: Kas sul on midagi, mida sa ise tahad öelda või kommenteerida selle teema kohta?

KN1: Tundub, et üldjuhul see ikkagi oleneb konkreetsest inimesest, kuidas ja milliseid reegleid ta jälgib, kuidas ta suhtleb allikatega ja kuidas kajastab seda kõike. Ei saa nagu mingeid üldistusi väga teha, et kui palju ajakirjanikud eetikakoodeksit või eetikat jälgivad.

Intervjuueeritav: KN2

Intervjuu aeg: 24.04.13

Intervjuu koht: e-maili teel

LK: Kirjeldage palun oma senist töökogemust ajakirjanikuna.

KN2: Minu senine töökogemus hõlmab kolmekuulist reporterikogemust Pärnu Postimehes. Samuti olen viimased poolteist aastat kirjutanud Pärnu Postimehele iganädalasi muusikaarvustusi. Lisaks on minu kirjutisi avaldatud sellistes väljaannetes nagu Looming ja Muusika.

LK: Kus ja kuidas olete seda elukutset õppinud?

KN2: Enne Pärnu Postimehes suverporterina töötamist oli minu ainsaks koolituseks Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumis valikainena läbitud meediakursus, mille juhendajaks oli tol ajal Piret Tali. Hetkel olen teise kursuse tudeng Sussexi Ülikoolis, kus omandan kaht kraadi, millest üks on meedia. Ehkki tegemist on üsna teoreetilise õppekavaga, usun, et tänu sellele vaatan ajakirjandusväljaandeid ja iseend selles süsteemis kriitilisema pilguga kui konkreetselt praktilisele haridusele tuginedes.

LK: Millised on Teie kui ajakirjaniku peamised väärtused ja põhimõtted, millest püüate alati oma töös kinni pidada?

KN2: Püüan olla alati ja kõiges aus ning mitte kallutatud ühegi institutsiooni või korporatsiooni huvide suunas. Eelkõige üritan jääda ausaks iseenda seisukohtade suhtes. Samuti usun, et ajakirjanikutöös on oluline jälgida, et minu töö ning jagatud info tõttu ei saaks kannatada keegi, kes pole seda ühiskondlike normide või seaduse järgi ära teeninud.

LK: Kas olete ajakirjanduseetikakoodeksit lugenud? Mitmel korral ja mis olukordades?

KN2: Olen eetikakoodeksi sisuga põhjalikumalt tutvunud kahel korral: esmalt gümnaasiumis läbitud meediakursuse raames ning teist korda enne reporteritöö alustamist Pärnu Postimehes. Samas olen ülikoolihariduse omandamise jooksul põhjalikumalt tutvunud erinevate Ühendkuningriigi eetikakoodeksitega (näiteks BBC juhend ajakirjanikele), mis on mulle eelkõige kasuks tulnud kooli jaoks meediaanalüüsi või ajakirjanike eetikaprobleemidega tegelevate essee kirjutamisel. Kuna kõik need eetikakoodeksid on sisult pea äravahetamisi sarnased, loeksin ka need samasse hulka Eesti Ajalehtede Liidu poolt publitseeritud eetikakoodeksiga.

LK: Kas olete arutlenud eetikakoodeksi üle? Kellega?

KN2: Jah, esmalt gümnaasiumi meedia valikkursuse klassiruumis toimunud arutelus klassikaaslaste ja juhendaja Piret Taliga, hiljem ülikooli seminarides kaastudengite ja tuutoriga.

LK: Kas Teie arvates tuleks eetikakoodeksis midagi muuta/parandada? Mida?

Ma ei pea end (veel) piisavalt pädevaks, et koodeksile konkreetseid etteheiteid teha, aga kindlasti usun ma, et selle aeg-ajaline uuendamine oleks sellele ainult kasuks.

LK: Millistes olukordades olete ajakirjanikuna eetikakoodeksit kasutanud?

KN2: Otseselt pole eetikakoodeks minu töös kasutamist leidnud, kuna teemad, mida enda kirjutistes kajastanud olen, ei ole olnud enda olemuselt nii tundlikud, et oleksin eetikakoodeksi lugemist vajalikuks pidanud. Pigem olen sellesse suhtunud kui taustateadmisesse enda seisukohtade avaldamisel näiteks arvamusalustades.

LK: Kelle jaoks on ajakirjanduse eetikakoodeks oluline? Millistes olukordades? Selgitage.

KN2: Usun, et ajakirjanduse eetikakoodeks on oluline kõigi praktiseerivate ajakirjanike jaoks, ent enim läheb seda tõenäoliselt vaja reporteritel, kes tegelevad ühiskondlikult tundlike teemade või uuriva ajakirjandusega.

LK: Millal on eetikakoodeksit üldiselt rohkem tarvis- loo tegemise/avaldamise käigus või enda argumentide kaitseks, kui on esitatud kaebused? Põhjendage.

KN2: Usun, et koodeksi suurem funktsioon on selle kasutamine loomisprotsessi käigus. Ajakirjanduseetika põhimõtted, olgu nad sõnastatud antud eetikakoodeksis või mitte, peaksid kuuluma iga loo kirjutamisprotsessi ja toimetamise juurde. Eetikakoodeksi kasutamine kaebuste puhul peaks pigem jääma erandiks kui reeglaks.

LK: Palun sõnastage mõned hea tava käitumisprintsiibid, mida ajakirjanik peaks materjali kogumisel/avaldamisel silmas pidama.

KN2: Usun, et ajakirjaniku kohus on teha kindlaks enne info laiemale avalikkusele esitamist, et nad ei tee sellega liiga inimestele, kes seda ära teeninud ei ole. Materjali kogumisel on oluline teha inimestele selgeks, et nende öeldu on selle välja ütlemise hetkest avalik info.

LK: Kas Teie nimetatud tavad on kirjas ka eetikakoodeksis? Palun otsige neist mõni koodeksist üles. Kas siin on need sõnastatud selgelt või tuleks midagi Teie arvates muuta?

KN2: „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.“ (1.5)

KN2: „Ajakirjanik, kogudes materjali avaldamise/edastamise jaoks, peab teatama vestluspartnerile, et ta on ajakirjanik ja millise väljaande/jaama juurest. Soovitav on teatada ka, mille jaoks informatsiooni kogutakse.“ (3.1)

KN2: Usun, et antud põhimõtted on sõnastatud üsna selgelt, ent näen nende tõlgendamisel ka probleeme (vt küsimus 13).

LK: Nüüd vaatame ajakirjanduseetikakoodeksist keskseid mõisteid ja punkte. Palun lugege neid ja selgitada, milliseid dilemmasid ja väärtuste konflikte näete.

LK: Ajakirjanduseetikakoodeksi 1.5 „Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada.“ Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?

KN2: Tõlgendaksin seda järgmiselt: ajakirjaniku kohus on teha kindlaks, et avaldatud informatsiooni olulisus kaaluks üles kannatused, mida see inimestele põhjustada võiks.

KN2: Antud punkt on üsna vastuoluline võttes arvesse eetikakoodeksi konfidentsiaalsust puudutavaid põhimõtteid. Isiklikult arvan, et igasugused põhjendamatud kannatused peaksid olema tabu ajakirjanikutöös.

LK: Ajakirjanduseetikakoodeksi 3.2. „Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.” Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?

KN2: Minu tõlgendus: ajakirjanik ei tohiks kasutada ära inimeste kogenematust meediaga suhtlemisel, ent/ning(?) peaks neile alati enne selgitama, millesse nad end segavad.

KN2: Minu jaoks mõjub antud põhimõtte puhul segava faktorina see, et eeldades, et inimese kogenematus segaks teda meediaga suhtlemisel ning oleks talle potentsiaalselt kahjulik, liigub seesama põhimõtte kohe edasi allika informeerimise juurde, just kui devalveerides eelneva olulisust. See tundub mulle natukene liiga „JOKK“-i käitumisena, õigustades inimese potentsiaalset ekspluateerimist, eeldusel, et teda on informeeritud.

LK: Ajakirjanduseetikakoodeksi 4.9 „Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.” Kuidas seda punkti tõlgendate? Millist dilemmat siin näete?

KN2: Arvan, et antud põhimõtte dilemma asub sarnases kohas, kus punkti 1.5 oma. Ühel pool seisab väidetav „inimese eraelu puutumatus“, teisel „avalikkuse huvid“.

LK: Vaatlesime mõnda dilemmat koodeksist. Kas Teile meenub oma praktikast/töökogemusest mõni olukord, kus on tulnud nimetatud valikute vahel kaaluda? Kirjeldage neid juhtumeid.

KN2: Kõige lähem olukord ühele neist dilemmadest (põhimõtte 1.5) on ehk antud olukord: mul tuli kord intervjuuerida üht üsna eakat meest, kes oli ära andnud kogu oma maise vara ning jätnud enda pere sinnapaika, et haarata seljakott ning veeta terve suvi rännates Eestimaa teedel. Intervjuu käigus sai selgeks, et tegemist oli inimesega, kes ei olnud just kõige parema vaimse stabiilsuse juures ning ei omanud ilmselgelt mitte mingisugust varasemat kogemust meediaga suhtlemisel. Otsustasin loo kirjapanekul keskenduda pigem enda allika põnevale religioossele ideoloogiale ja teekonnale endale kui üksikasjadele, mida eakas rändur enda isiklikust elust ning perest minu ja fotograafiga jagas.

LK: Palun vaadake eetikakoodeksit veel kord. Mille järgi ajakirjanik koodeksi järgi vastutab? Kas olete sellise sõnastusega nõus? Mida tahaksite muuta?

KN2: Koodeksi järgi vastutab ajakirjanik oma sõnade ja loominguga eest (1.4).

LK: Mida ütleb eetikakoodeks avaliku elu tegelaste kohta? Palun leidke eetikakoodeksist mõni näide. Kas Teile arvates võiks seda muuta? Kuidas?

KN2: Avaliku elu tegelasteks peetakse „poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi“. Koodeksi järgi on nende tegevuse üle „ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.“ (1.6)

KN2: Isiklikult leian ma, et ehkki avaliku elu tegelaste „tegevuse üle“ on kriitika õigustatud, kui nende teod mõjutavad otseselt laiemat ühiskonda, usun, et nende isikliku elu põhjendamatu kritiseerimine ja laiema avalikkuse ette laiali laotamine on miski, millele tuleks siiski piirid seada. Ajalugu on tunnistanud piisavalt kõmumeedia kaudse mõju tõttu meie seast enneaegselt lahkunud inimesi.

LK: Milliseid eetilisi konflikte olete Eesti ajakirjanduses kõige sagedamini märganud?

KN2: Arvan, et enim on kõlapinda leidnud ajakirjanike kallutatus erahuvide poole. Ajakirjanike isiklike poliitiliste huvide pörkumine eetikakoodeksiga on see, mis mind isiklikult enim riivanud on.

LK: Kuidas saaksid ajakirjanikud selliste konfliktide esinemist vältida?

KN2: Usun, et kõige tähtsam on kriitiline eneseanalüüs ja oskus enda isiklike huvisid tööst eemal hoida. Samas arvan, et teatud institutsiooniline sekkumine ja sisekontroll on Eesti meedias hädavajalik ning midagi sellist, millega tuleks kindlasti tegeleda.

Intervjueeritav: ÜN1
Intervjuu aeg: 20.04.13
Intervjuu koht: skype

LK: Esimene küsimus oleks see, et räägiksid veidi oma töökogemusest ajakirjanikuna. Mis väljaandes ja kui kaua sa oled teinud üldse ajakirjanikutööd?

ÜN1: Ma olen nüüd juba kolm ja peale aastat olnud Õhtulehes. Enne seda ma tegin umbes kolm aastat Äripäeva noorterubriiki, meil oli selline rubriik, kus ma kirjutasin siis sellest, mille peale noored raha kulutavad ja kust nad selle raha saavad, et kas nad käivad tööl või vanemad annavad. Ma olen teinud õpilaslehte, sellist üle-eestilist, mis oli tasuta väljaanne ja mingit koolilehte kunagi ja noorteaasta raames anti ka kunagi sellist lehte välja...ma arvan, et selle nimi oli Point, ma täpselt ei mäleta, seal tegin ka kaasa. Ja Tudengi Ekspressis tegin ka, see oli selline ülikoolide ajaleht, siis ma ise olin vist keskkoolis, kui ma neile kirjutasin. Igasuguseid selliseid noorteaasju olen hästi palju teinud..

LK: Aga kas sa oled muidu õppinud ajakirjandust või on sul mõni teine eriala?

ÜN1: Ma õpin Eesti filoloogiat tegelikult. Ma käisin Tallinna Kunstigümnaasiumis ja mul oli meediaklass. Teoreetiliselt me saimegi mingisugune põhja. Esimene aasta oli meil hästi äge meediaõpetaja, kes 11ndas meile enam ei andnud, tema tegi sellise sissejuhatause, et me õppisime uudist kirjutama, mingeid täiesti selliseid põhiasju. Aga päriselt ma ei ole õppinud, ma olen ikkagi muul erialal..

LK: Sina kui ajakirjanik..millest sa üritad alati oma töös kõige rohkem kinni pidada või millised on need väärtused või põhimõtted, mis on sulle kõige olulisemad?

ÜN1: No mulle on väga oluline see, et allikas ise jääks looga rahule. Kuna Õhtulehel on juba teatud maine tekkinud, siis mina olen see, kes alati üritab seda parandada. Ma olen kolm aastat selle kallal tööd teinud. Kui ma helistan inimesele ja ta ütleb, et ei, ma ei taha Õhtulehele intervjuud anda, Te olete mulle kunagi mingi jama kokku keeranud, siis ma ikkagi üritan...Ma suhtlen hästi tihedalt oma allikatega, ma saadan neile lugu lugeda, ma teen nende parandused alati, enne trükki on veel toimetaja vahel, ütlen, et palun tee nii..ma ei taha nende tagajärgedega tegeleda, sest lõpuks olen mina see, kelle nimi ikkagi alla läheb. See, kui toimetaja seal oma loomingut vahepeal teeb, ma ei saa seda tegelikult lõpuni kontrollida, leht läheb trükki kell 11 ja kui mina juba sel hetkel magan, siis noh...Ma üritangi teha seda, et teen hästi tihedalt oma allikatega koostööd, et kõik osapooled jääksid rahule.

LK: Kui rääkida ajakirjanduseetikakoodeksist, kas sa oled seda lugenud?

ÜN1: No ma olen sellega tuttav jah. Mind tutvustati sellega juba siis, kui ma tegin oma esimesi katsetusi, et vaata seda, see on see, millest ajakirjanikud juhitud ja see on see, millega sa peaksid tuttav olema.

LK: Aga nüüd, kui päriselt hakkasid tööle Äripäevas ja Õhtulehes, siis sa ei ole kasutanud seda?

ÜN1: Ma otseselt ei ole kasutanud seda. Ma olen vahepeal pilgu peale visanud, ma tean neid põhitõdesid, ma ei ole selles mõttes seda pähe õppinud ja ma ei tea kõiki nüansse, aga alati on kõrval inimesed, kelle käest ma saan küsida ja mul on alati see olemas, et ma saan selle üle

vaadata. Noh ütleme nii, et ma olen temaga tuttav, aga ta ei ripu mul seinale peal ja ma ei heida talle igapäevaselt pilku peale.

LK: Aga kas sinu arvates on ta ikkagi üldpildis vajalik või pigem mitte?

ÜN1: Ta on kindlasti vajalik, aga kui ma võtan oma töö, siis jällegi see lõpptulemus sõltub toimetaja, peatoimetaja, kõigi muude inimeste otsustest. Nemad teevad lõppotsuseid ja kui nemad arvavad, et miski asi on vajalik kontrollida või midagi me ei saa sisse kirjutada, sest see ei ole kas siis eetiline või me ei tohi või meil võib sellepärast mingi jama kaela tulla, siis üldiselt ikkagi tegelevad sellega nemad. Ja alati, kui on mingi asjaga probleem, siis tegelevad sellega ka nemad. No siis, kui on probleem sellest, mis ei ole minust sõltunud.

LK: Aga kui näiteks tekib mõni kaebus või mõni selline probleem...kas sel juhul toimetaja kasutab eetikakoodeksit või oled sa ise olnud sellises olukorras, kus oled pidanud enda kaitsmiseks seda kasutama?

ÜN1: Ma õnneks ei ole. Mul on hiljuti olnud üks juhtum, kus mind isiklikult ähvardati kaevata Pressinõukogusse ja igale poole. Just see alaealiste asi, et nende näopildid..me võtsime..ma ei tea, võib-olla sa oled kursis, kui oli see superstaari Rasmuse asi, keegi tüdruk Twitteris postitas päevas kümme postitust tema kohta ja ma kirjutasin sellest ja me panime tema selle postituste screenshoti lehte ja ma ütlesin, et me kasutame seda juhul, kui me udustame ära nime. Mina olen selle võtnud, mina ütlen ja no kuna ta oli alaealine, 11-aastane vms, siis on loogiline, et me ei tohi tema andmeid avalikustada. Ja kõik tehti nii, nagu peab ja peatoimetaja vist tookord isegi konsulteeris Pressinõukoguga veel enne, kui lugu läks trükki ja ikkagi pärast tuli kogu see jamaraha mulle kaela. Mind ähvardati kaevata igale poole..lastekaitsesse ja Pressinõukogusse, kuigi selles mõttes ma olen kursis, et ma tean, et me ei tohi avaldada üldse mingisuguseid isikuandmeid, kui see inimene on täiesti suvaline inimene, seda enam, et ta on veel alaealine ja ma ei teinudki seda. Aga pärast tuli sealt ikka jama, inimesed ise ei ole ka sellega kursis ja nad loobivad mingisuguseid sõnu ja võib-olla ei olegi tegelikult asjaga kursis. See oli see kord, kui ma tõesti pidin sellega täiesti isiklikult kokku puutuma.

LK: Aga kuidas sa oled äkki enda ümber ajakirjanike juures tähele pannud, kas eetiikkoodeksit kasutatakse pigem loo tegemise käigus või pigem siis, kui tulebki mingi kaebus või pretensioon?

ÜN1: Ma ei saa öelda, et ma oleks seda kuidagi kõrvalt näinud. Pigem on ikka see, et ajakirjanikud teavad, mis piirini nad võivad asjadega minna, see on neil kuskil mõttes ja kui nad kahtlevad mingi asja puhul, see on muidugi minu arvamus, siis nad kontrollivad üle. On ka muidugi meediaväljaandeid, kes valimatult avaldavad kõiki asju ja siis on küll näha, et võib-olla nad ei juhindu päris sellest või neid asju, mida võib-olla ei oleks õige kohe niimoodi välja plärtsuda..Pigem mulle ikka tundub, et jooksvalt töö käigus.

LK: Sa mainisid ise, et sulle on tähtis tasakaal ja sa suhtled oma allikatega hästi palju. Mis sa arvad, mis on veel ajakirjaniku juures kõige olulisemad asjad, mida peaks jälgima?

ÜN1: Kas sa mõtled nagu ajakirjaniku iseloomujooni...

LK: Ei, Loo tegemise juures. Mida peaks kindlasti jälgima?

ÜN1: No see, et sa ikkagi suhtled oma allikatega võimalikult palju, on kõige tähtsam, et kõik osapooled oleksid rahul. Kuna ma töotan tabloidis ja ma tean, et skandaal müüb...Aga on inimesi, kellega sa ei taha oma suhteid ära rikkuda ehk siis on juhtunud, et ma olen välja kirjutanud mingeid asju, mis võiks olla küll pealkirjaks materjal või võiks täiega müüa, aga lihtsalt ma tean, et ma tahan tulevikus veel teha selle inimesega intervjuusid. See suhete hoidmine on hästi oluline. Ja see tähendabki, et sa peadki olema hästi paindlik ja avatud igasugustele muutustele ja sa pead olema hea suhtleja. Kui sa hea suhtleja ei ole, siis pole sinuga eriti midagi teha.

LK: Olgu. Ma panen sulle siia lingi, et saaksid vaadata eetikakoodeksit. Ma vaataksin sealt konkreetseid punkte ja küsiks, kuidas sina neist aru saad ja kuidas sul on kokkupuude olnud nendega. 1.5 kõigepealt. Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatu kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Kuidas sa sellest punktist aru saad või on sul oma kogemus sellisel teemal?

ÜN1: Ma ei ole täiesti kindel, mis peaks olema põhjendamatu kannatus, mõne jaoks on põhjendamatu kannatus ka see, kui sa avaldad tema tüdruk.- või poisssõbra nime ja mõne jaoks on põhjendamatu kannatus see, kui sa avaldad tema aadressi. Minul vist ,ma arvan, ei ole olnud sellega kokkupuuteid. Üks juhtum mul tuleb muidugi meelde, kui ma kirjutasin kellestki, kes kihlus. Ja me kasutasime tema Facebooki pilti, mis on kõigile avalik ehk siis see oli jälle nii, et juhatas või targemad tegelased otsustasid, et kuna see oli kõigile näha, siis me kasutame seda. Ma ei ole kindel, kas too kord oli tõesti vaja avalikkusele seda informatsiooni teada, no see on jällegi küsitav. Tabloidlehe puhul näiteks kõiki huvitab, kellega käib Ott Lepland või näiteks uudiste puhul, kui president paneb riigi raha kõrvale, siis see ju huvitab kõiki. See jälle oleneb, et mida keegi võtab sellena, et avalikkusel on seda informatsiooni vaja teada.

LK: Aga mis sa arvad, mis faktoreid sa kaalud, kui sul ongi näiteks selline informatsioon, et ühelt poolt see tekitab kellelegi kahju, aga samas see võib olla avalikkusele oluline? Mille järgi sa otsustad..kas inimeste hulga või mõju või mille järgi?

ÜN1: No üldiselt ma ikkagi konsulteerin inimestega, kes on minust kõrgemal. Ma ise ei otsusta midagi ja ma ei tee mitte midagi ilma heakskiiduta, nemad on olnud selles teemas kauem, nad teavad täpsemalt. Pigem ma konsulteerin pikaajalisemate kolleegidega, ma üldiselt ise ei otsusta. Kui tegemist on avaliku elu tegelasega ja on eelnevalt näha olnud, et inimesed loevad nendega seotud artikleid, siis ju inimesi huvitab ja see on avalikkuse huvi.

LK: Siis järgmine on 3.2. Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogematu inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi. Kuidas sa sellest aru saad või on sul kogemus sel teemal?

ÜN1: Mul kogemust ei ole, aga minu jaoks tähendabki see seda, et inimene, kes ei ole kunagi meediaga kokku puutunud, sa pead nüüd selgitama, et kui ma kirjutan selle loo, võib see tähendada seda, et sinu maine langeb, tulevad internetikommentaariid, mis võivad olla

solvavad, alavääristavad..No ma ei ole vist näinud oma elus kunagi sellist ajakirjanikku, kes sellist teavitustööd teeks..

LK: Aga mis sa arvad, kas see on üldse vajalik või peaks eeldama, et inimene ise mõistab, et tegemist on ajakirjanikuga ja ta ju ütleb, mis väljaandest on?

ÜN1: No ajakirjanik peab ütlema, kes ta on ja kust ta tuleb. Sellist asja, et ah, ma niisama räägin..Sa pead ikka selgelt väljendama, et sa teed artiklit, sellist asja ei ole, et kuule räägime siin niisama ja ma siis järgmine päev lähen ja kirjutan selle suurele esikaanele. Mina sellist asja ei harrasta. Kui keegi räägib minuga off-therecord, siis see ongi off-the-record. Kui ma ütlen talle, et ma teen sellest loo, kui ma tahan sellest lugu teha, siis ta teab, et ma teen sellest loo. Sa pead ikkagi ütlema, kes sa oled ja mis sa teed..

LK: Olgu.Siis 4.9. Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Kuidas selle punktiga on, kas sa näed siin äkki mõnda dilemmat, mis ajakirjanikul võib tekkida?

ÜN1: Nojah, see on nagu see, et kust läheb piir, kust algab avalikkuse huvi ja kus lõppeb inimese õigus privaatsusele. Inimese eraelu on ju 100% ainult ja tema privaatsus, et..

LK: Aga millal võib olla see, et inimese eraelu jääb teisele kohale ja info tuleks ikkagi avaldada?

ÜN1: Kui ma võtan kui inimene, siis ei ole olukorda, kus võiks sellist asja avaldada. Aga kui ma võtan kui ajakirjanik, siis see tähendab täpselt seda, et kui sa oled Ott Lepland ja ma kirjutan, kellega sa käid, siis ikka lugejaid huvitab. Ma ei tea, miks mul see Ott Leplandi näide tuleb...Isegi kõik loevad asju, mis on temaga seotud. Samas no privaatsus on ka selline asi, et no kui sa oled Ott Lepland ja lähed avalikku ööklubisse ja ameled kolme erineva naisega, siis sa ei tee seda ju privaatelt Kui sa teed seda oma kodus ja keegi teine ei näe, siis on see privaatne. Nii kaua, kui see pole avalik, on see privaatne. Ma arvan, et sa said mu mõttekäigust aru..

LK: Jah, sain. Me rääkisime nüüd mõnest sellisest dilemmast, kus võib olla kaks erinevat argumenti. Aga kas sul tuleb veel midagi pähe, mis ajakirjanikutöös võib tekitada dilemmasid või üldse valikuid? Mingi teema, või sinu enda kogemus?

ÜN1: No kindlasti need olukorrad, kui sa pead kirjutama kellestki oma tuttavast, keda sa tunnend väga hästi või sul on temaga hästi head suhted, see võib olla kas või keegi tuntud inimene. See, kellega sa oled teinud lugusid, mis on hästi positiivsed ja hästi normaalsed ja järsku lõhkeb mingi täiesti kollane uudispomm ja siis öeldakse sulle, et sina oled temaga kogu aeg nii hästi läbi saanud, nüüd sina kirjuta talle ja võta see teema ette. Mul on paar korda olnud, kus ma olen öelnud, et ma ei tee seda lugu, sest ma ei taha suhteid ära rikkuda ja ma olen hästi temaga läbi saanud, aga vahet ei ole, ma ei kavatse. Selliseid asju tuleb ette ja veel eriti oma tuttavatega. Ma kujutan ettegi, et oma tuttavatega ongi kõige raskem, kui sa pead kuskilt mingit skandaali välja pinnima või mingit asja välja imema, sa tead, et see asi võib-olla ei olnudki tegelikult päris nii, aga see serveeritakse niimoodi. No oma tuttavatega on

kindlasti kuidagi raskem ja hullem teha. Nad kuidagi ootavad ka, et sa oleksid nende poolt, tegelikult sa ei saa ju pooli valida..

LK: Olgu. Nüüd ma palun, et sirviksid veel korra eetikakoodeksit ja leiaksid üles punkti, kus on kirjas, mille eest ajakirjanik vastutab..

ÜN1: Vastutab oma sõnade ja loomingu eest, 1.5 mõtled?

LK: Jah. Kas sinu meelest see vastutus on siin defineeritud piisavalt selgelt ja konkreetselt või annaks midagi lisada?

ÜN1: Siin on kirjas, et ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. See on kindlasti, et kui nad ütlevad, et ma vastutan oma sõnade, siis kas nende sõnade eest, mis ma panen kirja või nende sõnade eest, mis ma ütlen kellelegi? Ja siis on, et ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt, et siin on nagu kaks asja korraga ühe. Ajakirjanik peab vastutama, samas kannab ajakirjandusorganisatsioon hoolt, et ei ilmuks ebatäpne informatsioon..See võiks olla kuidagi seletatud, kuidas ajakirjanik vastutab või milliste sõnade eest, kas oma suuliste sõnade eest või nende eest, mis kirja läheb. Okei, siin on küll loomingu öeldud, võib-olla see on natuke selgem..

LK: Aga sinu töös...kas on rohkem vastutust ajakirjanikul või ajakirjandusorganisatsioonil? Kui palju sa enda puhul tunnend vastutust endal ja kui palju toimetajal?

ÜN1: Mina, kui ma saadan allikale asja lugeda, siis no tegelikult lõppkokkuvõttes vastutan ikka mina, sest minu nimi on sellel lool all ja kui sellega tuleb mingi jama, siis enamasti pöörduakse minu poole, kui see pole just juriidiline asi, sest sellega minnakse peatoimetaja poole ja sellega tegelevad juristid. Aga kui keegi pole rahul sellega, kuidas see asi on lehte läinud, siis olen minna ikkagi see, kes peab jagama selgitusi, tegelema sellega, et mõni lugu maha võetaks, midagi muudetaks, tegelikult on ikkagi ajakirjanik. Jah, ma arvan, et vastutab on õige sõna, kes tegeleb tagajärgedega, et kui mina olen allikale andnud lubaduse, et see tsitaat läheb nii ja see läheb teistmoodi, siis olen ikkagi mina see, kelle poole ta pöördub, sest tema ju ei tea, et seal vahel on veel üks lüli, kes siis lõpliku teksti saadab trükki ja kes annab sellele viimase lihvi.

LK: Olgu. Ma palun, et sa vaataksid veel eetikakoodeksit ja leia üles koht, kus on kirjas avaliku elu tegelased. Kui leiad selle punkti üles, siis saaksime sellest rääkida.

ÜN1: 1.6.

LK: Nii. Seal on siis kirjas, et need on esiteks poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavad inimesed. Ja siis teises lauses...need, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega. Mis sa arvad, kas sellise definitsiooniga on avaliku elu tegelane hästi kokku võetud või annaks paremini sõnastada?

ÜN1: No mulle tundub, et see on üsna lihtsalt ja selgelt ära öeldud, et siin vist ei tasuks hakata mingit mulli ajama, sest igauks saab aru, kellel on poliitiline ja majanduslik võim, no poliitikud ja pangategelased, ma ei tea...president. Või kes eksponeerib ennast või oma

loomingut..muusikud, kunstnikud, kirjanikud, Anu Saagim, keda ei saa kuhugi mujale liigitada kui enda eksponeerimise alla. Ma arvan, et siin saab tõesti igatüks aru, mida sellega mõeldud on..

LK: Aga siin on ka öeldud, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Mis sa arvad, kas igas olukorras on see õigustatud?

ÜN1: Kindlasti mitte, sest kui rõhutatakse seda, et ajakirjandus ei vali pooli või ajakirjanik ei vali pooli, siis sa ei saa kedagi kritiseerida. Suurem tähelepanu küll, et presidendil on kindlasti väga suur tähelepanu või peaministril, tema on muidugi avaliku elu tegelane, aga just see kriitika koht on natuke kahtlane, sa ei saa ju kedagi kritiseerida..

LK: Aga sa enne ka mainisid, et inimesi ilmselgelt huvitab selline asi, mida Ott Lepland kuskil kellegagi teeb.. Mis sa arvad, kuna ajakirjanik teab, et see huvi on olemas ühiskonnas, kas ta peaks sellega alati kaasa minema?

ÜN1: No siin jookseb jälle see tundmise ja mitte tundmise piir. Kui ma oleksin Ott Leplandiga hästi hea sõber, siis ma kindlasti jätaaksin mingid asjad enda teada, mis on kas meie sõprusringkonnast lekkinud või kuidagi minuni jõudnud. Samas, kui ma teda isiklikult ei tunne, siis ma ikkagi teen oma tööd ja ikkagi teen ära need asjad, mis minuni jõuavad, vähemalt üritan neid teha..

LK: Kas lisaks nendele asjadele oled sa märganud Eesti ajakirjanduses veel teemasid või mingeid konflikte, mida kõige rohkem esineb? Näiteks ajakirjanike poolt...mida kõige sagedamini rikutakse?

ÜN1: Ee...ühesõnaga...see...oota, mul kadus mõttelõng ära. Küsi oma küsimus uuesti palun.

LK: Mida ajakirjanikud kõige rohkem sinu arvates rikuvad?

ÜN1: Aa, okei. Sa pead andma alati sõna kõikidele osapooltele.Hästi tihti just online väljaanded harrastavad seda, et kuulavad ära ühe osapoole süüdistused, teevad sellest kohe uudise, kuulamata ära teist osapoolt. Sellist asja juhtub küll väga tihti. Või kui sa kasutad kellegi Facebooki postitust, võib-olla tõesti inimesed küsivad alati luba, aga no ütleme, kui mõni staar on sul kuskil sõbralistis ja tema sein ei ole nähtav teistele, siis see tegelikult ei ole avalik informatsioon. Kuu sa oled ta sõber, siis näed seda ainult sina ja kui sa kasutad seda ilma loata, siis see ei ole ju mõeldud avalikuks kasutamiseks. Mulle tundub, et need on kaks asja, mille vastu eksitakse .Aga võib-olla on mulle vale mulje jäänud, võib-olla nad tõesti küsivad kõigilt nende allikatelt luba ja räägivadki kõikidega ja võib-olla kõik ongi hästi läbipaistev ja tore. Aga mulle tundub tõesti, et need on kaks asja, mille vastu eksitakse..

LK: Mis sa arvad, kuidas seda saaks lahendada? Mida ajakirjanikud peaksid rohkem väärtustama või mille peale rohkem mõtlema?

ÜN1: No peakski olema see, et sa ei mõtle ainult klikkidele ja müügile, vaid sa mõtled ka selele, et kõikide osapoolte kommentaarid oleksid olemas. Ja sa ei avaldagi eksitavat informatsiooni, samas jälle kui avalikkuse huvi on väga suur, siis seal tekib see, et sa pead seda tegema, sa pead selle ära kirjutama, vahet pole..

LK: Kas mõnikord on olnud nii ka, et ja pead selle ära tegema, see on nii kuum teema, aga sa ikkagi ei tee seda?

ÜN1: Me ikka üritame ajada seda joont ka, et me naljalt ei kirjuta asju, no võib-olla mõnele on teine mulje jäänud, mina siis isiklikult ikka üritan osapooltele sõna anda, et kui ta ütleb, et ta ei kommenteeri, siis see on juba mingi vastus ja see lugu ikkagi ilmub, parem on alati ikka kommenteerida. Aga puhtalt kuulujuttude peale, kui need ei ole muidugi käinud läbi kuskilt mujalt, keegi ei ole juba seda mulli lõhki ajanud, siis tõesti sellist asja, et ma ei saanud teda kätte, sellist asja ma ikka üritan vältida. Vähemalt kas või see asi, kui keegi võtab vastu, ma ütlen, et ma helistan Õhtulehest ja siis mind saadetakse väga pimedatesse kohtadesse ja visatakse toru ära, juba see on mingi vastus, ma ikka üritan minna seda rida, et päris ilma inimese kommentaarita see asi lehte ei lähe.

LK: Kas sul on üldse eetika või ajakirjanduseetikakoodeksi teemal midagi lisada? Mõni mõte, mis küsimuste ajal tekkis?

ÜN1: Ma arvan, et selles mõttes see tuleks üle vaadata, ma vaatan, et see on heaks kiidetud 98, tuleks viia sisse mingi uue meedia asi, praegu on ju online meedia kõige oliulisem, sinna lähivad ju jooksvalt uudised.. Okei, seal mingid punktid on, mille puhul saab tuua paralleele online-meediaga, aga kuidagi võiks seda uuendada. Ütleme siis 15 aastat vana asi hästi nagu ei toimi enam, selle võiks üle vaadata ja tuua sisse kas või, no jumal küll, Facebook on praegu kõige populaarsem asi, kas või just reguleerida Facebooki postituste kasutamist. Ma tean, et inimesi ajab õudselt närvi see, kui sa võtad kellegi Facebooki postituse ja siis kaks päeva hiljem vaatad, et inimese sõbralistis keegi turtsub ja plärtsub ja sülitab tuld ja tõrva, keegi on jälle tema Facebooki postitust kasutanud. Mina küsin alati üle, kas ma võin seda teha. Kui ta ütleb, et ma ei või sellest uudist teha, siis ma ei tee. Siis ma ootan kuni keegi teine sellega välja tuleb. See tuleks küll ära reguleerida..

LK: Olgu. Aga suur aitäh intervjuu eest.

Intervjuueeritav: ÜM1
Intervjuu aeg: 20.04.13
Intervjuu koht: skype

LK: Tere! Ilmselt tutvusid juba minu küsimustega.

ÜM1: Jah, ma vaatasin üle midagi..

LK: Kõige pealt ma paluksin sul kirjeldada oma töökogemust ajakirjanikuna. Kus oled töötanud, millistes väljaannetes ja kui kaua?

ÜM1: Üks väljaanne, ERR ja nüüd suvel saab 5 aastat, mul muud polegi. Ma küll teen muid asju ka, ma teen Basketballi ajakirja ja nipet-näpet asju veel. Aga üldiselt on see ikka ERR ja viis aastat.

LK: Ja sa tegeled seal spordiga?

ÜM1: Sporditoimetus jah.

LK: Aga kus oled üldse ajakirjandust õppinud?

ÜM1: Ma ei olegi. Paberitelt ma ei olegi ajakirjanik. Ma olengi puhtalt iseõppija olnud, teiste pealt. No vähemalt meil ERR-is tundub, et paberitega ajakirjanikke ongi väga vähe. Pigem inimesed on õppinud midagi muud ja sattunud ajakirjanikuks.

LK: Kuidas sina sattusid ajakirjanduse juurde?

ÜM1: Mm..no ikka läbi tutvuste. Sport on selline asi, see on nagu diagnoos, see on asi, millest sa ei saa lahti. Ja kui sul huvi on olemas, siis spordiajakirjandus on kindlasti üks valdkond, kuidas seda huvi rahuldada saaks. Ma arvan, et nii ta kuidagi tekkiski.

LK: Peamiselt siis ikka sellest spordihuvist, mitte kirjutamisest?

ÜM1: Ei, kindlasti pigem spordihuvist. Ma ütlen, et pigem see ongi. Sa ei saa spordiajakirjanik olla, kui sul on pigem kirjutamis- kui spordihuvi. Kui sa asjas sees ei ole, siis sa tõenäoliselt läbi ei löö. Ma olen ka meie organisatsioonis näinud inimesi, kes on ka mõelnud, et ma nüüd tulen ja panen need asjad kirja. Aga ma ütlen, kui sa seda asja sisuliselt ei jaga või ei tea, siis pigem ei tule midagi välja.

LK: Ehk see ole kõigi asjadega nii.

ÜM1: Absoluutselt. Ega mingi spetsialiseerumine peab olema.

LK: Sina kui ajakirjanik. Millest sa peamiselt oma töös lähtud või millised on need põhimõtted, millest alati üritad kinni pidada?

ÜM1: No...ausus kindlasti, inimestega aus olemine. No kuidas ma ütlen...Ma ise endale justkui ei sea mingeid põhimõtteid. Okei, muidugi ma tahan alati inimest valgustada nii heas võtmes kui võimalik ja teha seda lugu nii põhjalikult kui võimalik, aga siin tulevad ka mingisugused piirangud ette. Ma ei tea, kas mul selliseid põhimõtteid..no kindlasti ausus, et mingit jura ma ei tee. Aga kuna ma töötan jällelgi sellises kohas nagu raadio, ma nüüd teen ka telesporti, mul ei ole võimalik mingisuguseid valesid teha, inimene ütleb mulle oma hääle ja näoga selle, et ma ei saagi midagi moonutada või muuta. Kuigi mul on ka tulnud mingit kõnet, et olen oma tekstides öelnud midagi valeti. Aga jah, minu töös väga ei ole võimalik seda teha.

LK: Mida sa pidasid silmas nende piirangute all, mida mainisid?

ÜM1: No meie puhul piirang on ikkagi selles, et meil on ajaliselt piirang. Ja ma kahtlustan, et meie organisatsioon on ka mingisuguseid norme, kust me üle ei lähe, sest me oleme rahvusringhääling.

LK: Oskad sa mõne konkreetse näite tuua?

ÜM1: No me ka urgitseme mingites teemades ja asjades, aga me tõenäoliselt ei tee lugusid sellest, kes kellega lahku läks või mida iganes, sellist asja pean pigem silmas.

LK: Sain aru. Kui nüüd rääkida eetikakoodeksist, kas sa oled seda lugenud kunagi?

ÜM1: Jah, ma olen lugenud seda umbes neli ja pool aastat tagasi. Ma ütlen ausalt, et ma praegu vaatasin seda oma elus kolmandat korda äkki..

LK: Siis sa eriti kellegagi selle üle arutlenud ka pole?

ÜM1: Ei, absoluutselt. Ma ütlen..mina oma 5 aasta jooksul pole ühegi kolleegi suust seda sõna või ajakirjanduseetikakoodeksit kuulnudki. Ma ütlen sulle täiesti siiralt ja ausalt, et kellegi töö nüüd otseselt sellest küll ei lähtu. No mingisugused normaalse inimese normid on, millest sa lähtud, aga mitte ajakirjanduseetikakoodeksist.

LK: Mis sa arvad, kui töös seda niivõrd ei kasutada, siis kas see on üldse oluline? Kas ilma selleta muutuks midagi?

ÜM1: No tal on mingisugused raamid, eks ole. Ta paneb sul mingi üldise raamistiku paika. Aga spetsiifiliselt seal pole ju absoluutselt iga juhtumi kohta punkti ja lõppkokkuvõttes sa otsustad ju ikkagi ise, mida ja kuidas sa teed ja lõppkokkuvõttes otsustab väga tihti su ülemus, mida ja kuidas sa teed, mitte ajakirjanduseetikakoodeks. Nii ja naa. Ta paneb mingisuguse raami paika, kuidas peaks käituma, aga see ei ole lõplik tõde, see ei saagi lõplik tõde olla, sest kes seda kontrollib, kas sa täidad seda või mitte. Peaasi on see, et su asi oleks hea ja meeldiks nendele inimestele, kelle jaoks sa seda lugu või mingit asja teeksid.

LK: Aga kas selle põhjal võiks öelda, et ajakirjanikel on siis mingisugune sisemine eetika välja kujunenud?

ÜM1: Jaa, absoluutselt. Ja on ju ka kas või meie organisatsioonis inimesi, kes võib-olla lähevad kaugemale ja on inimesi, kes lähevad lähemale. See on ju iga inimese sisemine olek. Inimtüüpides on ju ka inimesi, kes on karmimad teisega või lubavad endale rohkem ja siis on tagasihoidlikumaid, et kindlasti ei määra meie tööd ajakirjanduseetikakoodeks, vaid lõppude lõpuks me määrame ise seda, mida me teeme ja kui kaugemale me mingite asjadega lähme..

LK: Selge. Kas kunagi midagi sellist ei ole ette tulnud, et kui tekib näiteks kaebus allika poolt, et midagi on faktiliselt valesti või tema arvates halvasti tehtud, siis eetikakoodeksit kasutada enda kaitsena? Kuna seal üldiselt reeglid, mida ajakirjanik võib ja ei või teha, on kirjas.

ÜM1: Ei, kindlasti mitte. Kui on mingisuguseid probleeme olnud..Ma räägin, kuidas meie töös näiteks käib. Ma teen mingi loo valmis, õhtul läheb see saatesse, portaali, telesse, kuhu iganes..Ja kui kellelgi peaks sellega mingi probleem olema, siis mulle tuleb kas mõni kiri või

keegi helistab mulle. Aga meie pigem läbi telefonikõne lihtsalt räägime asjad selgeks ja väga tihti ka päris karmilt räägime asju selgeks. Ma ütlen, et nii lihtsalt peab olema. Ma olen kellegi kohta öelnud midagi pahasti..siis inimene, tavaliselt ongi see, et inimene ise on seda öelnud ja siis ta üritab kõne lihtsalt tagasi lükata. Ma ütlen, et no sa oled ise seda öelnud ja ongi kõik, mis sa seletad siin. Aeg-ajalt lähen ka päris teravaks sellega, aga kindlasti mitte ma ei jälgi ajakirjanduseetikakoodeksit, vaid mingisugused inimeste vahel suhtlused on see, mis määrab...

LK: Kui sa nüüd mõtled üldiselt ajakirjaniku peale, mitte ainult spordivaldkonnas, vaid üldse..siis mis sa arvad, mis on kõige olulisemad käitumisprintsipiibid või väärtused, millest ajakirjanik peaks lähtuma? Mis peaks ajakirjanikel kindlasti olema paigas ja selge?

ÜM1: Noh mis ma ütlen, no seesama ausus, no see peab olema. Mingeid vassimisi ja asju pole mõtet teha, inimestega tuleb olla hästi konkreetne, vähemalt mina olen. Jällegi ma tean kolleege, kes üritavad mingeid asju teha läbi suserdamise, läbi mingi mulli ajamise, mis on nagu täiesti arusaamatu, et las nad siis teevad seda. Aga kindlasti mingisugune konkreetus ja ausus on selles töös kõige tähtsam ja olulisem.

LK: Selge. Kas sul muidu ajakirjanduseetikakoodeks on lahti ka? Ma siiski vaataks nüüd mingeid punkte sealt ja küsiks, kuidas sa neist aru saad? Ja siis uuriks, kas ajakirjanikul võib selles punktis tekkida ka näiteks mõni dilemma.

ÜM1: Mhmm, okei.

LK: Kõige pealt võtaks selle 1.5. Seal on kirjas, et ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Kuidas sa sellest aru saad?

ÜM1: No vaatame kohe üle..No põhjendamatuid kannatusi ja siis on teine lause pool, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Aga see ju tähendab seda, et kuskil on olemas mõni põhjendatud kannatus...sellisel juhul?

LK: No aga mis sa arvad, millal see võiks olla põhjendatud..see kannatus? Tavaliselt ju ajakirjanik peaks tegema võimalikult sellise loo, mis teeb vähe kahju. Aga millised võiksid olla need põhjendamatud kannatused?

ÜM1: Nojaa, aga kus see kirjas on, milline see põhjendatud kannatus on...See on jällegi inimese sisetunde küsimus. Tõenäoliselt toimetused arutleb selle üle ja otsustab ise, mis see põhjendatud on Ja ma arvan, et tänapäeval see lattu on suhteliselt alla aetud, et kannatused põhjendatakse kõik sisuliselt ära. No see kindlasti on toimetusesisene asi, ühed otsustavad ühte moodi, teised teistmoodi..siin ei ole ka kindlat normi, vaid see on iseenese küsimus.

LK: Kas sinul on tekkinud sellist olukorda, kus sa pead näiteks otsustama, kas avaldada see informatsioon, näiteks, kui see on kellegi samal ajal kahjulik või kahjustab kellegi huve?

ÜM1: Ma mõtlen just praegu..no kindlasti on olnud mingeid lugusid, mida ma ei ole tahtnud teha sisimas. Mul hakkas inimesest kahju. No oli näiteks mingisugune lugu, käisime mingil

võistlusel, inimesel läheb halvasti eksole. Ma tean, ma näen seda, et ta ei taha minuga rääkida, aga samas mind on sinna saadetud ja ma pean seda tegema. Ja lõppkokkuvõttes me räägime, see jutt on võrdlemisi sisutu, inimesel on pisarad silmis, aga ma pean selle tegema. Mul ei ole muud valikut ja nii ta lihtsalt läheb. Minul on oma töö ja kui ma olen saadetud selle inimese juurde, et okei, tal läks küll halvasti, aga no mina pean oma töö ära tegema.

LK: Sellesmõttes sa jääd oma joone peale rohkem ja võtad asju suhteliselt külmalt? Võib nii öelda?

ÜM1: Jaa. Pigem ma üritan vaadata enda seisukohast. Ma ei tea, võib-olla see on mingis mõttes inetu, aga pigem ma üritan vaadata enda seisukohast.

LK: Aga see lause teine pool? Avalikkusel on vaja informatsiooni teada. Mõnikord on selline informatsioon, et võib-olla üksikindiviidile põhjustab kahju, aga samas on see suur asi, mida inimesed tahaksid teada? Kas sul on olnud mõnda sellist olukorda või oskad sa seda teemat kommenteerida?

ÜM1: Ma mõtlen..no kui ma üldiselt kommenteerin seda, siis tõenäoliselt üks see sõltub jälle sellest põhjusest. Keegi paneb kuskil raha kõrvale väga suuri summasid, okei, muidugi inimesed tahavad sellest teada ja sellisel juhul ma ju pean seda õigeks, sest sellised asjad ka avalikustatakse, et keegi tegeleb suure korruptsiooniga vms. Jah, ma pean seda selles suhtes õigeks, et kui tegemist on ikka mõne väga suure asjaga ja keegi on kuskil paha teinud, siis avalikkusel on vaja seda informatsiooni teada.

LK: Aga mille järgi sa otustad, kas see asi on suur? Kas näiteks selle järgi, kui palju inimesi see puudutab või mille järgi?

ÜM1: No see on jällegi enesetunde küsimus, sisetunde küsimus. Kindlasti see sõltub inimese avalikkust tuntuusest. Oletame, kui ma teeksin lugu, ma näen, et mingi tunnud inimene paneb kuskilt raha kõrvale, üritab kedagi öra osta, otseloomulikult ma teeksin loo sellest. Samas noh, kui onu Vasja kuskil Koplis teeb mida iganes, see ju ei lähe korda mitte kellelegi, sellisel juhul ma ei teeks seda. Ma lähtuksin inimeste huvist. Oletame, kui ma töötaksin online-meedias, ma lähtuksin sellest, kui palju seda inimest loetakse tavaliselt ja kui palju ta teistele korda läheb. Tõenäoliselt ma otsustaksin kuidagi niimoodi.

LK: Selge. Siis võtame punkti 3.2 .Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi.

ÜM1: Mhmh..okei..no siin on kahte sorti asju.No paratamatult meie töös aeg-ajalt tuleb ette juhtumeid, kus sa suhtled meediaga kogenematute inimestega. Siin on, et enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi, no mina ei ole kunagi enne vestlust rääkinud mingeid tagajärgi. Mul nagu sisemiselt oleks justkui hea meel, kui ta näiteks räägiks kellegi kohta midagi. Kuna on lihtsalt kogenematu,siis ta ütleb kellegi kohta, no oletame, ta on sportlane, et ta on kellestki parem, ta arvab, et ta on kellestki parem.. Siis minul oleks muidugi hea, sest mina saaksin vägagi informatiivse loo, et see tüüp nr X on parem kui täht nr Y..

LK: Aga kas sa kasutaksid siis seda võimalust ära? Sa tead, et ta ei oska võib-olla väga meediaga suhelda, ta ei mõista, mis tema öeldu teeb, kas suunaksid teda ütleva, et ta on kellestki parem..?

ÜM1: Ei no ma ei suunaks, võib-olla ma jah küsiks mõne täpsustava küsimuse. Kindlasti ma kasutaksin jah seda, sest jällegi see on inimese enda öeldud. Ma tõenäoliselt ei provotseeriks seda vastust temalt kuidagi välja, aga kui ta selle ise ütleb kuskil jutu sees välja, siis ma ei näe põhjust, miks ma ei peaks seda kuskil avaldama või selle kohta täpsustavaid küsimusi küsima. Okei, ta võib-olla pärast võib selle pärast kannatada, aga noh ütleme siis nii, et lõppkokkuvõttes selle pealt ta õpibki, kui midagi valesti teeb meediaga suhtlemisel..No see on minu arvamus..

LK: Sina ei ole niimoodi teinud, inimesele öelnud, et arvestage, et ma olen ajakirjanik ja see, mida te ütlete, läheb laiemate silmade ette?

ÜM1: Ei, kindlasti mitte. Ma ei ole kunagi nii intervjuud alustanud, et arvestage nüüd, et see läheb kaugemale..Ei, kindlasti mitte.

LK: Olgu. Nüüd kerige allapoole ja 4.9.Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele.Ehk siis siin on avalikkuse huvi vs inimese õigus privaatsusele. Millisel juhul võiks üks olla teisest tähtsam? On sul kogemust antud teemal?

ÜM1: Mmhh..ma vaatan üle selle. No siin on jälle..See on selles suhtes totter lause, et siin tuleb mõelda selle peale, kes otsustab, misasi on avalikkuse huvi. Seda otsustavad, no näiteks, kui ma räägin enda tööst, siis seda otsustaks minu ülemus. Kui ma kuulen näiteks mingit jama, meie puhul võib mingi suvaline kuulujutt olla, et keegi, näiteks sportlane läheb välismaale mängima või sõlmib mingi suure lepingu, siis ma tean, et see pole õige, et ta ei pruugi minna, et see on lihtsalt mingi kõmu või jutt. Aga kui näiteks ülemus mul põhjendab justkui ära, et see on avalikkuse huvi, siis ma pean ju seda tegema..Tegelikult võib ju absoluutselt iga asja peale öelda, et see on avalikkuse huvi..Mul on pigem tunne, et tänapäeval ongi kõik hästi avalikkuse huvi, sest absoluutselt igasugust jura pannakse üles.

LK: Aga sa mõnikord sa ei ole.. mitte vaidlema hakanud, aga kui sa ei ole nõus sellega, et pole õige, oled sa siis öelnud?

ÜM1: Jaa, ikka olen mingitest lugudest ära öelnud. Seda ikka, jah. Aga lihtsalt selle punkti juures võib küll seda öelda, et siin võib rahulikult öelda iga asja peale, et see on avalikkuse huvi. Vähemalt minu arust, ükskõik, mis materjale ma siin saaksin, aga siin võib iga asja peale öelda, et see on avalikkuse huvi, see tuleb avaldada..

LK: Aga kas sa arvad siis ka, et mõnes mõttes see on selline üldisem probleem, et kuna ongi läinud selliseks trendiks see, et avaldatakse..

ÜM1: Jaa, jaa, absoluutselt! No ma ütlen, keegi käib kellegagi käest kinni, see ju peaks justkui olema ka eraelu, aga see lajatatakse esimese asjana üles kohe. See ongi ju see, mis tänapäeval minu meelest üldse kõige rohkem müüb ajakirjanduses ja seepärast ma isegi

mingis mõttes leian, et see punkt 4.9 on jumala mõttetu punkt, sest sellest nagunii minnakse üle..

LK: Aga mis sa arvad, kas see on õige või saaks seda muuta? Või see on pigem paratamatus?

ÜM1: Ei, see on paratamatus ja ma ütlen...kuna tänapäeva ajakirjandus liigubki selles suunas, et see kõik müüb, siis ma ütlen, et ma ei näe enam sellel punktil reaalselt kasu tänapäeval üldse, see on minu arvamus.

LK: Aga mis sa arvad, millest see tuleneb, et see olukord on muutunud, et nüüd müüb see kõmu ja sensatsioon? Kas see tuleb meedia poolelt või ka lugejate huvidest, võib-olla huvide muutumisest?

ÜM1: Ei no meedia ju teeb asju, mis justkui lugejat huvitab. Ja on ju mingid isikud ja inimesed, kes huvitavad rohkem. Pigem ma siis arvan, et inimesed on need, kes tahavad näha rohkem mingeid asju. Mõistagi on inimesi, kes seda ka kritiseerivad. Kui tuleb jälle mingi lugu, no mida iganes, et Birgit Öigemeel oli valge kleit seljas.. On inimesi, keda see ei huvita, no see oli lihtsalt näide, aga samas inimesi, nii palju kui ma olen kuulnud, pidi väga tõmbama ja vaatama...

LK: No kui palju seda spordis esineb..selliseid tõsiseid lugusid versus võib-olla pinnapealsemaid asju?

ÜM1: No ma arvan, et meil ei anna väga selliseid pinnapealsemaid asju teha, pigem on tõsised asjad. Samas kui sul on mahti, näiteks praegusel hetkel Postimees, Postimehe online sport teeb väga palju jama, sõna otseses mõttes jama, et no ma võtsin praegu suvalise asja ette. Siin on uudis, et legendaarne „hammustaja” Mike Tyson kaitseb Luis Suarezit...No see on tegelikult mõttetu, see on täiesti mõttetu asi, aga ma kuulen, et selliseid asju loetakse. Kindlasti on ka spordis seda, mitte tavalugudes, ka lehe tavalood on normaalsed, aga just online tehakse hästi palju sellist jama, mis minu arust on jama, aga mida näiteks Postimehe juhataja on mulle öelnud, mida lihtsalt tuleb teha ja mille osakaalu tuleb suurendada, sest seda lihtsalt loetakse..

LK: Aga mis sa arvad, kas selline trend või olukord on ohustamas ka trükiajakirjandust?

ÜM1: Ei, kindlasti mitte trükiajakirjandust. Leht ei ole kummist ikkagi, et sinna pannakse tavaliselt ikka normaalseid asju, ma ei ole ausalt öeldes väga lehe ajakirjanduses sellist kõmu ja klatši väga suurel määral...No muidugi seal on, aga mitte väga ei ole näinud sellist täielikku jura. Aga jah, online on ikka meeletult sellist jama.

LK: Nüüd ma paluksin sul siiski vaadata eetikakoodeksit veel. Sirvi ning vaata, kas sa leiad üles punkti, kus on kirjas, mille eest ajakirjanik vastutab..just eetikakoodeksi järgi..

ÜM1: Mille järgi ajakirjanik vastutab?

LK: Jah, just, see punkt, kus on kirjas, mille eest ajakirjanik vastutab.

ÜM1: Siin on ju kirjas..oma sõnade ja loomingu eest.

LK: Kas see sõnade ja loomingu eest vastutamine..on see piisavalt lühike ja konkreetne või vastutab ajakirjanik veel millegi eest, mis siit puudu on?

ÜM1: Jaa..no ma küll ei leia, et siin peaks midagi täpsustavat olema. Eetiliselt peaks nii olema, et ajakirjanik seda teeb, oma asjade eest vastutab ja normaalselt asju teeb. Jah, ma ei oska siin midagi lisada.

LK: Selge.Teine punkt..vaata uuesti koodeksit ja leia üles, mida ütleb see avaliku elu tegelaste ja nende kajastamise kohta.

ÜM1: No see sama 1.6 siis.

LK: Nii. Seal on siis kõige pealt kirjas see, et poliitlist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavad inimesed on avaliku elu tegelased ajakirjanike jaoks. On see sinu arust hästi sõnastatud või saaks seda kuidagi parandada?

ÜM1: Hm..okei..aga kes siis on avaliku elu tegelane? Selle lause järgi võiks justkui mina olla avaliku elu tegelane, sest ma ju toon ka olulist informatsiooni inimestele..

LK: Ei no ma mõtlen, et kas sinu jaoks on see käsitus liiga üldine siis või peaks seda kuidagi piiritlema? Kui ma küsiksin sinu käest, kes on avaliku elu tegelane, kas sa defineeriksid ka niimoodi?

ÜM1: No siis ma ütleksingi, et inimene, kes kõigi informatsiooni jagab ehk ajakirjanik, ongi avaliku elu tegelane. Selle määratluse järgi ma justkui võiksin ennast ka pidada väga meeletuks avaliku elu tegelaseks, et kindlasti mulle tundub, et see on kuidagi liiga lai..

LK: See informatsiooni pool? Alguses on poliitiline ja majanduslik võim..kas selle järgi võiks võtta avaliku elu tegelast, kas see oleks piisavalt kitsas?

ÜM1: Jah, ta oleks kitsas, aga ainult selle valdkonna inimesed ei ole avaliku elu tegelased, eks ole. Siin peaks arvesse võtma ka mingeid muid loomeinimesi ja mingisuguseid tegelasi justkui veel ja samamoodi sportlasi. Okei, need esimesed kaks, poliitiline ja majanduslik on okei, aga seal peaks justkui veel midagi olema, võib-olla saaks selle mingisuguse teise lausega võtta palju lühemini kokku või teise sõnastusega..

LK: Seal viimane lause ütleb ka seda, et avaliku elu tegelased on ka need, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega. See lisab eelnevale veel ühe variandi, kes on avaliku elu tegelane.

ÜM1: Ma ei tea, minu arust ei lisa see nagu väga mitte midagi, sest selle järgi ma ju ikkagi ei saa teada, kes see avaliku elu tegelane on. Selle järgi on ju avaliku elu tegelane absoluutselt iga inimene, kes üldse mingi loomeinimene on. Ma panen paberile...kolm korda tõmban pintsiliga ja üritan seda maha müüa,seega ma oleks justkui ka avaliku elu tegelane. Minu arust see ei lisa küll midagi, et sellisel juhul absoluutselt iga ajakirjanik on siis avaliku elu tegelane, sportlased, inimene, kes loob midagi, teeb midagi..et jah..

LK: Olgu. Aga siin keskel on veel see, et kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Mis sa sellest väitest arvad?

ÜM1: No sellisel juhul, kui me käsitleme inimesi, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega, siis mind ei huvita ju iga inimene, ma ütlen ausalt...

LK: Et sõltub siis konkreetsest inimesest?

ÜM1: Jaa, absoluutselt. Ja sõltub ka sellest huvist. Kui ma vaatan Eestis, mis Eesti spordiajakirjanduses inimesi huvitab, siis no mina näiteks teen väga palju lugusid korvpallist, sest ma tean, et see huvitab. Ükskõik, mida sa teed, see läheb ikka müügiks, sest inimestel on huvi selle vastu. Meil on väga hea, me saame orientiiri läbi ERR-i spordi, mis on meie online väljund ja me näeme, kui paju korvpalli loetakse muude asjadega...No ma juba tean, et ma võin seda alati toota, isegi mitte väga huvitaval teemal, aga ma tean, et see on selline kindel minek, et see alati müüb ja on alati huvitav..

LK: Aga näiteks sa enne tõid välja ka selle, et Birgit Õigemeel seal kellegagi teeb midagi käsikäes...siis, kas see on tegelikult õigustatud, et tema privaatelu tuuakse nii palju avalikkuse ette? Või on see tegelikult ka temast endast tingitud, et kuna ta on ise selle elukutse valinud, siis tal polegi mingit muud varianti?

ÜM1: No jaa, aga tõenäoliselt on ÜRO pannud inimõigustesse kirja selle, et inimene võib teha, mis ta tahab. Sellisel juhul muidugi on see meedia süü, et nad tahavad seda eksponeerida...neil on huvi selle vastu. Birgit Õigemeel ei ole kindlasti selles süüdi, seda ma võin kindlasti öelda. Siis on pigem süüdi need inimesed, kes Birgit Õigemeelt iga päev ümbritsevad ja siis meedia, kes tahab talle seda ette tuua...

LK: Me rääkisime nüüd eetilistest dilemmadest ja üldse punktidest...milliseid eetilisi konflikte oled sa märganud Eesti ajakirjanike poolt kõige rohkem? Ma pean silmas, mida ajakirjanikud oma käitumise juures teevad kõige rohkem valesti, millest nad kinni ei pea või millele nad ei mõtle piisavalt?

ÜM1: Kindlasti igasugused kuulujutud. See on absoluutselt kindel, et see on kõige hullem, mida tehakse ja selle põhjal toodetakse midagi valmis, aga see jääb puhtalt selle kuulujutu tasandile. No okei, mina töötan ERR-is, mul on ka käes igasugust informatsiooni, mida ma tean, mida ma kuulujutuna tean. Kui ma töötaksin erameedias, ma ei tea, võib-olla mulle antakse samamoodi ülesanne kuskilt kõrgemalt, et ma justkui peaksin selle avalikustama. Kindlasti see on üks asi, et sellist soga juttu pannakse üles ja üritatakse sellest midagi teha, see on kindlasti üks konflikt. Aga samas üritatakse väga palju, inimesed üritavad väga palju tagasi lükata mingeid asju. Oletame, et ma teen intervjuu kellegagi ja siis ta räägibki midagi ja kui ma saadan talle loo ülevaatamiseks, siis ta ütleb, et kuule, ära ikka seda pane. Ja ma ütlen, et no kui ta on mulle seda öelnud, siis ma ei saa, ma võin seda kasutada, selles suhtes mul ei ole mingit probleemi. No enamasti ma olen jah ikka maha tõmmanud, kui inimene on seda tahtnud, aga justkui ma võiksin seda kasutada, siis sellest tehakse probleem, arvatakse, et see on konflikt ja ajakirjanikud on halvad ja kirjutavad paha, mida pole öeldud. Tegelikult enamasti ma ütlen, inimesed on seda öelnud ja siis hakkavad seda tagasi lükkama, ei taha

ikkagi, et seda kirjutatakse või eksponeeritakse. Aga jah, kindlasti kuulujutud ja sellised asjad on hästi levinud teema ja ma spordiajakirjanduses tean väga hästi, mis asi on juba jura ja mis asi on õige ja statistiliselt ma võin arvata, et igasugustest uudistest üks 10% on juba jura, mis minu arust, ma ei ütleks, et on õige asi. Aga selliseid asju tehakse ja sellised asjad on paraku meedias olemas..

LK: Mis sa arvad, kas ajakirjanikud ise..mis nad saaksid selle vastu teha või kas on võimalik seda kuidagi parandada? Sa mainisid hästi palju, et see sõltub ajakirjaniku ülemusest, aga ajakirjaniku enda poole pealt.. mida ta saaks ise teha, et sellist „jura” toodetakse vähem?

ÜM1: Jaa..aga kui sa jura ei tee, siis sind lastakse lahti. See ongi kõige lihtsam, nii see asi käib tänapäeval. Sa ikkagi peaaegu oled kohustatud seda tegema ja kui ei tee, siis teeb keegi teine ja saab ise selle eest mingeid plusspunkte koguda..

LK: Aga mis sa arvad, kas sellist olukorda...kui üks ei tee, teeb teine ja paratamatult ära see tehakse..On seda võimalik parandada või kvaliteeti tõsta, ka online puhul?

ÜM1: Ei, pigem ma kardan, et sellega ei anna selles suhtes midagi teha, kuna konkurents on suur ja selle konkurentsi nimel üritataksegi teha järjest rohkem, järjest rohkem toota igasugust jama kokku. See ju kõik müüb ja igasugune kuulujututasand ju müüb väga hästi ajakirjanduses ja online-meedias. Pigem kindlasti ma arvan, seda tehakse järjest rohkem ja seda hakatakse järjest rohkem tegema. Ja ma kardan, et seda ei ole võimalik enam vältida..

LK: Kas eetika või eetiakkoodeksi teemal on sul veel midagi lisada? Mis sa sellest teemast üldse arvad?

ÜM1: Mis ma tähele panin, see on võrdlemisi aegunud tegelikult. Kindlasti selle koodeksiga tuleks viia mingisuguseid muutusi juba läbi, seda peavad otsustama inimesed, kes seda peaks muutma. Aga asi, mis juba 15 aastat on olnud sisuliselt sama..mõttele, kui palju maailmas 15 aastaga muutunud on. Igaljuhul siin tuleks viia muudatused läbi ja seda teha kaasaegsemaks, sest 15 aastat tagasi ei olnudki sellist asja nagu online-meedia olemas. Me ei saagi selle seisukohalt üldse midagi vaadata, kindlasti ta on aegunud, ma olen selles täiesti kindel. Aga äkki sellepärast, et ta aegunud on, äkki sellepärast me ei pööragi talle oma igapäevatoos nii palju tähelepanu või õigemini me ei pööragi tähelepanu? Ma arvan, et kui ajakirjanikke võetakse tööle, siis kindlasti ülemus ei ütle, et ole hea, vaata nüüd ajakirjanduseetikakoodeksi läbi. Ma ütlen ausalt, me ei kasuta seda igapäevatoos. Meil on lihtsalt mingid inimlikud normid, millest me lähtume oma töös, aga kindlasit mitte need koodeksi normid. Nii see paraku on...

LK: Olgu, aga mul on küsimused otsas ja kui sul midagi lisada ei ole, siis ma lõpetaksin.

ÜM1: Jah.

LK: Suur aitäh.

Intervjueeritav: KN3
Intervjuu aeg: 18.04.13
Intervjuu koht: Kohvikus

LK: Tere! Palun räägi mulle, kus sa oled praegu töötanud ajakirjanikuna, kui kaua ja milline su kogemus täpsemalt on.

KN3: Ma olen kirjutanud Tartu Tudengisse 2012.aasta jaanuarist kuni detsembrini, praegu ma ei ole sel kevadel enam kirjutanud. Ja lisaks sellele siis Pärnu Postimehes 2012.aastal juulist augustini.

LK: Sa ise ei ole ajakirjandust õppinud?

KN3: Ma õpin Eesti-Soomeugri keeleteadust, aga ma olen võtnud uudise sotsioloogia kursust ehk siis 5 EAP-d Priit Pulleritsu juhendamisel. Ja rohkem ma ei ole õppinud ajakirjandust.

LK: Aga kus sa ise tunned, et sa oled töökogemusega kõige rohkem juurde õppinud?

KN3: Mis mind väga aitas, esiteks erinevad ajakijandusõpikud, mida ma omal käel uurisin, kui ma hakkasin Tartu Tudengisse kirjutama. Teiseks, siis oli Tartu Tudengi peatoimetaja Kristjan Pihl ja kuna ta teadis, et ma ei ole ajakirjandusega niivõrd tegelenud, siis ta andis mulle tagasisidet ja seletas mulle, kuidas ma peaksin mingeid asju kirjutama. Tema õpetusest oli hästi palju abi, vähemalt alguses..

LK: Aga mis alguses siis peamised asjad olid, mis ei läinud nii nagu oleks vaja olnud?

KN3: Kuna ma õpin hoopis teistsugust eriala, siis ma hakkasin artiklit kirjutama umbes nagu esseed, sissejuhatused ja teema arenduse ja kokkuvõttega, aga no artiklit kirjutades tuleb puánt kõige pealt ja siis hakkab järjest laiemaks minema selle teemaga, see on tagurpidi kirjutamine. Aga näiteks humanitaarteadustes käib see teistpidi.

LK: Sa oled nüüd töötanud mõnda aega, millest sa üritad alati oma töös kinni pidada? Mis on sinu jaoks ajakirjanikuna kõige olulisem, mida alati püüad jälgida?

KN3: Mm..esiteks, mis on kõige olulisem, on leida see fookus siis. Mis on kõige tähtsam asi, mida ma tahan, et inimesed artiklist kätte saaksid? Ma saan selle peamise mõtte sõnastada ühe lausena, mis annab selle kõige tähtsama edasi ja kõik ülejäänud tuleb sinna ümber siis ehitada. Ma arvan, et see on üks kõige olulisem asi. Ja muidugi, mis on oluline, aga see ei ole kõige pealt, vaid tuleb hiljem, et midagi ei oleks valesti, sest kui ma teen väikese vea, siis on hästi lihtne sellest pärast kinni hakata. No sul oli üks asi valesti, et kas siis kõike muud saab usaldada. See on põhiline, mulle tundub, kas või kui ma olen netist vaadanud mingite ajaleheartiklite kommentaare, siis piisab ühest kasvõi keeleteoimetaja tehtud veast, sõna on valesti kirjutatud ja inimesed enam ei mõtle, millest artikkel räägib..

LK: Kui palju sul endal on juhtunud niimoodi, et väike viga on sisse lipsanud ja pärast on piinlik?

KN3: Tartu Tudengis kunagi ma tegin ühte reportaaži, see oli selline pikem, see tuli kaks lehekülge..Seal rääkis hästi palju inimesi. Aga kuna mul ei õnnestunud ühte tüdrukut enam kätte saada, see oli tudengikommuuni lugu, et kõik inimesed, kes elasid seal kommuunis...siis ma küsisin ühe tema majakaaslase käest, et mida see tüdruk õpib, mis tema eriala oli. Mulle ütles ta kindlalt, et see tüdruk õpib kirjandust, pärast selgus, et päris nii ei ole. Ja kui see tüdruk ise ajakirja lahti lõi, siis ta avastas, et seal on valed faktid sees. Ja Pärnu Postimehes ma kirjutasin sellest, et on tähtede sadu võimalik jälgida ja siis ma kasutasin termineid valesti, vist ütlesin meteoriit meteoori asemel. Ja siis kommentaarides inimesed hakkasid kohe arutama, et kas ajakirjanik võib üldse selliseid vigu teha.

LK: Aga kas see õpetas ka sulle midagi, see, et inimesed hakkasid arutlema selle üle? Kas see muutis tähtsamaks veelgi jälgimise, et kõik oleks õige?

KN3: Ma arvan küll, jah. Põhiline on see, et mitte midagi ei tohi eeldada. Isegi, kui ma olen 95 % kindel, siis jääb see 5% ikka, mille ma peaks üle kontrollima.

LK: Kui ajakirjanduseetikakoodeksist rääkida, kui palju sa üldse oled seda lugenud või uurinud? Kas oled?

KN3: Ma olen eetikakoodeksiga kokku puutunud mitte praktilises olukorras, vaid uurimustööd tehes. Siis ma uurisin seda, aga praktilises olukorras mul ei ole tekkinud sellist olukorda, kus ma oleksin pidanud kasutama.

LK: Aga inimestega enda ümber ei ole tekkinud arutelu?

KN3: Ei ole. Kuigi, mis on selle eetikakoodeksiga, on, et kui vähegi enda pead kasutada, siis tegelikult need asjad on sellised, mida suudab ise välja mõelda. Näiteks peab andma konflikti vastaspoolele ka võimaluse midagi öelda. Ja kui juba ajakirjanikuna tööd teha, siis need on sellised loogilised põhimõtted.

LK: Aga mis sa arvad, kas eetikakoodeksit on üldse vaja või on sellised asjad ajakirjanikele juba pähe kulunud?

KN3: Alguses on ikka vaja, seni, kuni need pole pähe kulunud. Kuskilt need peavad hakkama pähe kuluma. Eetikakoodeks peab olemas olema. Aga ma arvan, et kogenud ajakirjanikud vaevalt eetikakoodeksit vaatavad, pigem ainult sellisel juhul, kui nad on teinud mingisuguse vea ja siis on vaja ennast kaitsta. See ongi täpselt nii, et keegi kaebab kellegi kohtusse, et keegi on temaga on ebaõiglaselt käitunud ja siis on võib-olla põhjust sealt täpselt näpuga järke ajada..

LK: Aga mis sa arvad, miks just siis on põhjust? Muidu eetikakoodeks on selline asi, mida väga ei vaata ja siis, kui keegi tuleb midagi ütlema, võtad kapist välja..?

KN3: Ta võiks ju mitte nii olla, aga ilmselt, kui ajakirjanik on tööd teinud rohkem kui..no ta ei ole päris algaja selles, siis ta võib-olla on sellega varem kokku puutunud, juba teab arvestada nendega intuiitiivselt mingismõttes. Eetikakoodeks mingisuguse probleemi puhul...no kui tekib reaalne probleem, et tahetakse kohtusse minna või ähvardatakse sellega, siis see ei ole ju niivõrd mitte endale kinnitamiseks kui teisele kinnitamiseks, et sa ei ole midagi valesti teinud. Ma arvan, et kui ajakirjanikule öelda, et ta on kuskil vea teinud, siis ta saab sellest ise aru, kas ta on vea teinud või mitte, hoolimata sellest, kas ta kontrolliks eetikakoodeksist järgi või mitte..

LK: Sa nüüd ütlesid, mis sinule on hästi tähtis ja mida sina jälgid enda ajakirjanikutöös. Aga kui sa mõtled üldiselt ajakirjanike peale või lugude peale, mida sa loed...Mis sa arvad, mis alati peaks olemas olema, mida tuleks jälgida? Milline on hea ajakirjanik ja mis printsiipe või väärtusi ta peaks jälgima?

KN3: Need, mis on..võib-olla ei ole mõtet tsiteerida Raudsaare õpikut, et mida peab ajakirjanik jälgima. Aga seda, et uudis oleks inimestele vajalik, see on ühelt poolt ja teiselt poolt uudis oleks inimestele meeldiv, vajalik sellistel mitteratsionaalsetel põhjustel. Kui sa loed uudist, siis sa võib-olla saad midagi huvitavat teada, põhimõtteliselt ongi, et uudist lugedes sa pead saama teada midagi huvitavat või kasulikku või mõlemat..

LK: Aga kui on negatiivsem lugu või mõni konfliktilugu? Sa ütlesid meeldivat...kas negatiivset infot võiks või peaks ka ajakirjanik kirjutama, kas selles on ka midagi kasulikku?

KN3: Kasulikku on siis, kui inimesed saavad sellest konfliktist midagi õppida, mida teha või mitte teha. Ja konfliktilugu isegi võib olla meeldiv, kui seda vaadata niimoodi, et inimesed saavad kahjurõõmu, kui loevad, et mõnel kuulsusel juhtus õnnetu. Neid on nii palju, kes on kahjurõõmsad, selle kohta ei saa võib-olla otseselt öelda meeldiv, aga ta käib enam-vähem selle sama kategooria alla, et inimestele meeldib seda lugeda..

LK: Aga kui selline olukord ongi, et mõnel kuulsusel juhtus midagi või kedagi tabati kuskil midagi tegemast, siis kas see on õige, et inimestel on selle üle huvi ja hea meel? Või on see selline paratamatus?

KN3: See on pigem paratamatus. Eetikakoodeksist lähtudes muidugi ei ole eetiline, aga selline kollane ajakirjandus on kahtlemata omal kohal, kui on nii suur huvi selle vastu.

LK: Aga mis sa arvad, kas praegu eetikakoodeks jääb kollase ajakirjanduse varju? Kas võib öelda, et praegu on rohkem seda, et mis sa mainisid...inimestele meeldibki lugeda klatši või kõmu..ja eetikakoodeks on jäänud selle varju?

KN3: Mulle tundub, et inimesed teevad üsna hästi vahet, mis väljaandega neil tegu on. Ja kui nad näevad kuskil elu24-s kollast uudist, siis keegi ei pahanda selle peale. Need, kes loevad, need loevad huviga ja need kes ei ole, kortsutavad kulmu, aga üldiselt seda peetakse loomulikuks. Samas kui Eesti Päevaleht avaldaks järsku mis iganes põhjusel loo, et no...Tanel Padar jooksis paljana üle tee, siis ma juba kujutan ette, kui palju hurjutamist sealt tuleks ja kuidas arvamusiidrid hakkaksid kirjutama artikleid, kuidas kollase ja muu ajakirjanduse vahel hakkab piir kaduma ja kas maailm lähebki sellega hukka..

LK: Sõltub siis väljaandest?

KN3: Jah, see sõltub just sellest kontekstist, kuhu see panna. Kui on kollane väljaanne, siis see võib seal tegelikult olla..

LK: Mis sa arvad, kas eetikakoodeks on siis mõeldud rohkem mitte kollastele väljaannetele?

KN3: Ma arvan küll. See ongi see, et kui kollane ajakirjandus ei ole eetiline üldiselt, siis, kui see uudis ilmub kollases väljaandes, ei hakka keegi eetikakoodeksist mingisuguseid punkte välja tooma ja neile ette heitma mitte-eetilisust.

LK: Ma nüüd küsiks mõne konkreetse punkti kohta, eetikakoodeks on sul lahti. Esimene punkt on siis 1.5. Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Kuidas sa sellest punktist aru saad või kuidas seda tõlgendad?

KN3: Ma arvan, et seda on raske tõlgendada ja peamiselt sellepärast, et see ei ütle kindlalt, milliseid olukordi on avalikkusel tõesti vaja lähemalt teada. See annab ajakirjanikule hästi suure võimu mingites olukordades ja see vastutus on täielikult ajakirjaniku peal, see oleneb tema sisetundest, mis on tõeliselt vajalik informatsioon avaldamiseks ja mis mitte.

LK: Aga kas ajakirjanikul võib siin tekkida mõni dilemma või valikute küsimus nende kahe asja vahel, mida on vaja avalikustada või mida mitte?

KN3: Muidugi võib..

LK: Kuidas seda lahendada, on see mingi sisetunde küsimus?

KN3: Jah, see ongi sisetunde küsimus. Mitte mingil viisil ei saa, no see oleks väga suur töö, täpselt punkt punkti haaval kirja panna, mis on väga vajalik ja tekitab põhjendamatuid kannatusi. See muutub niivõrd kiiresti, et keegi ei hakka sellist tööd tegema. Seega jääb see ajakirjaniku südametunnistusele, et kas ta teeb seda õigesti või valesti, tõlgendab..

LK: Kas sul endal on kunagi olnud sellist teemat või kokkupuudet, et sul on lugu, mis võib tekitada kellelegi halba või kannatust? Ja siis sa ei tea, kas seda avaldada või mitte, et info on võib-olla vajalik avalikkusele..

KN3: Ma kirjutasin kunagi ühte lugu, kus Eesti ja üldkeeleteaduse instituudis tehti õppekavas muudatus, mis paljude arvates ei olnud üliõpilaste suhtes aus. Muudatus iseenesest võib-olla oleks olnud ka aus, aga selle muudatuse tegemise viis just. Ja üks magistrant, kes teadis natukene rohkem sellest teemast, ütles, et ta räägiks mulle hea meelega, miks asju niimoodi tehakse, aga ta ei saa, sest ta tahab veel kunagi doktorantuuri minna. Ja see lugu jäigi natukene õhukeseks, sest ta tundis, et tal ei ole võib-olla turvaline kõigest rääkida. Ja ma arvan, et sellisel juhul ma pean teda kuulama ja aksepteerima, mida ta ütleb. Aga sellisel juhul ei oleks see lugu muidugi ise tekitanud põhjendamatuid kannatusi, vaid just see fakt, et mul on selline allikas, oleks võib-olla talle tekitanud raskusi..

LK: Aga no oletame, et sul oleks selline situatsioon, et sul on lugu ja sa pead otsustama, kas nüüd avaldada seda või mitte, no kas see on piisavalt oluline inimestele ja avalikkusele või mitte. Millest sa lähtud? Kas sa arvestad, kui palju inimesi see puudutab või mille peale sa mõtleksid sel juhul?

KN3: Mm..kui rääkida trükiväljaandest, siis seal hästi oluline tegur on ka igasugused mahud. Ja see, et väljaanne oleks teemade koha pealt tasakaalustatud, kui on palju halbu uudiseid, siis võiks hea uudis ka olla. Näiteks teles ja raadios on sama asi, erinevalt internetist, et on ka muid tegureid kui selle loo omadused. Aga kui rääkida ainult sellest loost endast, siis muidugi see, et peaks olema vajalik piisavalt paljudele inimestele ja samas see ei tohiks kellelegi põhjendamatuid kannatusi tekitada.

LK: Olgu. Siis on 3.2. Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogematu inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi. Mis sa sellest punktist arvad?

KN3: Mm..ma arvan, et siin ei ole väga kahtpidi mõistetavust, sest üldiselt on aru saada, kes on meediaga suhtlemisel kogematud ja kes mitte. Kui inimene näiteks töötab mingil alal, mida loetakse selliseks tööks, kus sa muutud automaatselt avaliku elu tegelaseks, siis ajakirjanik võib eeldada, et isegi kui..No võtame näiteks mõne superstaarisaate hästi noorukese finalist. Kuna ta on juba selle tee valinud, siis ma arvan, et teda võib käsitleda kui ajakirjandusega suhtlemisel kogunud inimest, ta peaks seda olema. Samas inimene, kes elab oma tavalist elu ja poolkogemata satub mingisuguse sündmuse keskele ja teda on vaja sellepärast intervjuuerida, siis tema on meediaga suhtlemisel kogematu. Ma arvan, et siin ei ole väga mitmeti mõistetavust..

LK: Kas sina oled puutunud kokku inimestega, kes ei ole võib-olla nii kogenud? Oled sa ka selgitanud neile, et mõelge, mida te räägite, ma olen ajakirjanik, ma panen selle lehte? Või ei ole tekkinud sellist olukorda?

KN3: Mm..mul ei ole tekkinud sellist olukorda. Kuigi ma mõtlen, kunagi tegin ühte intervjuud, aga see intervjuueeritav oli meediaga suhtlemisel kahtlemata väga kogenud. Tal oli ikka poliitiku kogemus ja ta oli väga sellise, võiks öelda piltlikult, et tal oli hea suuvärk. Ta rääkis üsna värvikalt, aga ta oli selles hästi kindel, mida ta räägib. Ta ütles mulle täpselt, mida ma võin sisse panna ja mida mitte. Ta pillas intervjuu käigus hästi palju selliseid värvikaid tsitaate, agata ei tahtnud, et need sinna sisse läheks..

LK: Ta teadis täpselt, mis mõju neil võib olla..

KN3: Jah. Ja ta teadis ka seda, et kui ta ei taha, et need läheksid loosse sisse, siis ta peab seda kohe ütleva. See mõjus isegi nii, nagu ta oleks lõbutsenud selle võimalusega öelda, mis artiklisse sisse läheb..

LK: Aga kui on inimene, kes ei tea seda, aga pillab samuti värvikaid tsitaate...kas ajakirjanik peaks talle meelde tulema või üldse ütleva seda, et arvesta nüüd sellega, see läheb ikkagi teistele inimestele lugemiseks..või ei pea ta seda ütleva?

KN3: Kas me räägime siin inimesest, kes ei ole üldse meediaga suhelnud?

LK: Jah. Täiesti tavaline inimene. Oletame, et sa teed kas või sotsiaalteemalist lugu, sa võtad kellegi näiteks, kes selles valdkonnas töötab, aga ta pole kunagi rääkinud ajakirjanikuga. Kas sa tuletad talle seda meelde, kui ta võib-olla hakkab rääkima nagu sõbrannaga? Või ta ise peaks aru saama, et räägib ajakirjanikuga?

KN3: No loomulikult enne intervjuu algust ma selgitan talle täpselt, mida ma teen ja mille jaoks. Ja kui ta juhtub selle poole peal unustama, siis ma arvan, et ma esialgu ei segaks talle vahele, sest võib-olla ta ei tee seda üldsegi nii kogemata. Ja siis ma küsiksin intervjuu lõpus, et kas ta on kõigega nõus. Ma küsiks pärast pigem üle, sest kui ta on selle kõigega nõus, siis on hästi ja kui ei ole, siis ma saan välja jätta, mille avaldamisega ta võib-olla nõus ei ole. Kui ma poole pealt talle meelde tuletan, siis ma võin mõnest heast tsitaadist ilma jääda, no ta muutub võib-olla kohmitsetuks ja ei julge enam midagi öelda. Ma ei tohiks inimest segada, kui ta on jutuhuos.

LK: Okei. Ja viimane punkt, 4.9. Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Ehk siis siin on inimese eraelu versus avalik huvi. Mis sa sellest arvad?

KN3: Ma arvan, et eraelu puutumatus rikkuvad materjalid...neid võiks avaldada ainult juhul, kui mitte avaldamine tooks kahju inimestele. Kui on selline olukord, kus mitte avaldamine mingisugust kahju ei tooks, aga avaldamine võib-olla tooks veidi kasu, siis ma pigem ei avaldaks seda. Tähendab, ma ei avaldaks mitte kasu toomiseks, vaid kahju ära hoidmiseks. See ei oleks selle inimese suhtes aus, kui tema eraelu muutuks avalikuks selleks, et kellelegi rohkem kasu tuua.

LK: Kas sul endal on kogemust sellega?

KN3: Ei ole.

LK: Me vaatasime nüüd mõnda olukorda, kus võib tekkida selline valikuvariant. Kas sul mingi dilemma tuleb veel pähe, mis ajakirjanikul võib tekkida oma töös või sul endal on tekkinud?

KN3: Ma arvan, et ajakirjanikule võivad olla rasked sellised olukorrad, kus intervjuueeritaval on võim ajakirjanikku isiklikult mõjutada mingil viisil. Loomulikult selliseid olukordi tuleks vältida, kui sa tead, et oled intervjuueeritavaga mingites suhetes, mis võivad segada intervjuud. Siis tuleks intervjuu lasta teha kellelgi teisel. Aga kui selline olukord siiski tekib, ma arvan, et see võib olla raske olukord, kui võtta kas või Tartu tudeng, kindlasti on ka Üliõpilaslehes sarnaseid olukordi..kui kirjutatakse tudengeid puudutavatest teemadest, olles samal ajal ise tudeng.. Siis see võib hästi kergesti juhtuda, et sa pead kirjutama inimestest, kes mõjutavad sinu edasist käekäiku ja see võib hakata segama, ma arvan..

LK: Aga mida siis teha, eriti kui väljaanne on näiteks selline, mis keskendubki palju tundegitele? Kuidas seda balanssi hoida või kuidas hoida ennast neutraalsena, et mitte minna ise niivõrd emotsiooidega kaasa?

KN3: Kõige lihtsam variant on võimaluse korral tegeleda teemadega, mis lähevad enda valdkonnast kaugemale. Võib-olla kui kirjutaja on ajakirjandustudeng, siis ta ei kirjuta enda teaduskonna mingitest probleemidest, vaid selleks võetakse näiteks keegi, kes on filosoofiateaduskonnast.

LK: Olgu.Nüüd sirvi seda koodeksit ja vaata palun, kas sa leiad üles selle punkti, kus on kirjas, mille eest ajakirjanik vastutab.

KN3: Nii..vastutab oma sõnade ja loomingu eest.

LK: Mis sa arvad, kas see on piisavalt lühidalt ja konkreetselt kokkuvõetud või on see liiga lai mõiste? Kas sinu arvates saab ajakirjaniku vastutust niimoodi määratleda?

KN3: Minu arvates, mis tekitab segadust, on selle punkti teine pool...ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon. Kes siis tegelikult vastutab, kas ajakirjanik või ajakirjandusorganisatsioon? Siin on küll öeldud, et ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest, aga see, kes tema sõnad ja loomingu avaldab, on ikkagi organisatsioon. See võib tekitada kahlust.

LK: Mis sa ise arvad, kummal peaks olema rohkem vastutust? Või kuidas sulle praegu tundub, kuidas toimetustes on vastutus..kas rohkem sinul kui ajakirjanikul või peatoimetajal?

KN3: Ma arvan, et rohkem vastutust on ajakirjanikul, sest kui ajakirjanik on artikli valmis kirjutanud, ütleme, et see käib peatoimetaja käest läbi ja peatoimetaja ei ole millegagi rahul, siis ta võib ajakirjanikule öelda, et seda või seda tuleks muuta. Aga ta ei saa seal iseseisvalt mingisuguseid kardinaalseid muudatusi ette võtta, millega ajakirjanik nõus ei ole..Ta ei saa

mingisuguseid fakte ära jätta, kui ajakirjanik arvab, et need on vajalikud..Ta võib jätta loo avaldamata, aga see, mis juba avaldatakse, ma arvan, et hetkel on ja ka võiks rohkem olla ajakirjaniku kui organisatsiooni vastutada...

LK: Ja kui sa vaatad veel koodeksit, siis kas leiad üles punkti, kus räägitakse avaliku elu tegelastest? See on ka seal esimeses pooles..

KN3: Aa, avaliku elu tegelased on need, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega. Aa, siin eespool on ka...inimesed, kellel on poliitiline ja majanduslik võim, kes valdavad avalikkusele olulist informatsiooni ja avaliku elu tegelased on need, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud.

LK: Mis sa arvad, kas see poliitilist ja majanduslikku võimu omavad, siis see oluline informatsioon ja loomingu eksponeerimine..kas nendega saab kokku võtta avaliku elu tegelased?

KN3: Mm..ma arvan küll, jah. Ma ei kujuta ette..ma arvan, et rohkem ei ole selliseid alasid, kus oleks inimene avaliku elu tegelane.

LK: Aga kas avaliku elu tegelasele on sinu arvates igas olukorras see kriitika ja huvi õigustatud?

KN3: See suurem tähelepanu on õigustatud siis, kui see on seotud sellega, mida ta teeb. Ehk siis poliitikute puhul nende poliitika, kui me räägime majanduslikust võimust, siis need inimesed, kes seda võimu omavad ja seoses teemadega, kus nad seda võimu kasutavad. Poliitiku eraelu ei tohiks sinna alla käia. Isegi kui võtame näiteks Edgar ja Vilja Savisaare, kes enam ei ole ainult Savisaar, nende abielu puudutav teema. Kas see on siis poliitikaga seonduv, kuna nad mõlemad tegutsesid aktiivselt poliitikas? Ma arvan, et pigem mitte, sest mulle tundub, et eraelu ei mõjuta seda nii palju..

LK: Me oleme nüüd rääkinud eetikast, kuidas võiks midagi paremini teha. Kui sa vaatad üldiselt uudiseid ja ise töötad, siis mis sa arvad, mida kõige sagedamini ajakirjanikud rikuvad või mis on kõige suuremad probleemid, millele tuleks kõige rohkem tähelepanu pöörata üldse lugude tegemisel?

KN3: Mulle tundub, et kõige suurem probleem ongi just avaliku elu tegelasi puudutav. Arvatakse, et kuna nad on avaliku elu tegelased, siis iga aspekt nende elust peaks olema avalik. Aga eraelu võiks ideaalis mitte olla. Samas mulle tundub, et näiteks ei ole väga palju probleeme meediaga suhtlemisel kogenematute inimestega, seda täidetakse üpris hästi, vajadusel on nimi muudetud, toimetusel on teada, aga näiteks artiklis seda ei kirjutata. Ja mis võib veel olla, et lisaks sellele avaliku elu tegelaste eraelule on teine probleem, mis minu arvates vahel tekib see, kas konflikti mõlemale osapoolele antakse sõna. See ei pruugi alati olla ajakirjaniku teha, aga lugeja seda ei tea. Vahel artiklit lugedes jääb mulje, et ei ole isegi üritatud teist poolt kätte saada ja samas võib see konflikti teine pool ka meelega keelduda kommentaarist.

LK: Kas seda olukorda saaksid parandada sinu arvates eelkõige ajakirjanikud või ajakirjandusorganisatsioon?

KN3: Ma arvan, et ajakirjanik saab selle selgemalt välja tuua, kas see teine pool on kommentaarist keeldunud või ei ole isegi küsitud temalt, sest see jääb vahel segaseks. Ja kuigi see ei pruugi olla reaalne probleem, siis lugeja tajub seda ebaõiglusena..

LK: Kas kogu selle eetika ja eetikakoodeksi teemal tahaksid sa veel midagi lisada?

KN3: Ma arvan, et ei.

LK: Olgu. Aga suur aitäh.

Intervjueeritav: ÜN2
Intervjuu aeg: 21.04.13
Intervjuu koht: skype

LK: Tere! Minu esimene küsimus oleks sinu ajakirjaniku kogemuse kohta. Kus sa oled töötanud ja kui kaua?

ÜN2: No kõige varasemad kogemused sain ma, kui olin 11ndas klassis. Ma olen Saaremaalt pärit, tegin kaastöid kohalikku lehte koos kahe sõbraga, kellest üks on veel ajakirjanik. Siis ma kirjutasin lihtsalt kultuurilugusid ja arvamusalugusid ja seda ma tegin siis 12nda klassi lõpuni. Siis ma astusin sisse Tartu Ülikooli. Esimese kursuse ajal kirjutasin veel kaaslugusid omale südamelähedastel teemadel, no mingitel keeleteemadel ja mingit ühiskondlikku värki. No seda, mis oli mul pädev teema, ma ei hakanud arvamust kirjutama välispoliitilistel teemadel, mida ma ei jaganud..Aga siis pärast esimest aastat ma läksin praktikale teise kohalikku lehte. Ma olin seal kuu aega ja seal olid sellesmõttes esimesed uudiste kirjutamise kogemused. No täpselt see, et mis tunne on helistada ja öelda, et ma olen ajakirjanik ja räägin seda... Aga seal oli sellesuhtes natuke jama, et see ajakirjandus, mida ma tegin, oli pressiteate põhiselt. Ma sain pressiteate ja tegin sellest uurimuse, et seal oma teemade asja ei olnud. Aga see oli hea kogemus, sest andis selle kõige esimese kooli. No pärast esimest aastat sa ei ole isegi reporteritööl olnud, et on raske väga päris uudiseid teha. Ma olin seal ka kuu aega. Aga siis teine suvi pärast teist kursust ma läksin Postimehesse suvreporteriks ja seal ma olin juunist kuni augustini ehk siis kaks kuud põhimõtteliselt, juuni keskpaigast augusti keskpaigani. Ja see oli selline super töö kui nii öelda. Ma sain teha hästi palju erinevaid lugusid hästi paljudel erinevatel teemadel, aga samas need ei olnud selliseid klassikalised suve teemal lood linna peal. Ma sain teha täpselt neid lugusid, mis ma tahtsin. Kui sul endal on

vähegi head teemad, siis nad lasevad sul selle ära teha. Sellesuhtes oli hästi hea, et ma tegin intervjuusid, ma tegin reportaaži, uudist. Ja mis oli raske, oli se, et kui sa oled selline noor ajakirjanik, teist aastat alles, siis minu jaoks teemade leidmine oli kõige keerulisem, et millest ma nüüd homme kirjutan. Aga samas seal oli ka see, et kui ma olin seal juba kuu aega olnud, siis mingid teemad hakkasid eelmistest lugudest tulema. Aga kindlasti ma tegin ka oma esimesed vead. No näiteks üks viga oli.. ma helistasin, rääkisin ühe inimesega loo teemadel, ta oli allikas ja ma olin temaga juba varem telefonis kaks korda rääkinud. Ja kolmas kõne, siis ta arvas, et räägib minuga „off-the-record” , aga ta ei öelnud seda mulle ja ma ei tulnud selle pealegi, et ma ei tohi kolmandat kõnet sisse panna, kuigi ta teadis, et ma olen ajakirjanik. Ja no sisuliselt ma ei teinud midagi väga valesti, aga ta oli ikka päris kuri. Ja siis oligi see, et sa pead alati inimesele rohkem seletama, kui sa arvad, et ta teab. Tavainimene ei ole tegelikult nende asjadega kursis, mis on meie jaoks elementaarsed. Samamoodi üks teine tüüp helistas mulle öösel kell pool 2, üks allikas, kellega ma olin oma arust käitunud hästi korrektselt. Tema ütles mulle, et kas ma ei tea, et ajalehte ei panda inimeste perekonnanimesid. Kui me olime suhelnud, ta ei öelnud mulle, et ma ei või perekonnanime panna, aga tema arvas, et on elementaarne, et inimesed lähevad anonüümsete allikatena. Sealt tuli täpselt see välja, et sa pead tavainimesele sada korda üle rääkima, et ma olen ajakirjanik, ma helistan selle pärast, selle loo pärast, selles loos sa lähed niimoodi, sa lähed oma nimega..Sellega õppisin Postimehes hästi palju, et tavainimesed ei kujuta ette, mis ajakirjandus tegelikult on. Ja muidugi ka seda, et lugude kommentaare mitte lugeda. Ma kirjutasin majandusloo ja selle kommentaarid olid umbes sellised, et Eesti rahvas on olnud 70 aastat orjapõlves. Aga siis pärast seda oli kolmas aasta ülikoolis ja ma tahtsin minna tagasi Postimehesse suvel, aga kuna ma läksin kolmanda aasta kevadel vahetusse Brüsselisse , siis ma tulin tagasi nii hilja ja Postimees tahtis juba juunist. Siis ma läksin Saarte Hääle, mis on Saaremaa ajaleht, kohalik ajaleht. Aga see oli ka hästi hea kogemus, sest seal oli see, et ma olin ise juba nii palju vanem ja targem, et mul oli juba kohalikke lugusid kihvtim teha, sest ma oskasin rohkem. Kohalikus lehes sul on tohutult vabad käed, ma sain seal toimetada, ma tegin maailmakülge, intervjuusid, reportaaže, see oli hästi kihvt. Ja kuna ma olin vahetuses, käisin aasta koolis kauem ehk siis ma käisin ka neljanda aasta koolis, sest ma tegin riigiteadusi kõrvale. Pärast seda ma läksin üleriiklikkusse väljaandesse, juunis ma läksin arvamustoimetusse praktikale. Seal ma olin juunist novembrini, olin vahepeal kogu aeg paberis arvamustoimetaja, aga vahepeal, kui vaja oli, ma asendasin ka Delfi arvamustoimetajat. Ja no arvamustoimetuse töö on teistugune, sa pead juhtkirju kirjutama, kommentaare ja repliike, sa pead tellima arvamusalugusid, toimetama ja intervjuusid tegema. See oli ka hästi vaheldusrikas, õppisin hästi palju. Ja siis novembris ma läksin teise üleriiklikkuse päevalehte, sest mul sai novembris praktika läbi, läksin küljetoimetajak. See oli ka suurepärane, sest oli jälle nii paljuski teine töö. Küljetoimetaja on see, et sa saad reporteri loo, hakkad seda toimetama ja paremaks tegema, aga seal on veel niimoodi, et sa paned selle loo kujunduse mõttes külje peale. Ma sain kujunduses kogemuse, nii et see oli super. Erinevates toimetustes erinevate ametite ja asjadega töötamine on nii kasulik, sest nüüd ma olen jälle üleriiklikus väljaandes, kirjutan uudiseid..neli kuud vist nüüd. Kui sa oled toimetajana töötanud ja pluss pannud lugusid küljele, siis sa saad nii palju paremini aru, kui oluline on foto. Kui oluline on see, et sul on materjali ja et sa kirjutadki 3000, et kui toimetaja ütleb, et 3000, siis sa ei kirjuta 4000, et küll mahub..no ei mahu. Sa saad seda kõögipoolest ka, aga mulle tohutult meeldis see. Ma olin seal

ainult neli kuud, sest teine leht pakkus mulle tööd. Ma mõtlesin alguses et...Ma arvan, et kirjutamisest toimetamisse on lihtsam minna kui vastupidi, siis ma mõtlesin, et kui ma nii noorelt lähen juba toimetajaks, siis ma võib-olla kirjutada ei saa..

LK: Kui sa nüüd ajaliselt võtad, siis kui palju sa realselt oled ajakirjanikuna töötanud? Vahepeal sa käisid ainult suvel ja nüüd töötad regulaarselt, kui palju sa kokku järjepidevalt teinud oled?

ÜN2: Sa mõtled järjest või ma liidan kõik kokku?

LK: No ma mõtlen, et mitte praktikal olemist, vaid realselt töötamist juba konkreetses toimetuses ühe ajakirjanikuna.

ÜN2: Siis ma pean võtma novembrist praeguseni. Kuigi samas, kui ma olin augustis, siis ma asendasin, aga ei olnud praktikal. Ehk siis sisuliselt augustist aprillini..8 kuud.

LK: Olgu. Aga sa oled õppinud Tartu Ülikoolis?

ÜN2: Jah.

LK: Kui sa nüüd võrdled seda, mis sa koolis õppisid ja seda, kui palju sa oled lehes õppinud, siis kui suur see kontrast on? Kus väljaandes sa tunned, et oled kõige rohkem õppinud? Tean, et tegid küll palju erinevaid asju, küljetoimetajana näiteks, aga kus sa tunned, et arenesid kõige rohkem?

ÜN2: Sa mõtled seda, et kus ma sain kõige rohkem seda, mida ma koolis ei saanud?

LK: Jah.

ÜN2: Okei. No ma arvan, et kindlasti osaliselt toimetamise puhul. Üks asi, millele minu arust koolis meil nii palju tähelepanu ei pööratud, aga võib-olla nüüd on teistmoodi, sest osad ained on muutunud, sest mina käisin koolis 2008-2012.. enamik ajakirjandusaineid, ma tegin kahe aastaga ajakirjanduse ära..Igatahes millele ei pööratud tähelepanu, on see keeleline hästi kirjutamine. Üks asi on see, mida Pullerits õpetab väga hästi, see uudise kirjutamine, sisuline uudise kirjutamine. See, et sul on püramiid, sa pead allikad leidma, see, et peab olema tasakaalus, uudise sisulised põhited. Aga mida minu meelest jäi koolis väheks, oli see teksti voolavus, täpselt see, kuidas sa seod löike kokku, ei kasuta liiga palju tsitaate, mismoodi sa keeleliselt teed loo ilusamaks. Üks viga, mida mina nägin ka siis, kui ma Postimehes töötasin..Ma vormistasin Postimehe töö koolis praktikana ja meil tuli praktikaaruanne teha jaanuaris, siis ma nägin oma artikleid pool aastat hiljem ja vaatasin neid hoopis teise pilguga. Ja mida ma seal tabasin, seda teevad hästi paljud algajad ajakirjanikud minu meelest, et sa tsiteerid üle. Pool lugu on tsitaadid. Aga no lugu jääb palju ilusam, kui sa ütled. Sa ei pea kõike, mida allikas sulle ütleb, panema tema suhu jutumärkidesse. Üks asi on see toimetamine. Okei, meil oli see publitsistlikud žanrid, kus õpetatakse reportaaži kirjutama, kus õpetatakse arvamislugu kirjutama...

LK: Persoonilugu ka.

ÜN2: Jah, no meil oli see loovkirjutamine ka. Aga kõik need ained on sellised, et kasutage hästi palju detaile.. Aga täpselt see, kuidas sa paned teksti pööret looma, seda oli koolis minu arust natuke vähe. Ja teine asi, mida sa õpid praktilise tööna, mida koolis ka minu arust väga ei õpetatud, on täpselt see, kust teemasid leida. Umbes, et vaata seda dokumendiregistrit ja vaata, selle lehekülje pealt saad mingisuguseid uuringuid ning kui sul on vaja seda telefoninumbrit leida, siis tasub selle käest küsida.. no sellised asjad. Su töövahendid. Üks asi, millele võib-olla ka koolis ei pööratud tähelepanu, see on meeskonnatöö asi, et kui sa oled uudisajakirjanik, siis su töö ei lõpe ega alga tekstiga, see algab ideega. Esimene asi, millele sa tegelikult pead mõtlema, on see, et kust ma pildi saan. Tänapäeval..kui sul pilti ei ole, siis sul ei ole lugu. Inimesed vaatavad esimese asjana fotot ja kui sul on halb foto, siis su tekst ei ole. Karm reaalsus. Aga ma ei tea, mul ei tule rohkem midagi pähe..

LK: Olgu. Kui nüüd rääkida sinust kui ajakirjanikust, mis on sinu peamised väärtused ja põhimõtted, millest sa lähtud oma töös? Mida sa pead kõige olulisemaks, millest sa alati püüad kinni pidada?

ÜN2: Üks asi, mis mul on...ma ei tea, kas see on nüüd väärtus või põhimõte, pigem põhimõte, ma arvan. Mis minu meelest on Eesti ajakirjanduses suur viga ja mida ma olen näinud ka paljudes toimetustes, nendes, kus ma olen töötanud, just nende vanema põlvkonna ajakirjanike seas..Minu meelest me tohutult alahindame lugejat. Ehk siis hästi sageli ma kohtan seda, et ei me ei saa sellest kirjutada, et äkki lugeja ei saa aru. Minu meelest see on hästi tobe, kas või mingid uuringud või teemad, et no ära kirjuta sellest, see ei huvita kedagi, liiga keeruline lugeja jaoks. Minu meelest see on vale. Kui ma ise loen ajakirjandust, mulle meeldib, kui mul tekib see miks, et ma lähen googeldan seda edasi. Just nimelt põlvkondade vahel, vanemate ajakirjanike seas on hästi palju seda suhtumist, seda lati alt läbi jooksmist. No täpselt see, et me arvame seda, et ta on palju lollim, kui ta tegelikult on. Ühe sellise praktika jaoks ma tahtsin teha intervjuud ühe kreeklasega, tõesti oma ala tipp. Ma läksin toimetaja juurde, et tahaks sellest lugu teha. Siis ta ütles, et tead, kirjuta parem sellest, kuidas meesaak on. See oli juulis, et see ei huvita suvel kedagi, kirjuta mesilastest parem. Kuigi suvi on just see aeg, kus inimestel on aega lugeda. See on üks asi, et minu arust peaks lugejale alati väljakutset pakkuma ja teda harima. Aga kui eetikast rääkida, siis on muidugi see, et ajakirjanik sa võid olla, aga inimene sa pead olema. Siin on täpselt see, et mitte inimestele meelega liiga teha. See ka, vaata seda on hästi palju uuritud, see on Eesti ajakirjanduse üks suuri probleeme, et see ajakirjaniku autonoomne küsimus. Seda sa oled kindlasti lugenud ka, sest sul on eetika teema, et noorte ajakirjanike või reporterite eetilised väärtused lähevad vastuollu reporteri või toimetaja omadega. Minu meelest see on nii õige. Kas või näiteks see näide, mida tihti on, et ma kirjutan lugu..See on minu arust isegi eetikakoodeksis olemas, et loos peab olema avalik huvi. Seda tuleb hästi tihti ette, et ma ise mõtlen, et minu arust siin ei ole piisavalt lugu, et miks ma pean riikliku lehe külgedel kirjutama kahe suvalise inimese omavahelisest jagelemisest.Ma panen nende nimed lehte, nende maine saab rikutud ja minu arust siin ei ole piisavalt avalikku huvi. Aga samas ülevalt poolt sulle öeldakse, et meil on seda lugu lehte vaja. Teine asi on see, et ma olen nii noor, võib-olla ma ei hooa, et seal tegelikult on avalik huvi. See on hästi keeruline, kas sa tabad ära, kas seal on piisavalt avalikku huvi, et inimeste nime lehte panna või mitte. Ja siis...

LK: No põhimõtteliselt sa mõtled seda, et kui palju sa arvestad inimesega? Mitte ainult sellega, et kas teistel on vaja teada või avalikkusel on vaja teada, vaid nagu inimese seisukohast ka? Sa mainisid, et ajakirjanik kui inimene.

ÜN2: Ma ei mõtlegi inimese seisukohast niivõrd. Lihsalt sageli me avaldame lugusid, kus avalik huvi ei ole piisav. Ma ei mõtlegi konkreetselt No muidugi mul on inimesest ka kahju, aga ma mõtlen just seda, et kui avalik huvi ei ole piisav, siis miks me peame sellest kirjutama. See on sisuliselt võib-olla.. Ja no mis minu jaoks on hästi oluline, on statistika. Ajakirjanduses on meeletult eksitud statistikaga, täpselt see, et püüda numbreid õigesti tõlgendada. Hästi palju on ajakirjanduses seda, et me teeme lugusid selle peale, et..no üks hea näide on, et reformierakonna toetus tõusis augustis. Kui sa tegelikult numbrite peale vaatad, siis näed, et see tõus on umbes selline statistiline viga. See on ka asi, mille eest ma isiklikult püüan hästi seista. Iga kord, kui mul on migid numbrid, siis mitte teha uudist seal, kus tegelikult seda numbrit ei ole. Ma tavaliselt kulutan hästi palju aega, kui ma teen numbritega lugusid, ma kas või tund aega räägin oma tuttava analüütikuga, küsin eraldi välja, kas siin on kõik õige. No numbritega tuleb täpne olla. Need on küll numbrid, aga samas need numbrid võivad inimestele liiga teha, kui sa teed loo seal, kus lugu ei ole..

LK: Sa mainisid eetikakoodeksit. Sa oled ise lugenud seda, eks?

ÜN2: Jah.

LK: Aga kas sa lugesid seda koolis või oled seda ka hiljem lugude tegemisel või tööl kasutanud?

ÜN2: Ma lugesin seda koolis muidugi. No kui sul on Pulleritsu uudise sotsioloogia, siis seal see jäi sisuliselt pähe kah. Aga ma vaatasin seda siis, kui ma Postimehes olin, pärast teist kursust, kui sa oled ikka suhteliselt noor. Ikka vaatasin mingeid asju üle, et kas teen ikka õigesti. Nüüd ma ei ole seda vaadanud, ma mõtlen viimase kahe aasta jooksul. Aga no ma arvan, et see on mul sisuliselt peas juba, need asjad, mis seal on, mida tohib ja ei tohi teha. Ma arvan, et ma tean neid asju. Ma ei vaata eetikakoodeksit niimoodi, et ma lähen googeldan ja vaatan, kodus seinale peal mul seda pole. Aga ma mõtlen küll selle peale, et iga kord, kui on mõni eetiline dilemma.. Täpselt see avaliku huvi küsimus, mis minu arust on ka eetikakoodeksis kirjas, et peab olema avalik huvi piisav. See, et ma vaatan, et seal on niimoodi, et päris nii ei tohi teha...Üks asi, mida praktikate jooksul ja päris kogemusest õpid, mida koolis ei ole, on see, kui lihtne on libastuda kõigi nende eetiliste põhimõtetega. Sel hetkel, kui sa asju teed, ei tule sa selle pealegi. No üks asi, kus hästi palju näiteks mina eksin, on lastega suhtlemine. Esimeses meediaregulatsioonis sulle räägitakse, et laste käest pead küsima vanemate luba ja muidu sa ei tohi nendega rääkida, aga päriselus see nagu ei tööta. Lähed mingit reportaaži tegema linna, et no lapsed, räägime..

LK: Oled sa muidu teinud palju lastega lugusid?

ÜN2: Ei ole. Need ongi olnud täpselt seda stiili lood, kus sa lähed mingile üritusele. No ma läksin ühte lugu tegema sellel aastal Solarise keskusesse ja siis ma küsisin laste käest mingeid asju. Ma panin küll sisse ainult nende eesnimed ja pildid niimoodi, et nende nägu ei näe, et sa

ei tuvasta nägu, aga reeglite järgi ju tegelikult peaks vist juba selle kohta küsima vanemate luba. Aga see on see, et esiteks sa mõtled selle peale pärast, kui sa juba oled nendega rääkinud ja teine asi on see, et toimetaja ütleb, et meil on lugu vaja. Suhteliselt kurb, aga nii on.

LK: Aga kas sinu jaoks siis eetikakoodeks on vajalik? Kuigi sul on see peas, nagu ütlesid, iga päev ei vaata, siis mis sa arvad, kas selle olemasolu ja tundmine on ajakirjanikele üldse vajalik?

ÜN2: Tead, mingitele kindlasti on. Aga üks küsimus on see, kas ta on vajalik, teine asi on see, kas ta töötab. Kumba sa küsid?

LK: Ma küsin mõlemat tegelikult. Kas ta teoorias on vajalik ja kui me võtame praeguse eetikakoodeksi, kas see on vajalik, annab midagi juurde või näiteks kas see on ajakohane?

ÜN2: No ajakohane ta selles mõttes ei ole, et sealt on hästi palju puudu, mis puudutab digitaalmeediat ja kõike sotsiaalmeediat. See peaks seal kindlasti juures olema. Ma ei tea..mingi pool aastat tagasi oli Soomes debatt selle üle, kas sa võid tsiteerida kellegi facebooki staatust lehes ja kõik sellised asjad. See, kuidas sotsiaalmeediaga asi eetiline on, on sealt kindlasti puudu. Aga üldiselt vajalik ta kindlasti on, seda enam, et meil ei ole riiklikku meediaregulatsiooni, välja arvatud see, mis puudutab rahvusringhäälingut. Aga üldiselt ongi ju, et meedia peaks ennast ise reguleerima ja see on üks väheseid asju, kus me saame öeldagi, et nüüd sa eksisid, et sellesuhtes see on oluline... Täpselt see sama, et kui sul endal on küsimus, mõtled, et kui eetikakoodeksis on nii, siis vist peaks nii tegema. Kas või mingisugune raamistik, kas või mingit vaidlused, siis see on mingisugune alus, millele tugineda, muidu läheks asi täitsa käest ära. Aga teine küsimus on, see oli nüüd see vajalikkuse küsimus, teine küsimus on see, et kas ta reaalselt ka töötab ja seda ma väga ei usu. Ma arvan, et palju on ajakirjanikke, kes seda reaalselt ei vaata, kellel on sellest ükskõik. Ja teine asi on see, et seda on võimalik tõlgendada sadat erinevat moodi, kas või see sama avaliku huvi koht, et pole piisav avalik huvi, no defineeri piisav, et kust see piisavuse piir läheb, see töötamise küsimus ja kui efektiivne on, ma arvan, et see kaal Eestis ei ole...

LK: Mis sa arvad, kuidas seda parandada, et see paremini töötaks? Kas muuta midagi? Mis aitaks?

ÜN2: No üks asi on see, et teda nagu uuendada, lisada mõned sotsiaalmeedia punktid. Teine asi, see on jälle kahe otsaga asi, et defineeri piisav, aga samas seda ei saa ka nii kindlaks panna, sest ajakirjandus on igas mõttes subjektiivne asi. Ma ei teagi, ma arvan, et aitaks see kas või, kui... No vaata üks asi on haridustase küsimus. See, millest tuleneb ka palju eetilisi konflikte noorte ja vanade vahel, on see, et paljudel vanadel ei ole üldse seda eetikaalast haridust, nad ei tea neid eetilisi põhimõtteid.. Või no nad teavad, aga et kuidagi ühtlustuks see baas. Olukord paraneks siis, kui kõik ajakirjanikud oleksid saanud seda eetikakoodeksit niimoodi, et siis kõik teadlikud oleksid. Aga mida eetikakoodeksi endaga peaks tegema, seda ma ei oska öelda..

LK: Mhmh. Ma olen ka ise tähele pannud noorte ja vanade vahel erinevust, kui olen olnud toimetuses. Nüüd on võib-olla natukene raske tagantjärele seda haridust neile anda? Küsimus on selles, kas seda koolitamist ja ühtlustamist on nii lihtne teha..

ÜN2: Jah. Aga sisuliselt see muutub ajaga, iseenesest neid ajakirjanikke, kes on ajakirjandust õppinud, tuleb ju aina juurde.

LK: Jah. Ma tegelikult nüüd annaksin sulle ühe lingi, võta see lahti, seal on eetikakoodeks olemas. Ma tahaksin vaadata kindlaid punkte eetikakoodeksist ja paluksin sul tõlgendada, kuidas sina sellest punktist aru saad või kas oled sellega nõu, nii nagu see seal kirjas on. Kas sul on see olemas?

ÜN2: Jaa.

LK: Kõige pealt 1.5. Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Mis sa sellest arvad..?

ÜN2: See on see, millest me enne rääkisime. See ongi täpselt see, et ma panen tõesti loo lehte siis, kui see on riikliku kaaluga. Kui kaks inimest jagelevad, siis kui see on tõesti laiem probleem..Ma kajastan neid inimesi sellepärast loos, et seda on üldiselt vaja, mitte sellepärast, et mul on allikas või mul on vaja leht täis saada.

LK: Milline dilemma siin võib ajakirjanikul tekkida selle vahel, kas need kannatused nüüd on põhjendatud ja kas see avalik huvi on piisav? Kas sul näiteks endal on tekkinud mõne looga sellist dilemmat?

ÜN2: Jah, just hiljuti oli selline lugu, et oli üks vaidlus ja seal oli avalik huvi iseenesest olemas. See oli selline probleem, mis võib tekkida igal inimesel, seega oli avalik huvi olemas. Mõlemad inimesed, kes seal olid, tahtsid iseenesest üksteine mainet rikkuda, üks ütles selle lause otse välja. Ja mina mõtlesingi, et ma ei taha seda lugu teha, sest minu arust ajakirjandus ei ole see koht, kus me tuleme üksteise mainet rikkuma. Aga noh lõpuks tuli mul lugu ikka teha. Ma ei ole veel selline, et ma julgen vastu hakata, et nüüd ei tee. Aga teine asi on see, et igasugused tundlikud teemad, no näiteks kõik, mis puudutavad mingisugust vägivalda või koolikiusamist. Eestis on nii keeruline teha, sa võid kirjutada loo anonüümselt, et selles koolis toimus niimoodi ja õpilane X, aga Eesti on nii pisike, et see tuleb nagooni välja. See ongi see küsimus, et ühest küljest sa mõtled, et see on nii oluline teema, sellest tuleb rääkida, no näiteks see koolivägivalla näide, see on nii tähtis teema, see on oluline, seda tuleb puudutada. Samas mõtled, et kui sa ei puuduta, siis see jätkub samamoodi. Mõnikord lähebki hästi, et ajakirjandusest tekibki nagu mingisugune abi, aga teiselt poolt, et mis selle inimesega on.. No näiteks vaata kaks nädalat tagasi ilmusid Kadri Irbuse lood kopliperedest, seal on täpselt see sama küsimus. See pisikene Artjom..Üks asi on see, et kas me peaks näitama, kuidas see laps elab, ta oli pildi peal, kas me peaksime rääkima konkreetsest lapsest, no miks me seda näitame. Teiselt poolt aga see lugu ilmus, nädal aega iga päev Kadrile helistati ja kõik ütlesid, et tahavad aidata. Lugu oli paar tundi üleval olnud, kui üks naine juba helistas, et maksab

lapse lasteaia koha kinni. No ma arvan, et sa ei saagi..see dilemma saab lahenduse siis, kui see lugu on ilmunud. Sa saad alles pärast aru, kas see tasus ära või mitte ja no sageli ei tasu.

LK: Mõnesmõttes see on selline riskimine. Kas sa lähtuksid sellel juhul ka sisetundest või millest?

ÜN2: Ma arvan, et ideaalses maailmas ma lähtuks sisetundest. Aga pärismaailmas ma arvan, et ma lähtuks..No see ongi see asi, et ma olen nii noor, muidugi oleneb ka teemast. Kui asi tundub väga hull, siis ma ütleks, et ma ei tee seda lugu. Kui ma olen endas kindel, et ma arvan, et seda ei tohiks teda, siis ma ei teeks. Aga kui ma oleks kahtleval positsioonil, täpselt see 50:50, et kas nüüd teha või mitte teha, siis ma arvan, et ma kuulaks vanemate kolleegide nõu, keda ma usaldaks...

LK: Kas Teil toimetuses on arutelu ka, kui on näiteks teemad, milles ei ole kindel, kas panna lehte või mitte? Kas selline aruelu või nõuandmine toimub?

ÜN2: Jah, no muidugi oleneb, toimetused on erinevad. Aga no näiteks kui ma olin arvamustoimetuses ja nüüd ma olen uudistetoimetuses, siis alati teemad arutatakse läbi koosolekul ja sul on vähemalt kuus ajakirjanikku, kes teavad, mis teemaga sa tegeled ja annavad sulle nõu. No näiteks, kui on need koosolekud, kus otsustatakse seda, mis lehte läheb, siis mõnikord lähevad ajakirjanikud ka omavahel vaidlema. Võib-olla mingi ajakirjanik, kes pole üldse..No temaatiliselt on sporditoimetuse, kultuuritoimetuse, arvamustoimetuse, välisajakirjanik hakkab tuliselt vaidlema näiteks kultuuritoimetusega, et miks sa sellise loo teed...Aga minu arust see on väga hea.

LK: Mhmh. Selline diskussioon siis tekib?

ÜN2: Jah, seda kindlasti. Ja sisuliselt toimetuses ajakirjanikud teavad, millega teine tegeleb. Mul endal oli just paar päeva tagasi, kui ma tegin ühte lugu.. Teine ajakirjanik tuli, kes oli sellega varem tegelenud, ütles, et vaata, et sa selle asjaga pange ei pane ja palus mul läheneda veidi teistmoodi. Aga minu arust see on väga hea.

LK: Jah, kindlasti on hea, kui on kellegi käest küsida. Aga siis ma võtaks 3.2. Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogematu inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi. Kuidas sellega on, on sul enda kogemus meediaga suhtlemisel kogematu inimestega või oled sa ise selgitanud neid tagajärgi?

ÜN2: Jah, see on ka näide, mis ma enne tõin. Ma tõin kaks näidet, üks oli see, et ma ei tulnud selle peale, et ma pean inimesele ütleva, et su nimi läheb perekonnanimega. Juba koolis räägitakse, et tavainimene peab ise teadma. See on hästi oluline iseenesest, aga argipäevatoos seda on hästi raske jälgida, sa kipud ära unustama seda. Üks asi, mida ma alati teen, kui on tundlik teema, siis ma alati hoiatan inimesi kommentaaride eest, ütlen kas või, et seal võib minna..No ma ju tean, mis seal toimub. Muidugi ütlen inimestele alati, et ärge lugege. Teine asi, mida ma alati ütlen, et see läheb täisnimega. Aga üks asi, mida ma ei tee, aga mida tegelikult peaks võib-olla tegema, on see, et peaks ütleva, mis konteksti see jutt läheb. Kui sa võtad inimeselt kommentaari, siis no keegi teine räägib samas artiklis vastupidist juttu. Seda peaks nagu eetiliselt tegema, sest sa ei tea, mis inimese sa kätte saad. Jamõnikord sa ei saa

inimest ka kohe alguses ära hirmutada sellega, mida võib-olla tegelikult ei pruugi tulla. Sa alustadki vestlust sellega, et ma võtan kommentaare sellelt ja sellelt. Aga sellega võib järgneda, et mõni hakkab sõimama, võib-olla paljudele lugu ei meeldi. Aga kui on tõesti kogenematud, siis sa näed, et inimene on purjus või on laps...

LK: Sa näed sis allikatüübi järgi ära, kuidas temaga mingis olukorras käituda?

ÜN2: Täpselt. Ja üldiselt vaata koolis selgitatakse seda, et allikad jagunevad kolmeks. On avalikud tegelased, on poolavalikud tegelased ja siis on täiesi tundlikud allikad, lapsed jt. Aga seda ma olen ka nüüd tundnud, et see on täpselt oma sisetunde küsimus. Üks lugu, mida ma tegin, see oli lastega ja üldiselt ma tegin kõik õigesti, aga ma tundsin, et need lapsed olid keskmisest.. Ma ei ütle, mis lugu see oli, aga need lapsed, kellega ma seal rääkisin...Ma võisin nad sinna lehte panna, vormiliselt ma tegin kõik õigesti ja eetiliselt ka, aga seal oli see, et ma tundsin, et need lapsed on Eesti keskmisest tunduvalt ebaintelligentsemad ja tunduvalt...kas raskema eluga, aga võib-olla raskema käitumisviisiga. Näiteks sel hetkel, kui ma nendega rääkisin, nad ei olnud koolis, kuigi oleksid pidanud olema. Ja siis ma paljugi, mis loo puhul oleks hea olnud, jätsin lihtsalt välja. No üldiselt õpetatakse koolis, et ei tohi puudega inimesi eksponeerida ja purjus inimesi, aga sa ei saa alati konkreetselt öelda, sest mõnikord sa tunnedki, et see inimene ei adu täpselt ära, kuhu ta jutt läheb ja mida võib kaasa tuua, et seda kindlasti seda mitte lehte panna...

LK: Eks see on hea, kui on olemas selline tunnetus. Ongi see, et kui ei ole seda tunnetust, siis on dilemma ilmselt ka suurem. Nüüd ma võtaks 4.9. Inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Jällegi see avalik huvi, aga nüüd on siin inimese eraelu puutumatus. Millal võiks avalik huvi olla olulisem, millal jälle ei tohiks, äkki on sul mõni oma kogemus?

ÜN2: Ma arvan, et selle punktiga on tegelikult kõige lihtsam, kui sa töötad valges päevalehes. Kuigi Eestis on see jama, et ei ole päris valgeid ja päris kollaseid, meie ajakirjandus on kõik selline beež. Aga ma arvan, et kui sa töötad näiteks Kroonikas või Õhtulehes, siis on selle punktiga kindlasti palju keerulisem kõik ja sa puutud sellega tihedamalt kokku. Nii palju, kui mina olen töötanud erinevates kohtades, siis selle punktiga ei ole mul kunagi pistmist olnud, mul ei ole kunagi olnud seda piiri, et ma tunnen, et ma puudutan liiga palju inimese eraelu või mul pole kogemust olnud. Ma arvan, et eraelu üldiselt, no ma ei tea, mis see avalik huvi seal... Võib-olla ainukene asi nendel puhkudel, kui on mingisugune korrupsioon. Näiteks, kui on abikaasad ja üks on ühel ametikohal ja teine on teisel ametikohal ning käivad koos reisil. Kui see on kahtlane, et üks maksis kellegi teise piletite eest vms, siis võib-olla selle puhul me hakkame rääkima, et see käis nüüd selle naiseaga seal vms ja selle puhul see on võib-olla õigustatud. Aga kõik muu, mis puudutab eraelu, ma jätaks välja ja siamaani õnneks ma pole pidanud sellega kokku puutama..

LK: Mõnest punktist rääkisime, kus tekib dilemma. Kas sul tuleb veel pähe midagi, mille vahel tuleb ajakirjanikuna kõige rohkem valida või kaalutleda?

ÜN2: Võib-olla see on temaatika. Hästi keeruline on see, kui sul on mingi konfliktne lugu. Näiteks hiljuti ma tegin ühte lugu, mis puudutas osaliselt sõnavabaduse teemat, osaliselt

religiooni ja osaliselt haridusteemat, seal oli mitu tahku. Ja kui ma olen ise, või kui on mingi asi, mille suhtes sa ei ole nagu selle poolt või oled ise hästi tolerantne ja sa pead tegema loo, kus fookus on ikkagi see, et seal on probleem, kuigi sinu meelest probleemi ei ole..No aga seal on jälle see teine asi, et kui isegi sinu meelest seal probleemi ei ole, võib-olla üldiselt avalikkusel ikkagi on probleem. Raske on teha lugu seal, kus võib-olla sinu meelest see probleem, millest sa kirjutad, on väiksem. Ma ei mõtle siin seda, et sa teed sääsest elevandi, vaid lihtsalt mõnikord subjektiivses mõttes. Ajakirjanike sotsiaalne närv erinevate kohtade peal on ka erinev. Kui sul enda meelest seal nii palju teemat ei ole, siis on jube keeruline seda lugu teha või kui sa ise mingi asjaga ei nõustu, siis on hästi oluline objektiivseks jääda. Ma ei ütle, et ma sellega olen orki lennanud, aga mul on tulnud ette neid olukordi, kus mul peas kogu aeg on mingi asi, et mõtle siin nüüd järele, et kõik ikka oleks tasakaalus. See on dilemma. Teine on see temaatika osa, et teine kord on tõesti selline tunne, et issand jumal, siin ei ole lugu, miks ma seda teen. Need dilemmad..

LK: Mis sa arvad, kui jätta oma subjektiivne pool kõrvale..Kas see võib olla seotud ka sellega, kui palju ajakirjanik ise teemaga seotud on? Kui ta näiteks kuulub mõnda organisatsiooni ja ta peab tegema lugu teemal, millega on isiklikult seotud? Kas on õige jätta see lugu tegemata või mis võiks olla lahendus?

ÜN2: Seda kindlasti, et võib-olla tasuks see toimetuses anda kellelegi teisele. Aga ma arvan samas ka seda, et no näiteks, mis puudutab allikaid, siis mina pidin tegema ühe loo, kus oli minu lähedane sugulane allikas. Eesti on nii pisikene, et sageli ongi see, et sul on võimatu leida ja võib-olla sa peadki tegema lugusid, kus sul on mingi seos olemas. Eesti on tõesti nii pisike, et sa ei saagi teisiti...

LK: Kas sa jäid lõpuks rahule, kuigi ta oli sugulane, kas saite rääkida objektiivselt ja tuli see lugu tasakaalus? Tegid sa ka mingeid järelandmisi talle?

ÜN2: Ma arvan, et sellesmõttes järelandmisi, et ma kuulasin, ma tegelesin temaga palju kauem kui teiste allikatega. Kui sa ühe allikaga teed ühe telefonikõne, siis temaga me rääkisime kümme korda üle, et kas kõik sai võrdselt. Ma ei kohelnud teisi allikaid halvemini, aga ma andsin temale rohkem tähelepanu. Tagantjärele mõeldes see on võib-olla vale, aga ma arvan, et lugu sai sellest kindlasti parem, mitte halvem. Hea oleks, kui kõikide allikatega saaks nii kaua rääkida. Teine asi on see, et kui sul on juba teadlik seos olemas, siis sa võib-olla ajakirjanikuna oled ka ise teadlikult objektiivsem. Täpselt see sama asi, mis on sageli, see on võib-olla natuke mööda näide, aga koolis, kui sa oled oma õpetaja laps, siis ta meelega kohtleb sind kuidagi..mitte karmimalt, aga me mõlemad teame ja sa võib-olla oskad rohkem seda ohtu vältida. Seega sa vaatad oma lugu ja kui on tavaline lugu, mõtled, et no küll on okei, aga võib-olla selle loo puhul sa vaatad, et kas kõik ikka sai õige ja võib-olla sa märkad seda ohtu rohkem. Aga üldiselt ma arvan, et on õige, kui sa oled seotud, siis sa annad teisele ajakirjanikule selle teema..

LK: Olgu. Kui võtad eetikakoodeksi nüüd ette, siis ma tahaksin, et sa algusest peale sirviksid selle läbi ja leiaksid punkti, kus räägitakse sellest, mille eest ajakirjanik vastutab. Kui sa oled selle üles leinud, siis saame rääkida..

ÜN2: Aa, ma pean siis ise selle üles leidma? No siin on juba kolmas, et ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest.

LK: Jah, väga hea. Kas see sõnade ja loomingu eest on piisavalt hästi defineeritud või lisaksid sa siia midagi? Kas sõnad ja looming on sinu arvates kõige tähtsam?

ÜN2: Ma küsin korra ühe asja vahele. Kas sa mõtlesid, et ajakirjanik otseselt vastutab, sest tegelikult kui juba esimene punkt..demokraatliku ühiskonna toimimise eeltingimus on kommunikatsioonivabadus..

LK: Ma mõtlesin sõna-sõnalt jah.

ÜN2: Aa,okei. Ma mõtlesin seda, et tegelikult juba esimeses punktis ajakirjandus üldiselt vastutab, aga kui sa mõtlesid sõna-sõnalt..no iseenesest läheb teine ka vastutuse alla, nad lähevad kõik vastutuse alla, aga sõna-sõnalt..siis..mis see küsimus oli?

LK: Sa võid võtta ka üldisemalt selle vastutuse, aga kui siin 1.5 on öeldud, et ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest, siis minu küsimus oleks see, kas sa oled sellega nõus ja tahaksid midagi lisada? Kas ajakirjaniku vastutuse saab niimoodi kokku võtta?

ÜN2: Ma arvan, et selles mõttes saab, et kui siin oleks ainult sõnade eest, siis oleks natuke keerulisem. Aga kuna siin on loomingu eest ja loominguna me võime käsitledagi tegelikult kogu seda, mis tuleb pärast lugu.. Oletame, et sa kirjutad ühe loo ja sellest loost hakkab tulema neid jätkulugusid, mis võib-olla ei ole üldse sinu tehtud, aga see on sinu looming, sest sa nagu algatasid kogu selle asja, siis selles suhtes see on hea, et siin looming annab edasi seda, et sa ei vastuta ainult selle eest..No umbes, et ma kirjutan lause, kus ma ei ütle otseselt, et minister pani pange, ma ei kirjuta seda, aga mu tekstist tuleb sisuliselt see välja. Ma peaks ikka oma mõtte eest vastutama, selles suhtes on hea, et siin on looming, sest kui siin oleks ainult sõnade eest, siis oleks täpselt see, et ma ei öelnud seda, kuigi kõik lugesid selle välja. Looming tabab ka seda, et me vastutame ka selle eest, mis ridade vahele kirjutama, see on hästi oluline minu arust. Aga see teine pool, ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon, minu meelest see on natukene üldse ohukoht. Ma võin nüüd eksida, aga minu arust Eestis ongi see, et kui ma midagi ajakirjanduses teen, siis umbes vastutabki leht, kui mingi jama tuleb, siis see on nagu lehe kanda. Selles mõttes on see minu arust natukene jama. Mul on enda puhul üks näide. Eelmisel nädalal ma tegin ühe loo ja sellest loost lähtuvalt tehti ka juhtkiri samal teemal. Ja kuigi ma ise ei teinud ühtegi viga, aga minu loost ajendatult tehti juhtkirjas päris tõsine viga, siis see inimene, keda see lugu puudutas, oli päris kuri ja ta oli õigusega kuri ja kirjutas mulle. No mis ma vastan siis? No ma vastasingi, et ma väga saan aru ja ma siiralt vabandan ja siis tuligi see, aga mina ei kirjutanud juhtkirja eksole..Selles mõttes ma tegelikult ei vastuta, saangi öelda, et mina ei kirjutanud juhtkirja, tegelege nüüd ise, kuigi tegelikult peaks mina ideaalis olema see, kes vaatabki, et kõik oleks korras. Aga päriselus see ei tööta, sest see tähendaks seda, et ma olen 15 tundi tööl.

LK: Kas ma võin järeldada, et sa tahaksid, et rõhku oleks rohkem pandud ka sellele, et ajakirjanik natuke rohkem ise vastutaks?

ÜN2: Võib-olla küll. Ja kindlasti on oluline, et see oleks natukene rohkem, sest see on ka vale, et ainult ajakirjanik vastutaks, siis ajakirjanikud ei julgeks mitte midagi teha. Siis sul ongi see oht, et oled oma esimesel töökohal ja sa ei julge millegagi riskida, sest mõtled, et mis ma nüüd teen, pärast kaevavad mu kohtusse, kust ma võtan selle raha eksle. Vastustus peaks kuidagi jagatud olema, aga kindlasti peaks olema ka see.. Kuigi praegu on ka see, et sa ei tohi eksida, sest muidu sind lastakse lahti, kui sa mingi jama kokku keerad. Lihtsalt see, et oleks ikkagi see ohutunde olemas, et ma ei tee nii, et äkki ei panda tähele, vaid et ma kardaks eksida, sest nii lihtne on vigu teha ja nii lihtne on kuidagi mugavaks minna, ma tunnen seda kas või enda peal. Aega on nii vähe ja täpselt see, et sa ütledki toimetajale, et ma ei saa sulle lugu veel anda, sest ma pean need asjad üle kontrollima. Aga kui sul ei olegi seda tunnet, et sa reaalselt ise vastutad, siis sa annadki selle talle..

LK: Olgu. Ma tahaksin, et sa vaataksid eetikakoodeksist veel, kus on räägitud avaliku elu tegelastest. Kui leiad selle punkti üles..

ÜN2: 1.6

LK: Jah. See, mis seal kirjas on.. Avaliku elu tegelastena käsitletakse poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi ning teiselt poolt neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega. Kas sinu arust võib avaliku elu tegelase niimoodi kokku võtta või sina sõnastaksid teistmoodi?

ÜN2: Ma arvan, et poliitilise ja majandusliku võimu puhul on ka piirid. Sageli on ka Eesti ajakirjanduses, Eesti meedias minu meelest see avaliku elu tegelaste käsitlemine... see peaks jääma täpselt sellesse samasse piiri, mille alusel me neid käsitleme. Ma mõtlen seda, et kui meil on poliitikategelane, siis me räägime tema puhul poliitikast. Kui meil on majandustegelane, siis me räägime temaga majandusest. Täpselt sama on selle isiku ja loomingu eksponeerimisega. Okei, ta võib eksponeerida oma loomingu, aga see ei tähenda, et ajakirjandus peab eksponeerima teda. Aga seda hästi tihti tehakse..

LK: Jah, siia alla võiks tõmmata ka selle, et kui mõni laulja tegeleb oma laulmisega, siis kirjutatakse kõigest muust, mis ta teeb. Ühesõnaga sina arvad, et igas valdkonnas kriitika nende üle pole õigustatud ja peaks olema seotud tegevusalaga?

ÜN2: Jaa, täpselt. Ma saan aru sellest, et okei, ma ei mõtle siin kindlasti, et päris piiridesse. Kui Savisaarel on šveitsis raha, siis me peame sellest kirjutama. Okei, see ei lähe küll otseselt poliitika alla, aga sellest me peame kirjutama. Aga see, kellega või kus Indrek Tarand lõunal käib, ei ole minu asi.

LK: Olgu. Sa rääkisid paljudest erinevatest asjadest, mida oled Eesti ajakirjanduses tähele pannud, mis on murekohad..Kui tahad veel äkki lisada, milliseid eetilisi konflikte oled veel märganud? Sa mainisid viimasena ka seda avaliku elu tegelaste käsitlemist. Kas on midagi veel, mis jääb sulle silma, kui sa ise töötad või uudiseid jälgid, just eetika koha pealt?

ÜN2: No hästi palju või üks probleem minu meelest on, ma ei tea, kas see on eetika, puudutab tasakaalustatust. Hästi paljud lehed, mis on iseenesest väga hea, mingi esimesed kolm lõiku on loost Internetis üleval ja siis on, et loe edasi veebist, siis sa pead maksma. See on selles

mõttes väga hea, et jumala pärast, pange kõik tasuliseks, siis ajakirjanike palgad ka tõusevad. Aga seal on see probleem, et kui ma kirjutan paberlehte umbes mingi 3000-se tähemärgise loo, oletame, et see algus on mingi sissejuhatus, siis selle kolme lõigu puhul ma ei jõua mõlemat allikat käsitleda. Klassikaline uudis ongi see, et juhtlõik, siis on mingi sissejuhatus ehk seal hakkas juhtuma see asi, siis tuleb allikas A, räägib oma loo ära .. Tavaliselt allikad pannakse ühte kohta ehk siis üks allikas räägib ühe koha peal ja siis teine pool loost on see, kus teine allikas räägib. Aga mis on veebis, on see, et pannakse kolm lõiku ja enamik inimesi ei osta seda piletit ja nemad loevadki selle kolm kõiku ja saavadki ainult ühe allika poolse osa sellest loost. Ja näiteks paljude lugude puhul, näiteks kas või täna ma kirjutasin ise ühe pika loo, see oli okei, see oli ilma konfliktita lugu, see oli lihtsalt selline informeeriv ja hariv lugu. Aga oligi see, et ma vaatasin seda lugu veebis hommikul ja ma tuleks selle pealegi, et see lugu poolik on. Ma ei pruugi aru saada, et see lõpp seal tegelikult ära ei lõppe. Aga inimesed võivadki sageli mitte aru saada, et see lugu läheb edasi ja siis ta saabki ainult ühepoolse informatsiooni. Ja see on tegelikult minu arvates väga oluline probleem. Ma ei tea, kuidas...No veebitoimetused ei jõua kõiki lugusid ümber ka kirjutada..Ja siis teine probleem on, et sageli me manipuleerime fotodega. Seda ma nägin siis, kui ma olin küljetoimetaja. Me paneme lehte võimalikult hea pildi, paneme sellise pildi, mis kutsub lugema. Sageli pannaksegi inimestest meelega sellises tobedas poosis või siis sellises natuke ma ei tea...Mulle ei meeldi see, minu arust naljal on vahe, mulle meeldib ironia väga ja sarkasm, aga minu meelest uudisküljel ironia ei ole õige. No näiteks meil on lugu ministrist stiilis, et astus ämbrisse ja siis on mingist teisest kontekstist saadud pilt, kus peaminister astubki ämbrisse. See on väga ekstreemne näide, ma ei ole päriselus näinud, et keegi panekski Ansipi kuskile ämbrisse, aga täpselt see, et hakatakse piltidega liiga vinti üle keerama. Ja siis pealkirjad kas või ehk pealkiri peab olema lühike ja lõvv, hästi sageli eksitakse sellega, see on eetiline dilemma. Aga kõikide nende dilemmade ja kõikide nende probleemide alus on aeg, absoluutselt ei ole aega, sa pead tegema ühe loo päevas. Ja see, mis toimub praegu uudistetoimetuses, inimesi on nii vähe ja see tempo on nii meeletu. Ideaalis oleks see, et ma olengi niikaua tööl, kuni mu lugu läheb küljele, et näha, mis edasi saab. Aga keegi ei jaksu olla üheksast üheksani tööl. Ja siis ongi see, et ma annan loo ära, ma võin ise teha kõik õigesti ja siis hommikul ma teen lehe lahti ja pealkirjal pole mingit pistmist..või mingid asjad on välja jäetud. Seesama näide, mis ma rääkisin, mis juhtkirjaga oli, see tuli võib-olla sellest, et ma oleksin pidanud võib-olla niikaua seal olema, sest nad avaldasid juhtkirja minu kirjutatud teemal.. Aga no praktikas see ei toimi..Ja see tähendab seda, et ma peaksin tööl olema, et üle kontrollida, et kõik on õige, aga samas kell on 8, sa oled rampväsinud, sul on mingi muu koht, kus sa peaksid kellegagi kokku saama, sa mõtled, et okei, ma lähen koju...

LK: Mis sa arvad, kuidas seda parandada? Kui ise ka ütlesid, et inimesi on vähe, siis ei ole ka see abiks, et jagada lugude maht ära..Kuidas see võiks paraneda või kelle poolt peaks see käik tulema?

ÜN2: Ma ei kujuta ette. See ongi see, et ma arvan, et hästi paljude probleemide aluseks on inimeste puudus. Praegu on ka see, et enamik lood või lugu ei lähe lehte siis, kui ta on valmis, vaid lugu läheb lehte siis, kui on vaja. See on tohutu probleem, et me teeme kiiruga ja sa ei jõua kontrollida, sa ei jõua seda keelt ilusaks teha, ma tunnen ise, et mul oleks vaja veel päev

aega ja lugu läheb juba lehte ja sa kiirustad...Ja siis ongi seal see toimetaja küsimus, et kas sa suudad piisavalt selgeks teha ja veenda, et mul on veel ühte päeva vaja. Aga see, mis praegu reklaamiturul toimub...Ma ei kujuta ette ka, kust seda raha juurde tuleks, et inimesi juurde võtta, seda ma tõesti ei tea, mul pole õrna aimugi, kuidas seda parandada. Selge lahendus on, et võtame inimesi juurde, aga kust see raha tuleb, seda ma ei tea..

LK: Aga kuidas sa hindad noorte ajakirjanike kvaliteeti, kuidas nad hakkama saavad? Kas võib olla ka see asi, et inimesi tuleb juurde, aga kõik ei sobi?

ÜN2: See tase on nagu hästi erinev..Oota, mis sa küsisid? Sa küsisid seda, kuidas nad hakkama saavad?

LK: Ma küsisin seda, et kui sa ütlesid, et inimestest on puudu, siis osaliselt see tuleneb sellest, et raha on puudu, aga mis sa arvad, kas inimesi, keda võtta, on piisavalt? Kas see tase noorte ajakirjanike seas on kvaliteetne?

ÜN2: Mm..ma arvan küll. Aga ma arvan, et millest on puudu...Ma arvan, et valida on küll, kelle seast. Aga ma arvan, et millest on puudu, on nendest ajakirjanikest, kes on..Selles suhtes mul vedas, et ma sain hästi palju enne oma päris tööd kohta, mul on nii palju kogemusi, ma sain hästi palju erinevaid asju teha, ma tunnen, et mul on hästi vedanud ja ma arvan, et see on ka põhjus, miks mul on kohe pärast ülikooli töökoht. Aga üks probleem ongi see, et see bakaharidus...on hästi vajalik, mina olen väga teoreetilise hariduse poolt, aga mõnes mõttes see on sissejuhatus kõigesse ja mitte millegisse. Sul on kindlasti vaja õpingute ajal seda praktilist kogemust, aga see ei ole nii lihtne, sest nii paljud tudengid töötavad kooli ajal. Ja kui mul on see, et ma pean ennast juba kooli ajal elatama mingi päris töödega ehk siis oletame, et ma olengi õpingute kõrval hotelliadministraator või kohvikus, siis ma ei saa jätta seda tööd kolmeks kuuks pooleli, et minna kusagile praktikale, sest siis mul pole seda tööd enam...Mul endal oli hästi palju selliseid kursaõdesid, kes ei teinud suvel praktikat ja siis nad lõpetasidki kooli niimoodi ära, et neil polnud kogemust. Ja ma arvan, et neil ajakirjanikel on palju raskem tööd leida. Aga mingid asjad..ma ei tea.. kuidagi mõne inimese puhul on kuidagi...Ma ei tea, kas nad on lohakad või nad on laisad, aga mõne puhul on selline tunne, et kus su silmaring on.. Ma ütlen, see on nii erinev. Ma arvan, et kuskil 80% on ikka väga tublid inimesed ja eriti ajakirjanduse instituudis on hästi palju andekaid ja kuskil 80% ongi hästi kõvad. Aga mõne puhul on lihtsalt selline tunne, et minu arust, mis on ka ajakirjaniku puhul hästi oluline, et sul on nagu mingid muud teadmised ka. See on üks põhjus, miks ma tegin ka riigiteadused eraldi kõrvale, sest sul on mingi valdkond, kust sa saad teadmisi juurde ka kuskilt mujalt. See tahe mujalt juurde saada...Ma lähen kuidagi laiali oma jutuga. No mõte oli selles, et minu arust on, kelle seast hulgast valida ja inimesi on piisavalt..

LK: Ma saan aru. Eks tegelikult silmaring on ka sellepärast oluline, et oskaksid eri teemadel kirjutada.

ÜN2: Jaa, sa oskad märgata. Kui sul ei ole teadmisi, siis sa ei saa arugi, et mõne koha peal võib probleem olla.

LK: See oli mu viimane küsimus. On sul veel midagi lisada või on tekkinud mõni mõte Eesti ajakirjanduseetika ja eetikakoodeksi teemal?

ÜN2: Ma arvan, et põhiasi ongi see, et ajakirjanikud teavad neid asju, noorte puhul pole kindlasti probleem teadlikkuses. Aga ma arvan, et probleemid taanduvad..Esiteks saab enamik probleeme alguse sellest, et sul pole aega. Ka eetilised asjad, sest sa ei jõua mõelda mingitele..sa ei jõua kõikidele inimestele asju üle saata, mida võib-olla peaks tegema ja sa ei jõua kõiki asju selgitada. Ja teine asi, et töökohti on niivõrd vähe ajakirjanduses ja sa ei julge öelda, et kuule, ma nüüd ei tee sellest lugu..See hirm, et ma pean selle loo nüüd võimalikult kiiresti valmis tegema..Ja kui ma nüüd seda ei tee niimoodi nagu mulle toimetaja ütleb, siis ma jään oma töökohast ilma. See ongi see põhjus, miks paljudel hetkedel joostaksegi lati alt läbi. Ma ei arva seda, et Eesti noored ajakirjanikud oleks.. ma arvan, et teadmised on kõik olemas. Ma arvan ka seda,et kui sa juba lähed ajakirjandust õppima ja pead Pulleritsu reporteritöö vastu, siis sul on piisavalt motivatsiooni. Aga no üldiselt, kui sa oled juba ajakirjanik ja töötad kuskil ja saad aru, et see on sulle õige ala, siis sa jääd sinna..siis sul on ka piisavalt nagu..No sotsiaalne närv on nõme sõna, aga selles mõttes sotsiaalset närvi, et sulle läheb korda, et sa teeks asju õigesti ja sa ei lase... Võib-olla kollases meedias on teine asi, aga kui sa ikka töötad päris ajakirjanduses, ma arvan, et nendel inimestel on südametunnistus väga õige koha peal, ma näen kas või kõikide enda kolleegide peal, kui hingega inimesed teevad, ma arvangi, et need möödalaskmised ongi sellest, et aega ei ole ja eriti noorte peal..

LK: Olgu, aga suur aitäh Sulle.

Mina, Lenel Karu, sünnikuupäev 02.07.1991, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose "*Ajakirjanduseetika koodeksi tõlgendamine vähese töökogemusega ajakirjanike poolt*", mille juhendaja on Halliki Harro-Loit,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.05.2013

